Македонски Хералд

Macedonian Herald

ТОМ 25 • 2025

2025 • VOLUME 25

ISSN 1857-5544 УДК/UDC 929.6/.9 CODEN: MHAEAP e-ISSN 2671-3136

Гласник на Македонско грбословно друштво

Journal of the Macedonian Heraldic Society

ХЕРЛАДИКА • HERALDRY

БЛАЗОНОТ НА ПРИПИШАНИОТ ГРБ НА АЛЕКСАНДАР МАКЕДОНСКИ ВО ЕВРОПСКАТА ХЕРАЛДИКА

THE BLAZON OF THE ATTRIBUTED COATS OF ARMS OF ALEXANDER THE GREAT IN EUROPEAN HERALDRY

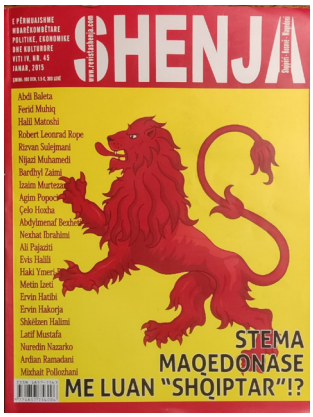

ОДЗИВИ ВО ПЕЧАТОТ НА АЛБАНСКИ ЈАЗИК ВО МАКЕДОНИЈА НА ПРЕДЛОГОТ ЗА ГРБ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА СО ЛАВ ОД 2014 ГОДИНА

REACTIONS IN THE ALBANIAN-LANGUAGE PRESS IN MACEDONIA TO THE PROPOSAL FOR A COAT OF ARMS OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA WITH A LION FROM 2014

ХЕРАЛДИКА • HERALDRY

УФЕНБАХОВИОТ ГРБОВНИК

UFFENBACH ARMORIAL

МГД е член на Меѓународната федерација на вексилолошки здруженија • MHS is a member of the International Federation of Vexillologic Associations FIAV CIGH МГД е член на Меѓународната генеолошка и хералдичка конфедерација • MHS is a member of the International Genealogic and Heraldic Confederation

ОД УРЕДНИШТВОТО • EDITORIAL

ВО ОВОЈ БРОЈ • IN THIS ISSUE

ОДЗИВИ ВО ПЕЧАТОТ НА АЛБАНСКИ ЈАЗИК ВО МАКЕДОНИЈА НА ПРЕДЛОГОТ ЗА ГРБ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА СО ЛАВ ОД 2014 ГОДИНА Јован Јоновски	3	REACTIONS IN THE ALBANIAN-LANGUAGE PRESS IN MACEDONIA TO THE PROPOSAL FOR A COAT OF ARMS OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA WITH A LION FROM 2014 Jovan Jonovski
БЛАЗОНОТ НА ПРИПИШАНИОТ ГРБ НА АЛЕКСАНДАР МАКЕДОНСКИ ВО ЕВРОПСКАТА ХЕРАЛДИКА Иван Нацевски	24	THE BLAZON OF THE ATTRIBUTED COATS OF ARMS OF ALEXANDER THE GREAT IN EUROPEAN HERALDRY Ivan Nacevski
УФЕНБАХОВИОТ ГРБОВНИК Бранко Тодоровиќ	40	UFFENBACH ARMORIAL Branko Todorovic
XXIII МЕЃУНАРОДЕН ХЕРАЛДИЧКИ КОЛОКВИУМ - ЈАШИ, РОМАНИЈА, 27-30 8. 2025 Јован Јоновски	60	XXIII INTERNATIONAL HERALDRY COLLOQUIUM – IASI, ROMANIA, 27–30 AUGUST 2025 Jovan Jonovski
ПРИКАЗ НА КНИГИ: Снежана Филипова. Студии за хералдиката во Македонија. Скопје: Македоника Литера; 2015. Јован Јоновски	68	BOOK REVIEWS: Snezhana Filipova. Studii Za Heraldikata Vo Makedonija [Studies On Heraldry In Macedonia]. Skopje: Makedonika Litera; 2015. Jovan Jonovski
Јован Јоновски, Сонцето и лавот како симболи во хералдиката и вексилологијата на Македонија, Скопје 2019, Иван Нацевски	71	Jovan Jonovski, Sonceto i lavot kako simboli vo heraldikata i veksilologijata na Makedonija [The sun and the lion as symbols in heraldry and in vexillology of Macedonia]. Skopje 2019, Ivan Nacevski
АКТИВНОСТИ НА МГД	75	ACTIVITY OF MHS
РЕГИСТЕР НА ГРБОВИ	78	REGISTER OF ARMS

ИМПРЕСУМ • IMPRESSUM

Здружение за хералдика, вексилологија и фалеристика, МАКЕДОНСКО ГРБОСЛОВНО ДРУШТВО
Претседател: Јован Јоновски
+389 70 252 989
Бетовенова 10-6
1010 Скопје, Македонија
www.heraldika.org.mk

Лектура / Proofreading:
Евгенија Стојанова/ Anne Platoff, Darren George, Charles Wright

Macedonian Heraldic Society
President: Jovan Jonovski
jonovski@heraldika.org.mk
Betovenova 10-6
1010 Skopje, Macedonia
info@heraldika.org.mk

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

д-р Јован Јоновски, AIH, LF (Македонија) Главен и одговорен уредник
д-р Иван Нацевски (Македонија) - секретар
д-р Стојан Антонов, AIH (Бугарија)
д-р Жељко Хајмер, aih, LF, FF, FFRC (Хрватска)
проф. д-р Иван Балта (Хрватска)
доц. д-р Емир О. Филиповиќ (Босна и Херцеговина)
проф. д-р Стјепан Ќосиќ (Хрватска)
д-р Тудор-Раду Тирон, AIH (Романија)
д-р Агне Рајлајте-Барде, AIH (Литванија)
проф. д-р Мито Панов (Македонија)
проф. Лазе Трипков (Македонија)
д-р Ан М. Платоф, LF (САД)

EDITORIAL BOARD

Dr. Jovan Jonovski, AIH, LF (Macedonia) Editor in Chief
Dr. Ivan Nacevski (Macedonia), Secretary
Dr. Stoyan Antonov, AIH (Bulgaria),
Dr. Željko Heimer, aih, LF, FF, FFRC, (Croatia),
Prof. Dr. Ivan Balta (Croatia),
Doc. Dr. Emir O. Filipovic (Bosnia and Herzegovina),
Prof. Dr.Stjepan Cosic (Croatia),
Dr. Tudor-Radu Tiron, AIH (Romania)
Dr. Agne Railaite- Barde, AIH (Lithuania)
Prof. Dr. Mito Panov (Macedonia)
Prof. Laze Tripkov (Macedonia)
Dr. Anne M. Platoff, LF (USA)

Македонски хералд објавува рецензирани научни статии и популарни нерецензирани статии / Macedonian herald publishes peer-reviewed scientific papers as well as popular non reviewed articles.

ОДЗИВИ ВО ПЕЧАТОТ НА АЛБАНСКИ ЈАЗИК ВО МАКЕДОНИЈА НА ПРЕДЛОГОТ ЗА ГРБ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА СО ЛАВ ОД 2014 ГОДИНА

Јован Јоновски

Македонско грбословно друштво,
Претседател и главен хералд

Рецензирана статија

АПСТРАКТ

Целта на оваа статија е да ги разгледа текстовите на албански јазик во бројот 25 од јануари 2015 година на месечниот национален магазинот за политика, економија и култура „Шења“ од Скопје, со главна тема, „Македонскиот грб со „албански“ лав!?“, посветен на предлогот на грб на Република Македонија со лав од декември 2014 година. Покрај обраќањето од уредникот, се застапени 9 статии од различни автори со широк спектар на мислења и ставови за предлогот за државен грб.

Се претставува идејата дека симболите на државата треба првично (или единствено) да го преставаат етничкиот состав на населението, кој е туѓ во европската политичка и хералдичка пракса. Исто дека лавот е главно македонски симбол и не може да биде симбол прифатлив и за Албанците, дури ни како државен симбол.

Има и автори кои генерално се согласни дека лавот како симбол сам по себе не е проблем ниту од историска ниту од хералдичка гледна точка. Сепак тие посочуваат на импликацијата на грб со лав како зацврстување на македонскиот карактер на државата нешто што двете групи автори го доживуваат како антиалбанско.

Клучни зборови: Предлог за грб, државен грб, грб на Македонија

https://orcid.org/0000-0003-2448-3441
jonovski@gmail.com

https://doi.org/10.47763/mher2025.6542
Поднесено / Submitted
25.12.2024
Ревидирано / Revised
24.2.2024
Прифатено / Accepted
10.3.2024
Објавено / Published
1.4.2024

Creative Commons License

Авторските права на написите остануваат кај авторот.
Copyright of the articles remains with the author.

Наведи извор-Некомерцијално-Сподели под исти услови (CC BY-NC-SA 4.0)
Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International

Финансирање: Ова истражување нема финансиска поддршка /**Funding**: This research did not receive any financial support/
Конкурентски интереси: Авторот е главен уредник на списанието/ **Competing Interests**: The author is editor-in-chieif of this journal

OPEN ACCESS

REACTIONS IN THE ALBANIAN-LANGUAGE PRESS IN MACEDONIA TO THE PROPOSAL FOR A COAT OF ARMS OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA WITH A LION FROM 2014

Jovan Jonovski

Macedonian Heraldic Society,
President and Chief Herald

Peer-reviewed article

ABSTRACT

The aim of this article is to review the texts in the issue 25 of January 2015 of the Albanian-language monthly national magazine for politics, economics and culture „Shenja“ from Skopje, with the main topic, „The Macedonian coat of arms with an „Albanian“ lion!?“, dedicated to the proposal for a coat of arms of the Republic of Macedonia with a lion from December 2014. In addition to the editor‘s address, 9 articles by different authors with a wide range of opinions and positions on the proposal for a state coat of arms are represented.

An idea is presented that the symbols of the state should initially (or only) represent the ethnic composition of the population, foreign in European political and heraldic practice. Also that the lion is mainly a Macedonian symbol and cannot be a symbol acceptable to Albanians, not even as a state symbol.

There are authors who generally agree that the lion as a symbol in itself is not a problem from either a historical or a heraldic point of view, but point out the implication of the coat of arms with a lion as strengthening the Macedonian character of the state, something that both groups of authors perceive it as anti-Albanian.

Keywords: Proposal for a coat of arms, state coat of arms, coat of arms of Macedonia

ВОВЕД

Југославија беше формирана во 1918 година како кралство на Србите, Хрватите и Словенците, не признавајќи други народи и народности. Во Социјалистичка Федеративна Република Југославија (1943-1991), Социјалистичка Република Македонија[1] беше една од шесте републики, каде што главната доктрина беше рамноправноста, братството и единството на југословенските народи и народности. Имаше шест словенски народи, според републиките, Македонци, Срби, Хрвати, Словенци, Црногорци и Босанци (муслимани) со право на самоопределување до отцепување, а народности беа оние етнички групи кои имаа своја матична држава надвор од Југославија: Албанци, Унгарци, Турци, Словаци... или воопшто немаа (како Ромите и Власите), без право на отцепување. Најголемо малцинство беа Албанците (несловенски народ) кои живеат на југозапад од земјата, и на последниот попис во СФРЈ од 1981 година беа 7,72%, побројни од црногорскиот 2,58% и од македонски народ 5,97% и речиси изедначен со словенечкиот народ, 7, 82% (Statistički godišnjak Jugoslavije 1985, 144).

Нивното главно присуство беше во јужната Автономна покраина на Србија, Косово, со главен град Приштина (сл. 1). Албанците на Косово бараа од автономната покраина да стане република, (и со тоа право на самоопределување и отцепување), што доведе и до редица масовни немири во 1981 и 1989 година. Во септември 1991 година албанските пратеници во собранието на Косово изгласаа референдум за независност на Косово, кое Србија не го призна. Оттогаш почнаа паралелни институции, но и дејствување на вооружени групи (Limani 2021).

Сл./Fig. 1 Мапа на етничките групи во Југославија/ Map of the ethnic groups in Yugoslavia

Во соседната Македонија, мнозинското население се Македонци, а Албанци живеат во западниот и северозападниот дел. Нивната застапеност растела од 12% во 1953 до 19,7% во 1981 година (Ortakovski 2001, 26). Нивните политички стремежи беа заедно со оние на Албанците на Косово во

INTRODUCTION

Yugoslavia was formed in 1918 as a kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, not recognizing other peoples and nationalities. In the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY) (1943–1991) the main doctrine was the equality, brotherhood and unity of the Yugoslav peoples and minorities. The Socialist Republic of Macedonia was one of the six republics. There were six Slavic peoples, according to the republics, Macedonians, Serbs, Croats, Slovenes, Montenegrins and Bosniaks (Muslims) with the right of self-determination up to and including secession, and nationalities were those ethnic groups that had their own mother state outside Yugoslavia: Albanians, Hungarians, Turks, Slovaks... or none at all (like the Roma and Vlachs), without the right of secession. The largest minority were the Albanians (non-Slavic people) living in the southwest of the country, and in the last census in the SFRY in 1981 they were 7.72%, more numerous than the Montenegrins 2.58% and the Macedonians 5.97% and almost equal to the Slovenes, 7.82% (Statistički godišnjak Jugoslavije 1985, 144).

Their main presence was in the southern Autonomous Province of Serbia, Kosovo, with the capital Pristina (Fig. 1). The Albanians in Kosovo demanded that the autonomous province become a Republic (and thus the right to self-determination and secession), which led to a series of mass riots in 1981 and 1989. In September 1991, the Albanian deputies in the Kosovo Parliament voted for a referendum on the independence of Kosovo, which Serbia did not recognize. Since then, parallel institutions have emerged, as well as the activities of armed groups (Limani 2021).

In neighboring Macedonia, the majority population is Macedonian, while Albanians live in the western and northwestern parts. Their representation grew from 12% in 1953 to 19.7% in 1981 (Ortakovski 2001,26). Their political aspirations were together with those of the

борба за признавање за народ, не на малцинство. Во процесот на распадот на Југославија, македонските Албанци како да беа повеќе заинтересирани за настаните на Косово и пет месеци подоцна во јануари 1992 година одржаа референдум за независност на „Република Илирида“ на територијата на западната половина од Република Македонија, каде што според иницијаторите, живее мнозинско албанско население. Референдумот македонската влада го прогласи за неважечки (Bugajski 2016, 116).

Плурализмот во Социјалистичка Република Македонија почна со основање политички партии во 1990 година, непосредно пред првите парламентарни избори на кои учествуваа две партии на македонските Албанци, Партија за демократски просперитет (ПДП) и Народна демократска партија (НДП). Заедно добија 17 од вкупно 120 пратеници, од што во новата влада имаше 4 министри Албанци од вкупно 23 министри. Овој број постепено се зголемуваше.

Во 1999 година, конфликтот во Косово и НАТО-бомбардирањето на Сојузна Република Југославија доведоа до формирање на полупризнатата Република Косово. Конфликтот се прошири во Македонија во 2001 година кога припадниците на косовските ослободителни сили (УЧК) се бореа со македонските безбедносни сили и тој заврши со Охридскиот рамковен договор, кој им обезбеди многу права на Албанците (Aleksovska 2015). Едно од овие права беше таканаречното „Бадентерово мнозинство“, со кое се наведува дека законите кои директно влијаат врз културата, употребата на јазикот, образованието, личната документација и употребата на симболи, мора да добијат мнозинство гласови, во кои мора да има мнозинство гласови на пратениците кои тврдат дека припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство во населението во Македонија. Ова се однесува и на државните симболи („Framework agreement“ 2001 година).

СИМБОЛИЧКО ПРЕТСТАВУВАЊЕ

Симболичкиот дизајн на државниот/националниот идентитет е производ на специфични, општествено-политички настани и социјалниот контекст кои го опкружуваат усвојувањето на симболот (грб/знаме), кој најнапред е прифатен од група луѓе – елита, а тој подоцна се пренесува на други. Најчесто, овие вторите, плебсот, немаат збор во овој процес. Државните грбови

Albanians in Kosovo in the struggle for recognition as a people, not a minority. In the process of the collapse of Yugoslavia, Macedonian Albanians seemed to be more interested in the events in Kosovo and five months later in January 1992 they held a referendum on the independence of the “Republic of Ilirida” on the territory of the western half of the Republic of Macedonia, where, according to the initiators, the majority Albanian population lives. The Macedonian government declared the referendum invalid (Bugajski 2016, 116).

Pluralism in the Socialist Republic of Macedonia began with the establishment of political parties in 1990, shortly before the first parliamentary elections in which two parties of Macedonian Albanians participated, the Party for Democratic Prosperity (PDP) and the People‘s Democratic Party (NDP). Together they won 17 out of a total of 120 MPs, and in the new government there were 4 Albanian ministers out of a total of 23 ministers. This number gradually increased.

In 1999 the conflict in Kosovo and NATO bombing of Federal Republic of Yugoslavia led to formation of the semi-recognized Republic of Kosovo. The conflict spread into Macedonia in 2001 when the members of the Kosovo liberation forces (UCK) were fighting Macedonian security forces and it ended with the Ohrid Framework Agreement, which provided many rights to the Albanians (Aleksovska 2015). One of these rights was the so-called “Badinter majority”, ascribing that Laws directly affecting culture, use of language, education, personal documentation, and use of symbols, must receive a majority of votes, within which there must be a majority of the votes of the Representatives claiming to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia. This applies to the State symbols as well (“Framework agreement” 2001).

SYMBOLIC REPRESENTATION

The symbolic design of the state/national identity is a product of specific, socio-political events and the social context surrounding the adoption of the symbol (coat of arms/flag), which is first accepted by a group of people - the elite, and it is later transmitted to others. Most often, the latter, the plebians, have no say in this process. State coats of arms in Europe, for the

во Европа, во најголем дел, биле или доделени од владетел или едноставно земени од грбот на владетелот на територијата што била дел од одредена држава. Од знак на визуелен идентитет на поединци со означување имот, грбот може да се пренесе во целата држава. Грбот, за разлика од знамето, не може да биде симбол на народ, туку само на држава и има само официјална употреба. Во таа смисла, кога се зборува за грб на држава од исклучителна важност е да се нагласи дека неговата основна намена е да ја претставува државата пред нејзините граѓани и во надворешни политички односи, а не да го претставува конкретниот народ во државата, уште помалку пак - етничкиот состав. Впрочем, ова е случај со сите европски државни грбови (Jonovski 2023).

Односот кон државните симболи се гради во процес на симболичка интеракција, и тој може да трае подолг временски период. Личното значење на симболите и односот кон нив воедно го отсликува и односот кон носителот на симболот, односно кон државата. Ако некоја група не е задоволна од третманот на дадена држава кон нив, било тоа да е реалност или перцепција, тоа незадоволство со сигурност ќе се рефлектира и во односот кон симболите на таа држава.

Прв „грб“ кој претставува народи, беше амблемот на Советскиот Сојуз (1923) кога народите, односно нивните јазиците беа претставени на посебни ленти на дадениот јазик на пролетаријатското мотото: „Пролетери од сите земји, обединете се“. Во амблемот на југословенската федерација (СФРЈ) од 1943 година, следејќи ја социјалистичката „хералдика“ на Советскиот Сојуз, народите беа претставени со по еден факел во заедничкиот пламен. Од поновите грбови, на Косово, етничките заедници се претставени симболично, како секундарен или терцијарен симбол, со по една ѕвезда. Значи и во двата случаи сите конституенти се прикажани на идентичен начин.

Републиките имаа грбови во социјалистички стил и знамиња кои ги претставуваа народите. Автономните покраини немаа свој грб или знаме. Националностите ја искажуваа својата припадност со знамињата на

most part, were either granted by a ruler or simply taken from the coat of arms of the ruler of the territory that was part of a certain state. From a sign of visual identity of individuals to a designation of property, the coat of arms can be transferred to the entire state. The coat of arms, unlike the flag, cannot be a symbol of a people, but only of a state and has only official use. In this sense, when talking about the coat of arms of a state, it is of exceptional importance to emphasize that its primary purpose is to represent the state before its citizens and in external political relations, and not to represent the specific people in the state, much less the ethnic composition. After all, this is the case with all European state coats of arms (Jonovski 2023).

The relationship to state symbols is built in a process of symbolic interaction, and it can take a long period of time. The personal meaning of the symbols and the relationship to them also reflects the relationship to the bearer of the symbol, that is, to the state. If a group is not satisfied with the treatment of a given state towards them, be it reality or perception, that dissatisfaction will certainly be reflected in the relationship to the symbols of that state.

The first „coat of arms“ representing peoples (ethnic) group was of the Soviet Union (1923) when the peoples, or languages were presented on separate ribbons in given language of the proletariat motto: “Proletarians of all countries, unite”. The Emblem of the Yugoslav Federation (SFRY) from 1943, following the socialist “heraldry” of the Soviet Union, had the nations represented by a torch in a common flame. Of the more recent coats of arms, in Kosovo, the ethnic communities are represented symbolically, as a secondary or tertiary symbol, with a star. So in all cases, all constituents are depicted in an identical way.

The Republics had coats of arms in a socialist style and flags that represented the nations. The autonomous provinces did not have their own coat of arms or flags. Nationalities (ethnic minorities) expressed their affiliation

Сл./Fig. 2 Знаме на албанското малцинство во Југославија/ Flag of the Albanian minority in Yugoslavia

своите матични држави, со додадени црвени петокраки во средината (Устав 1974, Член 178 и 222). Така знамето на албанското малцинство во Југославија се разликуваше по тоа што положбата на ѕвездата беше беше во кантон (Сл. 2), додека на знамето на Народна Република Албанија ѕвездата над орелот (сл. 3).

Бидејќи грбот е претежно за означување на државата и нејзиниот апарат, и не се користи од народот во секојдневна дури ни во посебна употреба, како што пак се користи знамето, тој не е народен симбол. Сепак историските симболи кои доведуваат до изборот на државниот можат да имаат посебно значење за поединецот.

Сл./Fig. 3 Знаме на Социјалистичка Албанија (1946-1992)/ Flag of Socialist Albania (1946-1992)

СИМБОЛИЧКОТО ПРЕТСТАВУВАЊЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Република Македонија се осамостои со референдумот од 8 септември 1991 година, на кој не гласаа македонските Албанци („Груби: Албанците“ 2021). Исто така, албанските пратеници го бојкотираа донесувањето на Уставот на Република Македонија на 17 ноември 1991 година.

За разлика од Словенија и Хрватска, Македонија се осамостои со социјалистичките симболи, социјалистички грб и црвено знаме со идеолошката црвена петокрака со златен обраб. Македонските политички партии немаа конкретен предлог за тоа што треба да прикажува државниот грб. Таков предлог немаа ниту партиите на етничките Албанци во Македонија. Нивно единствено инсистирање беше новите симболи на Република Македонија да ги вклучат сите народности кои живеат во државата (Jonovski 2020, 44).

На 11 август 1992 година беа избрани дел од државните симболи, за химна беше избрана постојната „Денес над Македонија се раѓа“ и новото знаме, црвено со златно-жолто сонце со 16 краци, според саркофагот од кралската гробница во Кутлеш/Вергина. Пратениците Албанци не гласаа за овие симболи. Додека за грб не беше донесена одлука (Jonovski 2018). Така, остана во употреба грбот донесен во 1946 година, кој

with the flags of their mother states, with red five-pointed stars added in the middle (Constitution 1974, Articles 178 and 222 Устав 1974, Член 178 и 222). Thus, the flag of the Albanian minority in Yugoslavia differed in that the position of the star was in the canton (Fig. 2) while on the flag of the People‘s Republic of Albania the star was above the eagle, (Fig. 3).

Since the coat of arms is mainly used to denote the state and its apparatus, and is not used by the people in everyday or even special use, as the flag is used, it is not a ethnic symbol. However, historical symbols that lead to the choice of the state coat of arms can have a special meaning for the individual.

THE SYMBOLIC REPRESENTATION OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

The Republic of Macedonia gained independence with the referendum of September 8, 1991, in which Macedonian Albanians did not vote („Груби: Албанците“ 2021). Also, Albanian MPs boycotted the adoption of the Constitution of the Republic of Macedonia on November 17, 1991.

Unlike Slovenia and Croatia, Macedonia gained independence with socialist symbols, the Socialist Coat of Arms and a red flag with the ideological red five-pointed star with a gold border. Macedonian political parties did not have a specific proposal for what the state coat of arms should depict. Neither did the parties of ethnic Albanians in Macedonia. Their only insistence was that the new symbols of the Republic of Macedonia include all nationalities living in the country (Jonovski 2020, 44).

On August 11, 1992, some of the state symbols were chosen, the existing “Today, Over Macedonia is Born” was chosen as the anthem, and the new flag, red with a golden, yellow sun with 16 rays, according to the sarcophagus from the royal tomb in Kutlesh/Vergina. Albanian MPs did not vote for these symbols. At the time, no decision was made on the coat of arms (Jonovski 2018). Thus, the coat of arms adopted in 1946 remained in use, which is a generic, socialist coat of arms

е општ, социјалистички грб без национални обележја (освен народниот вез на лентата), без официјален опис (Закон за грб 1946).

Осамостојувањето на Република Македонија се случуваше со силно негодување на јужниот сосед Република Грција, спорејќи го името Македонија и знамето, за кои тврдеше дека се дел од нејзиното наследство. Република Македонија не беше примена во ООН, сè до прифаќањето на привремено референца, Поранешна Југословенска Република Македонија и промената на знамето во 1995 година. За промената на знамето на 5 октомври гласаа речиси сите пратеници вклучувајќи ги и албанските, со што новото знаме со сонце со 8 краци беше донесено од сите заедно, и од Македонците и од Албанците. Во 2019 година под притисок повторно од Грција, Македонија ќе го промени името во Република Северна Македонија.

За разлика од името и знамето, за промена на грбот немаше надворешен притисок. Социјалистичкиот грб како симбол никогаш не бил доведен во прашање од надвор, туку беше прашање на внатрешен дискурс, и се бараше извесно ажурирање. Но, не се донесе решение за грб, иако се очекуваше дека наскоро ќе се случи. Дури и пасошите останаа без грб, очекувајќи го решението „наскоро“. Во 2009 година, како привремено решение, беше отстранета црвената ѕвезда-петокрака од грбот на Република Македонија (Jonovski 2018).

Во мај 2014 година владата го повика хералдот Јован Јоновски од Македонското хералдичко здружение (МХЗ) да ги изложи сите можности за изнаоѓање хералдичко решение за државниот грб. Ова решение требаше да исполни три особено важни предуслови, а имено: 1) да претставува минимално адаптирање на историски земски грб со изглед познат на пошироката јавност, 2) емблазонот на решението да биде што е можно подалеку од оној на грбот на партијата ВМРО-ДПМНЕ, и 3) да се разликува од бугарскиот грб. Од сите можности беше избрано решение со црвен лав на златна основа. Целиот овој процес го координираше министерот за здравство, Никола Тодоров.

Предлогот за грб на Република Македонија беше базиран на традицијата на грбови, поврзани со Македонија, почнувајќи од илустрациите на Вилем Верланд (+1481 год.) и грбовникот на

without national symbols (except for the folk embroidery on the ribbon), and without an official description (Закон за грб 1946).

The independence of the Republic of Macedonia took place with strong disapproval from its southern neighbor, the Republic of Greece, which disputed the name Macedonia and the flag, which it claimed were part of its heritage. The Republic of Macedonia was not admitted to the United Nations until the adoption of a temporary reference, the Former Yugoslav Republic of Macedonia, and the change of the flag in 1995. Almost all MPs, including Albanians, voted for the change of the flag on October 5, thus the new flag with an 8-pointed sun was adopted by all together, both Macedonians and Albanians. In 2019, under pressure again from Greece, Macedonia changed its name to the Republic of North Macedonia.

Unlike the name and the flag, there was no external pressure to change the coat of arms. The socialist coat of arms as a symbol was never questioned from the outside, but was a matter of internal discourse, and some updating was required. However, no decision was made on the coat of arms, although it was expected that it would happen soon. Even passports remained without a coat of arms, expecting a solution “soon”. In 2009, as a temporary solution, the red five-pointed star was removed from the coat of arms of the Republic of Macedonia (Jonovski 2018).

In May 2014, the government invited herald Jovan Jonovski of the Macedonian Heraldic Society (MHS) to present all possibilities for finding a heraldic design for the state coat of arms. This design had to meet three particularly important prerequisites, namely: 1) to represent a minimal adaptation of the historical Land coat of arms which was familiar to the general public, 2) the emblazon of the design to be as far as possible from that of the coat of arms of the VMRO DPMNE party, and 3) to be different from the Bulgarian coat of arms. Of all the possibilities, a design of “Or, a lion Gules” was chosen. This entire process was coordinated by the Minister of Health, Nikola Todorov.

The proposal for the coat of arms of the Republic of Macedonia was based on the tradition of coats of arms associated with Macedonia, starting from the illustrations of Willem Verland

Жером де Бара од 1581 год., кој преку Стематографиите на Витезовиќ (1694 год.) и Жефаровиќ (1741 год.) ќе стане и земски грб на Македонија. Блазонот на овој грб гласи: На златно-жолто поле разгневен црвен лав. Дополнително, во склоп со постулатите на меснохералдичкиот систем на МХЗ изработен уште 2014 година (Nacevski 2018), според кој штитот со државниот грб е предвидено да биде крунисан со златно-жолта градобранска круна со пет кули, поставени на златна дијадема, украсена со рубини и бисери од Македонија. Цртежот го изработија Јован Јоновски и Коста Стаматовски (Jonovski 2015, 18).

Али Ахмети[2] како претседател на основниот албански помал коалициски партнер на Демократската унија за интеграција (ДУИ) се согласи со предлогот и си подадоа рака со Никола Груевски како премиер и претседател на ВМРО-ДПМНЕ[3] како партија на власт. Воедно, беше решено да се најдат научници-Албанци кои ќе го претстават и бранат овој грб пред албанската етничка заедница. И навистина, ДУИ предлагаше редица научници, но сите еден по еден изнаоѓаа изговори за да не учествуваат.

Откако оваа идеја не можеше да се оствари, Владата на 5 декември 2014 година го усвои предлогот на Македонското хералдичко здружение за грб на Република Македонија. По тој повод се отвори и јавна дебата на Филозофскиот факултет, во Институтот за национална историја, на кои учествуваа професорите Драги Георгиев, Милан Бошковски и Стефан Влахов Мицов, како и од Институтот за историја професорите: Ванчо Георгиев, Александар Атанасовски и Бобан Петровски (Димовска, 2013), и херадлот Јован Јоновски, и членовите на МХЗ, Иван Нацевски и Александар Гижаровски. Дебата имаше и во Центарот за духовна култура на Албанците за претставување на предлогот. Јоновски учествуваше во многу ин-

Сл./Fig. 4 Специјално издание на Македонски хералд/ Special issue of Macedonian Herald

(+1481) and the coat of arms of Jérôme de Barra from 1581, which through the Stematographies of Vitezovic (1694) and Zhefarovic (1741), would also become the Land coat of arms of Macedonia. The blazon of this coat of arms reads: Or a lion Rampant Gules. Additionally, in line with the postulates of the local heraldic system of the MHS developed in 2014 (Nacevski 2018), according to which the shield with the state coat of arms is envisaged to be crowned with a golden-yellow mural crown with five towers, placed on a golden diadem, decorated with rubies and pearls from Macedonia. The drawing was made by Jovan Jonovski and Kosta Stamatovski (Jonovski 2015, 18).

Ali Ahmeti as the president of the main Albanian junior coalition partner of the Democratic Union for Integration (DUI) agreed with the proposal and shook hands with Nikola Gruevski as the prime minister and president of VMRO-DPMNE as the ruling party. At the same time, it was decided to find Albanian scholars who would present and defend this coat of arms proposals to the Albanian ethnic community. And indeed, DUI proposed a number of scholars, but one by one they all found excuses not to participate.

After this idea could not be realized, the Government on December 5, 2014 adopted the proposal of the Macedonian Heraldic Society for the coat of arms of the Republic of Macedonia. On that occasion, a public debate was opened at the Faculty of Philosophy, at the Institute of National History, in which professors Dragi Georgiev, Milan Boshkovski and Stefan Vlahov Micov participated, as well as from the Institute of History professors: Vancho Georgiev, Aleksandar Atanasovski and Boban Petrovski (Dimovska, 2013), and the herald Jovan Jonovski, and members of the Macedonian Heraldry Association, Ivan Nacevski and Aleksandar Gizharovski. There was also a debate at the Center for Spiritual Culture of Albanians to present the proposal. Jonovski participated in many interviews

тервјуа и емисии на многу медиуми. Беше подготвено специјално издание на „Македонски хералд“, гласникот на Македонското хералдичко здружение на македонски јазик, кое требаше да се преведе на албански и заедно да се дистрибуира како прилог на дневните весници во сабота 19 декември 2014 година. (сл. 4).

Во рамки на дебатите лавот беше претставен како несомнено симбол и на Македонците, Албанците и другите заедници во Македонија, којшто претставува и земски симбол на земјата, територијата, државата. Беше нагласувано дека црвениот лав на златно поле е најдобар хералдички симбол, кој има своја традиција, но и сегашност и иднина, промовирајќи заедништво и врзувајќи се за симбол што не носи никаква поделба по ниту една основа во себе, туку напротив создава единство на сите кои живеат на овие простори.

За да се популаризира, односно одоброволи албанската јавност во Македонија кружеа и информации дека тоа е всушност грбот на Албанија, кој е претставен во книгата Благородништтвото во кралството Далмација од Фридрих Хајер од 1873 година, каде што се споменуваат три албански грбови (Hayer 1873). Еден од тие грбови има емблазон црвен лав на златно поле со круна над штитот и натпис на германски, „втор грб на албанско кралство“.

Предлогот со добиено двотретинско и Бадинтерово мнозинство требаше да влезе во собраниска процедура. И покрај сите заложби, набргу почнаа несогласувања во ДУИ со одлуката на лидерот Али Ахмети. Сепак, монолитноста на ДУИ проработи, но заканата со „бомбите“[4] од страна за Зоран Заев, претседател на опозициската СДСМ што беа објавувани од опозицијата го свртеа вниманието на владата и на јавноста на друга страна така што предлогот веќе не беше актуелен.

ШЕЊА - ЗНАК

Целта на оваа статија е да ги разгледа текстовите на албански јазик во бројот 45 од јануари 2015 година на месечниот национален магазин за политика, економија и култура „Шења“ (сл. 5). Издавач на магазинот е здружението на граѓани за култура „Визиони –М“ од Скопје[5]. Списанието излегува од 2011 година и според насловот, опфаќа текстови за Албанија, Косово и Македо-

and broadcasts in many media. A special edition of the Macedonian Herald, the journal of the Macedonian Heraldic Society in the Macedonian language, was prepared, which was to be translated into Albanian and distributed together as a supplement to the daily newspapers on Saturday, December 19, 2014. (Fig. 4).

Within the framework of the debates, the lion was presented as an undoubted symbol of the Macedonians, Albanians and other communities in Macedonia, which is also a national symbol of the country, territory, state. It was emphasized that the Or lion Gules is the best heraldic symbol, which has its own tradition, but also the present and future, promoting unity and connecting to a symbol that does not carry any division on any basis in itself, but on the contrary creates unity of all who live in these areas.

In order to popularize, or rather approve of the Albanian public in Macedonia, information was also circulated that it was actually the coat of arms of Albania, which is presented in the Book Nobility in the Kingdom of Dalmatia by Friedrich Hayer from 1873, where three Albanian coats of arms are mentioned (Hayer 1873). One of those coats of arms has an emblazoned red lion on a golden field with a crown above the shield and an inscription in German, „second coat of arms of the Albanian kingdom“.

The proposal, which received a two-thirds majority and a Badinter majority, was to enter the parliamentary procedure. Despite all efforts, disagreements soon began within DUI with the decision of leader Ali Ahmeti. However, the monolithic nature of DUI worked, but the threat of „bombs“ from Zoran Zaev, president of the opposition SDSM, which was published by the opposition, transferred the attention of the government and the public to another side, so that the proposal was no longer relevant.

SHENJA - SIGN

The purpose of this article is to review the texts in Albanian in issue 45 of January 2015 of the monthly national magazine for politics, economics and culture „Shenja“ (Fig. 5). The magazine is published by the Citizens‘ Association for Culture „Vizioni -M“ from Skopje. The magazine has been published since 2011 and, according to the title, includes texts about

нија. Главна тема на број 45 според насловната страница е „Македонскиот грб со ‘албански’ лав!?“. Целиот број е посветен на предлогот за грб на Република Македонија со лав. Во бројот покрај обраќањето од уредникот се застапени уште 9 статии од различни автори со широк спектар на мислења и ставови за предлогот за грб.

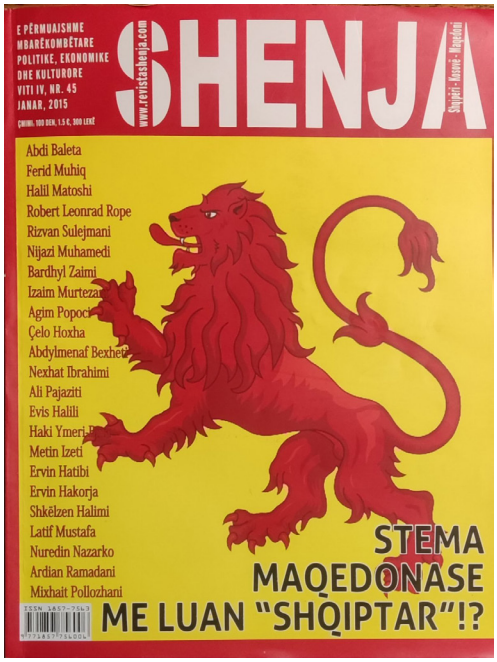

Сл./Fig. 5 Насловната страна на Шења бр 45 од 2015/ The title page of Shenja #45 of 2015

На почетокот, во делот „од уредникот“ со наслов „Македонскиот грб со ‘албански’ лав!?“, Исмаил Синани пишува за тоа дека „Албанците на власт“ ја прифатиле промената на грбот на Македонија и со тоа прифатиле грб кој целосно ја отсликува македонската етничка припадност, но воопшто не албанската. „Така некој си дава за право преку хералдиката да ги обедини Албанците со симбол кој ги убиваше Албанците пред 13 години“. Синани укажува дека лидерите на албанската политика го промовираат овој амблем како албански, но некои од оваа политичка партија се освестиле во последен момент да го потсетат лидерот на партијата дека ова е грешка. Потоа Синани се чуди како Тирана и Приштина не реагираат на оваа македонска хегемонија која го нарушува достоинството на Албанците. На крајот ги потсетува оние Албанци кои ќе го прифатат предлогот, „добро да размислат како ќе бидат запаметени по еден век, во 2114 година!“ (Sinani 2015, 3).

Во првата статија, на Бардил Заими од Тетово, насловена „’Историски’ лоша одлука: Неподносливата леснотија на капитулацијата“ зборува за „албанската културна парадигма која ја дава албанската симболика, системот на знаци и значења кои го обележуваат албанскиот живот“. Заими продолжува да ја опишува историјата на Албанија и зачувувањето на колективното битие. Потоа зборува за грбот со лав, кого го поддржуваат Албанците во владата, што претставува напад врз „историската меморија на Албанците и обид за разградување и потчинување на Албанците до крај.“

Albania, Kosovo and Macedonia. The main topic of issue 45, according to the cover, is „The Macedonian coat of arms with an „Albanian“ lion!?“. The entire issue is dedicated to the proposal for a coat of arms of the Republic of Macedonia with a lion. In addition to the editor‘s address, the issue contains 9 more articles by different authors with a wide range of opinions and positions on the proposal for a coat of arms.

At the beginning, in the Editorial entitled „The Macedonian coat of arms with an „Albanian“ lion!?“, Ismail Sinani writes that „the Albanians „in power“ have accepted the change in the coat of arms of Macedonia and have thus accepted a coat of arms that fully reflects the Macedonian ethnicity, but not the Albanian one at all. „Thus, someone gives himself the right through heraldry to unite Albanians with a symbol that killed Albanians 13 years ago.“ Sinani points out that the leaders of Albanian politics are promoting this emblem as Albanian, but some from this political party came to their senses at the last moment to remind the party leader that this is a mistake. Then Sinani wonders how Tirana and Pristina are not reacting to this Macedonian hegemony that violates the dignity of Albanians. Finally, he reminds those Albanians who will accept the proposal, “to think carefully about how they will be remembered a century from now, in 2114!” (Sinani 2015, 3).

In the first article, by Bardil Zaimi from Tetovo, entitled “A ‘Historically’ Bad Decision: The Unbearable Ease of Capitulation,” he discusses “the Albanian cultural paradigm that gives the Albanian symbolism, the system of signs and meanings that mark Albanian life.” Zaimi continues to describe the history of Albania and the preservation of the collective being. He then discusses the coat of arms with a lion, supported by Albanians in the government, which represents an attack on “the historical memory of Albanians and an attempt to dismantle and subjugate Albanians to the end.”

нците до крај“.

„Лавот е производ на македонската дискурзивна стратегија, на политичка, економска и културна доминација која ја препознава лажната симболика на етничката припадност и која го исклучува албанското историско и културно наследство... Овој предложен грб се обидува да го промени историскиот наратив, отуѓувајќи го политичкиот идентитет на Албанците, модифицирајќи го и лажно вградувајќи го во ексклузивната македонска национална држава... Во реалноста, Албанците забележуваат бескомпромисно отфрлање на овој амблем, што во исто време означува повторно будење за спротивставување на неуспешните албански политики против доминантниот македонски протагонизам.“ (Zaimi 2015, 21).

Во втората статија на Чело Хоџа од Тирана, насловена „Исклучителна хералдика: Митолошки балони на премиерот“, зборува за неубедливата историја на Македонија во смисла за аргументот за „враќање на историските симболи на земјата“, потсетувајќи дека „Во историјата на Европа и светот немало никогаш порано држава наречена Македонија, населена со Словени или со мнозинство Словени. Затоа, она што не постоело, нема историја и историски симболи. Следствено, не постои ниту хералдичка традиција“ (Hoxha 2015, 23).

Хоџа понатаму го потсетува официјално Скопје дека „Половина од границата на Македонија се граничи со Албанија и Косово, што со затворање на границите може да ѝ нанесе значителна економска штета, особено што Македонија е земја без море. Овие две земји можат да ѝ направат на Македонија повеќе главоболки отколку остатокот од светот заедно“ (Hoxha 2015, 24).

На крајот, заклучува „Создавањето на грбот, по моделот на симболите на партијата на Груевски, е во склад со митолошкиот балон на премиерот, кој еден ден би можел да се издува, предизвикувајќи штета кај луѓето опиени од пареите на моќта, што денес тешко можат да ја замислат“ (Hoxha 2015, 25).

Во третата статија, Џабир Ахмети од Скопје со наслов „Грбот со лав и Албанците: Ушите на ѕидот и очите на оградата“ раскажува за свои фиктивни средби со луѓе, од кои едниот прашува „Како можеа да гласаат за тој амблем кој нема врска со нас?! Тоа е партиски амблем. Да, верувам тоа е симбол кој не е поврзан со наша-

“The lion is a product of the Macedonian discursive strategy, of a political, economic and cultural dominance that recognizes the false symbolism of ethnicity and that excludes the Albanian historical and cultural heritage… This proposed coat of arms attempts to change the historical narrative, alienating the political identity of the Albanians, modifying it and falsely embedding it in the exclusive Macedonian nation-state… In reality, Albanians are observing an uncompromising rejection of this emblem, which at the same time marks a reawakening to oppose the failed Albanian policies against the dominant Macedonian protagonism.” (Zaimi 2015, 21).

In the third article, by Çelo Hoxha from Tirana, Albania, entitled “Exceptional Heraldry: The Prime Minister’s Mythological Balloons”, he discusses the unconvincing history of Macedonia in terms of the argument for “returning the country’s historical symbols”, recalling that “In the history of Europe and the world, there has never been a state called Macedonia, populated by Slavs or with a majority of Slavs. Therefore, what did not exist, has no history and historical symbols. Consequently, there is no heraldic tradition either” (Hoxha 2015, 23).

Hoxha further reminds Skopje officially that “Half of Macedonia’s borders border Albania and Kosovo, which by closing the borders could cause significant economic damage, especially since Macedonia is a landlocked country. These two countries could cause Macedonia more headaches than the rest of the world combined” (Hoxha 2015, 24).

Finally, he concludes, “The creation of the coat of arms, modeled after the symbols of Gruevski’s party, is in line with the prime minister’s mythological balloon, which could one day burst, causing harm to people intoxicated by the vapors of power, which today they can hardly imagine” (Hoxha 2015, 25).

In the fourth article, Xhabir Ahmeti from Skopje, titled “The Coat of Arms with a Lion and the Albanians: Ears on the Wall and Eyes on the Fence,” tells of his fictitious encounters with people, one of whom asks, “How could they vote for that emblem that has nothing to do with us?! It’s a political party emblem. Yes, I believe it’s a symbol that has nothing to do with our reali-

та реалност. Амблем кој нè исклучува од овдешната реалност. Партиски амблем е... Странски амблем!“ сметајќи дека политичарите го прават тоа за лични интереси. Текстот не се занимава со поконкретни ставови околу предлогот за грб (Ahmeti 2015, 16).

Во четвртата статија, Ферид Мухиќ од Скопје, единствениот автор неалбанец, насловена „Толкувања: Грб“, дава сосем друг аспект концентрирајќи се целосно на прашањето на сличноста и различноста на македонскиот и бугарскиот грб и обвинувањата за кражба на грбот.

„Меѓутоа, ако се докаже дека низ историјата бугарскиот лав е жолто-златен на црвено поле, додека македонскиот лав низ историјата е црвен на жолто-златно поле, од строго хералдичка гледна точка, секое размислување за наводна кражба би било неплодно. Во хералдиката боите се основни симболи... Доволен доказ е крстот на знамињата (исто така и хералдички симбол од прв ред) на Англија, Шведска, Данска, Норвешка, како и на неколку други земји, кој иако е претставен практично идентично, а е обоен во различни бои и тоа на основи кои се исто така во различни бои! Во ниту еден од овие случаи, крстот како заеднички хералдички симбол, покрај тоа што покажува дека сите овие состојби припаѓаат на христијанската духовна традиција, недозволиво е да се поставуваат прашања за каква било кражба, позајмување или имитација токму поради различните бои на крстот и на основното поле!“ (Muhiq 2015, 28).

Понатаму Мухиќ објаснува дека и македонскиот и бугарскиот грб се јавуваат во двете комбинации на бои. Како одговор на прашањето за македонскиот и бугарскиот грб, според Мухиќ, хералдиката дава: „четири можни теоретски опции, со кои логично може да се објасни оваа пермутација на боите: 1. Бугарските бои на лавот и основното поле во македонскиот грб се

Илустрација од написите/Ilustration from the articles

ty. An emblem that excludes us from the reality here. A party emblem is… A foreign emblem!”, believing that politicians do it for personal interests. The text does not deal with more specific positions on the coat of arms proposal (Ahmeti 2015, 16).

In the fifth article, Ferid Muhiq from Skopje, the only non-Albanian author, entitled “Interpretations: Coat of Arms”, gives a completely different perspective, concentrating entirely on the issue of the similarity and difference between the Macedonian and Bulgarian coats of arms and the accusations of theft of the coat of arms.

“However, if it is proven that throughout history the Bulgarian lion is yellow-gold on a red field, while the Macedonian lion throughout history is red on a yellow-gold field, from a strictly heraldic point of view, any consideration of an alleged theft would be fruitless. In heraldry, colors are basic symbols... Sufficient proof is the cross on the flags (also a heraldic symbol of the first order) of England, Sweden, Denmark, Norway, as well as several other countries, which, although presented practically identically, is colored in different colors and on bases that are also in different colors! In none of these cases, the cross as a common heraldic symbol, besides showing that all these situations belong to the Christian spiritual tradition, is it permissible to raise questions about any theft, borrowing or imitation precisely because of the different colors of the cross and the basic field! ”(Muhiq 2015, 28).

Muhiq further explains that both the Macedonian and Bulgarian coats of arms appear in both color combinations. In response to the question about the Macedonian and Bulgarian coats of arms, according to Muhiq, heraldry provides: “four possible theoretical options, with which this permutation of colors can be logically explained: 1. The Bulgarian colors of the lion and the basic field in the Macedonian coat of arms were made with the aim of representing Mace-

направени со целта на претставување на Македонија како бугарска територија; 2. Македонските бои на бугарскиот лав и неговото поле се направени со цел Бугарија да се претстави како дел од Македонија; 3. Авторите на овие амблеми со пермутирани бои ги згрешиле основните бои; 4. Лавот во македонскиот грб бил жолт, додека бугарскиот црвен, но со текот на времето се измешале, па традицијата продолжила да ги прикажува неправилно“. (Muhiq 2015, 28).

Мухиќ продолжува дека од битката на Беласица (1014) сè до 1944 година Македонија ни реално, ни формално не се појавува како држава, ниту пак Бугарија во периодот 1371-1878 година, така што сите претставени грбови во овие периоди се „фантомски симптоми, кои не се поврзани со ниту една политичка или државна заедница!“ со тоа не може да стане збор за историска поткрепа од ниедна страна.

Според Мухиќ, колку и грбот да претставува една територија, „е израз и симбол на идентитетот на луѓето кои живеат на таа територија! Ако сегашниот грб не постулирал ниту еден народ како носител на државјанство, новиот грб има отворена намера да го направи токму тоа и да го промовира македонскиот етнички корпус токму во тој статус! Според тоа, лавот од предложениот грб, без да се земат предвид дилемите и противречностите за боите, апсолутно е извесно дека не е израз или симбол на идентитетот на Албанците, Турците, Србите, Босанците, Ромите, Власи, но само на граѓани кои од нивната етничка припадност се Македонци! Тоа пак, значи дека новиот грб не само што нема да ги „интегрира граѓаните на Република Македонија“ (како што власта се обиде оптимистички да ја поддржи оваа иницијатива), туку уште повеќе ќе ги соочи сите други етнички колективитети кои живеат во РМ со етничките Македонци, кои со или без причина ќе си го признаат идентитетот во новиот грб“ (Muhiq 2015, 28).

Во петтата статија на Нијази Мухамеди од Тетово со наслов „Злосторство - цртеж на албанската покорност: Бесрамниот амал на ‘македонските политички работи’“, Зборува за „полубугарски и полумакедонски“ лав, кој одекна како бомба на Заев дека ДУИ се амали на ВМРО.

„Овој грб, како и другите делови што ја сочинуваат симболиката на политичкиот идентитет на Македонија како држава: знамето, химната,

donia as Bulgarian territory; 2. The Macedonian colors of the Bulgarian lion and its field were made in order to present Bulgaria as part of Macedonia; 3. The authors of these emblems with permuted colors got the basic colors wrong; 4. The lion in the Macedonian coat of arms was yellow, while the Bulgarian coat of arms was red, but over time they got mixed up, so the tradition continued to depict them incorrectly.” (Muhiq 2015, 28).

Muhiq continues that from the Battle of Belasica (1014) until 1944, Macedonia neither really nor formally appeared as a state, nor did Bulgaria in the period 1371-1878, so all the coats of arms presented in these periods are “phantom symptoms, which are not connected to any political or state community!” thus there can be no question of historical support from any side.

According to Muhiq, as much as the coat of arms represents a territory, “it is an expression and symbol of the identity of the people living in that territory! If the current coat of arms did not postulate any people as bearers of citizenship, the new coat of arms has an open intention to do exactly that and to promote the Macedonian ethnic corpus in exactly that status! Accordingly, the lion from the proposed coat of arms, without taking into account the dilemmas and contradictions about the colors, is absolutely certain that it is not an expression or symbol of the identity of Albanians, Turks, Serbs, Bosnians, Roma, Vlachs, but only of citizens who are Macedonians by their ethnicity! This, in turn, means that the new coat of arms will not only not “integrate the citizens of the Republic of Macedonia” (as the government has optimistically tried to support this initiative), but will even more confront all other ethnic groups living in the Republic of Macedonia with ethnic Macedonians, who with or without reason will recognize their identity in the new coat of arms” (Muhiq 2015, 28).

In the sixth article, by Niyazi Muhamedi from Tetovo, entitled „Crime-Drawing of Albanian Subservience: The Shameless servant of „Macedonian Political Affairs“, he speaks of a „half-Bulgarian and half-Macedonian“ lion, which echoed like a bomb of Zaev that DUI is an amal (servant) of VMRO.

“This coat of arms, as well as the other parts that make up the symbolism of the political identity of Macedonia as a state: the flag, the anthem,

јазикот, треба да се сфатат како клин што може да направи длабоки историски пукнатини на интегритетот на националниот и културниот идентитет на Албанците во Македонија, пукнатини што всушност го прави својот заглушувачки татнеж низ учебниците... во кои всушност се „подучува за „словенизирање“ на умот и духот на сите млади албански генерации и слично, ...кои функционираат во насока на „Македонизација“ дури и на политичкиот ум на албанскиот дел, ..., па дури и преземање на македонскиот политички дискурс, ...од не толку мала групација на клонираното и искривено хибридизирано мислење на „лидерите“, чии придобивки од оваа работа се еднакви со оние на дел од „албанското политичко раководство““ (Muhamedi 2015, 33).

„Во идентитетските ознаки, симболиката или текстот на овој политички идентитет, како што се ГРБОТ, ЗНАМЕТО, ХИМНАТА, етничките ознаки можат да ја комплицираат работата, па во овој случај потребно е да се оди на строго неутрални од сегашните етникуми, како што тоа им се наметнува на Босна и на Косово, но има и случаи во светот кога се преговарало за неутрални или наднационални ознаки со изразен политички и граѓански консензус меѓу народите што ја сочинуваат таа држава“ (Muhamedi 2015, 34).

Во шестата статија од Мерсел Биљали од Гостивар, насловена „Историски неуспех: Лав, изнајмени професори и политички корени“ се зборува за предлогот со лав само како понижување за Албанците. „Лавот на ВМРО, кој води кон омраза кон Албанците, дали е тоа албански симбол? ...Дури, за полесно да се проголта измамата, поканети се и некои изнајмени професори, кои со џебен јазик зборуваат за големата доза на „албанизам“ во лавот. Значи, мора да се направи сè за да се оствари даденото ветување. Во меѓувреме, експертите по хералдика велат дека партискиот лав на ВМРО потекнува од семејниот грб на Вук Бранковиќ, кој ги освоил денешните територии на Косово и Македонија (1378-1389)“. (Bilali 2015, 36). Во понатамошниот текст, Биљали зборува за низата на дефакторизација на Албанците почната со намалување на цензусот за избор на претседател, потоа со законот за наталитет. Потоа авторот дава долга листа на странски инвестиции од кои ниедна не е во албанските делови, како и тоа дека во проектот „Скопје 2014“[6] од 300 статуи нема

the language, should be understood as a wedge that can make deep historical cracks in the integrity of the national and cultural identity of the Albanians in Macedonia, cracks that actually make their deafening roar through the textbooks ... which actually „teach about the ‚Slavicization‘ of the mind and spirit of all young Albanian generations and the like, ... which function in the direction of the ‚Macedonianization‘ even of the political mind of the Albanian part, ... and even the takeover of the Macedonian political discourse, ... by a not so small group of cloned and distorted hybridized opinion of the ‚leaders‘, whose benefits from this work are equal to those of a part of the ‚Albanian political leadership‘“ (Muhamedi 2015, 33).

“In the identity symbols, the symbolism or the text of this political identity, such as the COAT OF ARMS, FLAG, ANTHEM, ethnic symbols can complicate the work, so in this case it is necessary to go for strictly neutral ones from the current ethnicities, as is imposed on Bosnia and Kosovo, but there are also cases in the world when neutral or supranational symbols were negotiated with a pronounced political and civil consensus between the peoples that make up that state” (Muhamedi 2015, 34).

In the seventh article, by Mersel Bilali from Gostivar, entitled “Historical Failure: Lion, Hired Professors and Political Roots”, he speaks of the proposal with a lion only as a humiliation for Albanians. “The VMRO lion, which leads to hatred of Albanians, is it an Albanian symbol? ... Even, to make the deception easier to swallow, some hired professors were invited, who, with a pocket tongue, talk about the large dose of “Albanism” in the lion. So, everything must be done to fulfill the promise made. In the meantime, heraldry experts say that the VMRO party lion originates from the family coat of arms of Vuk Brankovic, who conquered the present-day territories of Kosovo and Macedonia (1378-1389)”. (Bilali 2015, 36). In the following text, Bilali speaks of the series of defactorization of Albanians, which began with the reduction of the census for the election of the president, then with the birth law. The author then gives a long list of foreign investments, none of which are in Albanian parts, and that the “Skopje 2014” project of 300 statues does not have a single Albanian one.

ниту една албанска. Потоа продолжува со листа на други примери за покорување на Албанците (Bilali 2015, 36).

Во седмата статија на Изаим Муртезани од Скопје со наслов „Поинаков поглед: Симболиката на лавот во митолошкиот дискурс“, се зборува општо за значењето на лавот низ историјата и се осврнува за неговото присуство на грбовите во Албанија. „Ова животно со сите гореспоменати атрибути, но и многу други, уште од средниот век успеало да стане составен дел на многу грбови од различен карактер. Под влијание на западната хералдика, некои албански благородници успеале да ја направат фигурата на лавот составен дел од својот грб. Во овој контекст, вреди да се спомене дека династијата Топија или Карло Топија, моќен господар на Централна Албанија, во 1370 година, за грб на своето кнежевство усвои фигура на лав подигнат на двете задни нозе, која била позајмена од симболот на норманската династија која владеела во Јужна Италија во XI-XII век. Дури и грбот на благородничкото семејство Музаки содржи фигура на лав, но во исто време има и орел во неговата заднина. Дури и во грбот на семејството Гропа (владетели на Охрид, Преспа, Дебар и др.) имало фигура на лав“ (Murtezani 2015, 40). Статијата не се осврнува на предлогот за грб.

Во осмата статија, Мицаит Положани од Струга, со наслов „(Меѓу)историски задолжувања: Лав, позајмен универзален симбол“, се осврнува на разликите во мислењето околу прифаќање на предлогот и дека има Македонци и Албанци од двете страни на спектарот.

„Од дебатите отворени изминативе денови за новиот државен грб на Република Македонија, се чини дека и мислењето на државата е поделено на неколку позиции, но доминира македонското (со дел од албанската партија на власт), кои ја поддржуваат и граѓаните Албанци (и донекаде и македонската опозиција), кои се против. Но, има и група неутрални кои остануваат рамнодушни кон ова прашање, можеби имајќи го предвид фактот дека, иако е толку силно оспоруван со изговор дека е туѓ мотив, во исто време дека како име е присутно кај многумина од нас Албанците“ (Pollozhani 2015, 41).

Потоа следуваат информации за хералдиката како и за албанската литература за хералдика, Јахо Брахај со „Албански амблем хералдички траги“, објавена во 1997 година во Тирана (Brahai 1997), He then continues with a list of other examples of subjugation of Albanians (Bilali 2015, 36).

In the eighth article, by Izaim Murtezani from Skopje, entitled “A Different View: The Symbolism of the Lion in Mythological Discourse”, he speaks generally about the meaning of the lion throughout history and refers to its presence on the coats of arms in Albania. “This animal with all the aforementioned attributes, but also many others, has managed to become an integral part of many coats of arms of various nature since the Middle Ages. Under the influence of Western heraldry, some Albanian nobles managed to make the figure of the Lion an integral part of their coat of arms. In this context, it is worth mentioning that the Topija dynasty or Karlo Topija, a powerful lord of Central Albania, in 1370, adopted as the coat of arms of his principality a figure of a lion raised on both hind legs, which was borrowed from the symbol of the Norman dynasty that ruled in Southern Italy in the 11th-12th centuries. Even the coat of arms of the noble Muzaki family contains a figure of a lion, but at the same time there is an eagle in its background. Even the coat of arms of the Gropa family (rulers of Ohrid, Prespa, Debar, etc.) contained a figure of a lion” (Murtezani 2015, 40). The article does not address the proposal for the coat of arms.

In the ninth article, Midzait Polozhani from Struga, entitled “(Inter) historical Borrowings: The Lion, a Borrowed Universal Symbol”, addresses the differences in opinion regarding the acceptance of the proposal and that there are Macedonians and Albanians on both sides of the spectrum.

“From the debates opened in recent days about the new state coat of arms of the Republic of Macedonia, it seems that the opinion of the state is divided into several positions, but the Macedonian one dominates (with part of the Albanian party in power), which is supported by the Albanian citizens (and to some extent the Macedonian opposition), who are against it. But there is also a group of neutrals who remain indifferent to this issue, perhaps considering the fact that, although it is so strongly contested with the excuse that it is a foreign motif, at the same time that it is present as a name among many of us Albanians” (Pollozhani 2015, 41).

Then follows information about heraldry as well as Albanian literature on heraldry, Jaho Brahaj with “Albanian Emblem Heraldic Traces”, published in 1997 in Tirana (Brahai 1997), and Gjin Varfi, with

и Ѓин Варфи, со „Албанска хералдика“, објавена во 2000 година во Тирана (Varfi 2000). Авторот ги споменува и Александар Матковски[7], Снежана Филипова[8] и хералдичарот Јован Јоновски[9].

Понатаму Положани зборува за лавот како симбол и неговиот историски развој, и за навлегувањето на лавот во албанската симболика и за конкретни грбови на семејствата Музаки и Топија.

Положани понатаму пишува: „Во однос на околностите на Албанците во Македонија, сепак, треба да се издвои присуството на лавот во грбот на истакнатото кнежевско семејство Гропа, кое се простирало до провинциите Дебер-Струга-Охрид-Преспа-Поградец. Иако има малку иконографски податоци за грбот на вратата на семејството Гропа со политичко и административно седиште во Охрид, треба да се додаде дека тој оставил свој белег во текот на 13 и 14 век. Грбот на семејството Гропа имаше златна заднина со син лав кој стоеше на две задни нозе. Италијанската истражувачка Теодора Амајден информира и за промената што ја претрпел грбот на Гропа по 1417 година, на која е додаден црвен штит (штит) крунисан со сребрена колона. Промената е поврзана со тоа што Гропа го зема под заштита папата Мартин V“ (Pollozhani 2015, 41).

Понатаму авторот дава преглед на „славо-македонскиот лав“. „Според хералдичарот Јован Јоновски, најраниот македонски грб е поврзан со грбот на Александар, кој датира од 1394 година, во кој е прикажан лав во златна боја со дијадема со краци, поставен на црвена заднина. Речиси идентичен е и грбот со лавот објавен во книгата со грбови од Лондон, кој е постар од грбовникот Кореник-Неорик од 1595 година, кој го поместува македонскиот грб неколку години порано“.

Понатаму зборува за развојот на земскиот грб преку Охмучевиќ и Жефаровиќ, преку алтановиот грбовник од Болоња, кој станал грб на ВМРО-ДПМНЕ. Понатаму за белградскиот, фојничкиот и грбовникот на Марко Скоробевиќ.

STEMA ME LUAN DHE SHQIPTARËT

hë që si emër është i pranishëm shumë ndër ne shqiptarët.

Duke lexuar reagimet dhe interpretimet lidhur me propozimin e stemës së re shtetërore, të luanit të kuq të vendosur mbi mburojën me ngjyrë të verdhë, që në vend të kuorës qëndron një kështjellë me ngjyrë ari, të miratuar nga Qeveria e Maqedonisë, ndeshemi me (keq)interpretimin e simbolikës së luanit si atribut shtetëror të saj. Si rrjedhojë, një pyetje dhe një përgjigje sikur vijnë bashkë në lidhje me atë se më të hershme janë simbolet ose interpretimet dhe domethënia e tyre ose filluminsht kanë ekzistuar interpretimet, të cilat si me zbërthimet lehtë të motiveve, të cilat janë kthyer pastaj në simbole. Simbolet dhe paraqitja simbolike e fenomeneve të ndryshme kanë ekzistuar shumë shekuj para se të paraqitet stema. Pra, para stemave kanë ekzistuar motivet të cilët bashkë me simbolet e krijojnë stemën.

Por, sidoqoftë, luani para se gjithash paraget një simbol universal, i cili shfaqet në kohëra dhe qytetërime të ndryshme. Pa u ndalur në interpretimin politik, konceptimin, dukshmërinë grafike të stemës së re shtetërore, do të sjellim shkurtimisht një pasqyrë mbi historikun e simbolikës së luanit, të bazuar në disa publikime shkencore nga fusha e heraldikës!

HERALDIKA DHE STEMAT

Studiuesit mendojnë se heraldika, si një produkt mesjetar evropian, lidhet me qytetërimin e tipit kristiano-perëndimor, i cili intensifikohet sidomos gjatë luftërave të kryqëzatave. Fillimet e heraldikës në Evropë datojnë aty nga shekulliri XI dhe jo shumë larg nga kjo datë ajo shfaqet edhe në tokat shqiptare. Sipas rregullave heraldike, një stemë do të ishte e qëndrueshme vetëm nëse e respekton faktorin historik të mbështetur me argumentet shkencore, ku para se gjithash merren në konsideratë tradita dhe vazhdimësia, ngjyra dhe pozicioni i luanit, të cilat e definojnë originalitetin e një steme.

Stema është figura, shenja, emblema speciale ose formësimi simbolik, pra i tra-

shëguar, i pandryshuar, i kompozuar sipas rregullës së heraldikës, i cili shërben për të dalluar personat të caktuar, fise, shoqëri, institucione, korporata, organizata politike, ekonomike ose kishtare qytetet, krahinat, popujt e shtetet. Ashtu si çdo dukuri historike, edhe stemat e kanë filimin, zhvillimin dhe zhdukjen e tyre. Stemat nuk janë paraqitur rastësisht, por paraqitja e tyre ka qenë e kushtëzuar nga rrethana të caktuara historike. Ato paraqiten si nevojë dhe në një fazë të caktuar historike për interesat dhe qëllimet e caktuara të klasës feudale, si dhe të organizatës së tyre ushtarake. Megjithëse stemat ndahen sipas shtresave të shoqërisë feudale, fillimisht ato kanë qenë stema familjesh të njohura. Por, me kalimin e kohës, pas stemave familjare të qytetëve dhe të provincave, stemat marrin edhe domethënie politike, duke i prezantuar kufijtë e një shteti. Megjithatë, si të këtilla stemat janë kategori të ndryshueshme.

Boshllëkun në hulumtimet e pamjaftueshme të fushës së heraldikës shqiptare, që kryesisht lidhet me mungesën e kuadrit të specializuar të studimeve mesjetare, gjuhëve të vjetra dhe arteve vizuale, janë përpjekur ta plotësojnë, në mënyrën e tyre, një numër i vogël studiuesish, duke interpretuar emblemat të ndryshme të qëllvendura ose të pikturuara. Rezultate më serioze për ndriçimin e

Gropa

veprimtarisë heraldike shqiptare na sjell studiuesi Jaho Brahaj nëpërmjet publikimit: "Emblema Shqiptare – Gjurmime Heraldike", botuar më 1997 në Tiranë, i cili ofron dëshmi me anë të ekzemplarëve konkretë. Një kontribut në këtë drejtim ka dhënë edhe studiuesi Gjin Varfi, që sjellë monografinë "Heraldika Shqiptare", botuar në vitin 2000 në Tiranë.

Ndërkaq, për pasqyrimin e heraldikës maqedonase janë shfrytëzuar publikimi i studiuesit Aleksandar Matkovski në librin monografik "Stemat e Maqedonisë", të botuar në vitin 1977, ku në pjesën e parë

Skurra

42

SHENJA | JANAR, 2015

Илустрација од написите/Ilustration from the articles

“Albanian Heraldry”, published in 2000 in Tirana (Varfi 2000). The author also mentions Aleksandar Matkovski , Snezana Filipova and the heraldist Jovan Jonovski .

Furthermore, Polozani talks about the lion as a symbol and its historical development, and about the penetration of the lion into Albanian symbolism and about specific coats of arms of the Muzaki and Topija families.

Pollozhani further writes: “Regarding the circumstances of the Albanians in Macedonia, however, the presence of the lion in the coat of arms of the prominent princely family of Gropa, which extended to the provinces of Debar-Struga-Ohrid-Prespa-Pogradec, should be highlighted. Although there is little iconographic data on the coat of arms of the Gropa family with its political and administrative seat in Ohrid, it should be added that it left its mark during the 13th and 14th centuries. The coat of arms of the Gropa family had a golden background with a blue lion standing on two hind legs. The Italian researcher Teodora Amaiden also informs about the change that the coat of arms of the Gropa underwent after 1417, to which a red shield crowned with a silver column was added. The change is related to the fact that Gropa took Pope Martin V under his protection” (Pollozhani 2015, 41).

The author further provides an overview of the “Slavo-Macedonian lion”. „According to the herald Jovan Jonovski, the earliest Macedonian coat of arms is associated with the coat of arms of Alexander, which dates back to 1394, which depicts a golden lion with a diadem with arms, placed on a red background. The coat of arms is almost identical to the lion published in the book of coats of arms from London, which is older than the Korenic-Neoric coat of arms from 1595, which moves the Macedonian coat of arms several years earlier.“

He further discusses the development of the Land coat of arms through Ohmučević and Zhefarović, through the Althan armorial from Bologna,

Во заклучок Положани пишува „можеме да кажеме дека историјата и хералдиката докажуваат дека лавот не е нечиј, ниту на Албанците ниту на Македонците, туку е заеднички, кој стилизиран според фактори одредени одвреме-навреме се адаптирале за општествените и политичките потреби на овие народи“ (Pollozhani 2015, 43).

Во последната статија, „’Конверзија’: Збогум советизам, добредојде путинизам!“ од Али Пајазити од Скопје, пишува за неуспешниот обид на ВМРО и на ДУИ за рационализација на ирационалното.

„Кој Албанец, македонски државјанин ќе се поистоветува со црвениот лав на жолто? Каков граѓански патриотизам ќе предизвика кај добар дел од граѓаните кои не се вмровци? Која вредност е наметната вредност? Девет години Македонија е вмровизирана, деалбанизирана со пуритански и македонопуристички методи, се обожава култот на државата балкански брахманизам. А, сега размислете какви бизарни методи се користат: десоветизацијата како поттик за поделба на државата, дваесет и нешто години по колапсот на комунизмот, ...За десницата на македонска партија тоа е многу природно, но за левичарството и култ-левичарството на раководството на албанската партија на власт ова е самоуништување... Затоа, ќе бидеме десоветизирани и ќе бидеме преправени хералдички и симболично. Ќе се конвертираме од гледна точка на националните вредности, ќе формираме подидентитет во кој воопшто не го наоѓаме и ќе направиме општествена херменевтика која создава конфузија и колективна склероза. Ова како да му кажале на Турчинот дека има и турски елементи во грчкото знаме, врз основа на византиското минато на денешните турски земји или муфтијата на Газа да рекол дека и ѕвездата на Давид им припаѓа на Палестинците, бидејќи тоа е симбол на пророчка куранска фигура. А, на народот му се кажува дека партиските тела ќе одлучуваат - советизам, што со тоа.“ (Pajaziti 2015, 45).

Пајазити понатаму продолжува: „И конечно, продржавен портал излегува со откритие: лавот нацртан од Франц Јохан Џозеф, во 1791 година, како грб на Албанското Кралство, каде што пишува ‘Das Konigreich Albanien’ (Албанско Кралство). Еурека. Се заборава дека постои нешто што се нарекува колективно културно знаење, што е многу повеќе од несреќи, особености и културни индивидуализми“.

which became the coat of arms of VMRO-DPMNE. Further on the Belgrade, Fojnica and Marko Skorojević Armorials.

In conclusion, Pollozhani writes, “we can say that history and heraldry prove that the lion is not someone’s, neither of the Albanians nor of the Macedonians, but is a common one, which, stylized according to factors determined from time to time, has adapted to the social and political needs of these peoples” (Pollozhani 2015, 43).

In the last article, ““Conversion”: Goodbye Sovietism, Welcome Putinism!” by Ali Pajaziti from Skopje, he writes about the unsuccessful attempt of VMRO and DUI to rationalize the irrational.

“Which Albanian, Macedonian citizen will identify with the red lion on yellow? What kind of civic patriotism will it arouse in a good part of the citizens who are not supporters of VMRO? What value is the imposed value? For nine years, Macedonia has been Vmroized, dealbanized with puritanical and Macedonian-purist methods, the cult of the state Balkan Brahmanism is worshipped. And now think about what bizarre methods are being used: de-Sovietization as an incentive for the division of the state, twenty-something years after the collapse of communism, ... For the right wing of the Macedonian party, this is very natural, but for the leftism and cult-leftism of the leadership of the Albanian party in power, this is self-destruction.... Therefore, we will be de-Sovietized and we will be disguised heraldically and symbolically. We will convert ourselves from the point of view of national values, we will form a sub-identity in which we do not find it at all and we will create a social hermeneutics that creates confusion and collective sclerosis. This is as if they told the Turk that there are also Turkish elements in the Greek flag, based on the Byzantine past of today‘s Turkish lands, or if the mufti of Gaza said that the Star of David also belongs to the Palestinians, because it is a symbol of a prophetic Quranic figure. And the people are told that the party bodies will decide - sovietism, what‘s the deal with that?“ (Pajaziti 2015, 45).

Pajaziti continues: „And finally, a state portal comes out with a discovery: the lion drawn by Franz Johann Joseph, in 1791, as the coat of arms of the Albanian Kingdom, where it says „Das Konigreich Albanien“ (The Albanian Kingdom). Eureka. It is forgotten that there is something called collective cultural knowledge, which is much more

Авторот понатаму зборува за симболичен интеракционизам и за значењата кои се изведени од културната интеракција и модифицирани преку интерпретација, и се прашува: „Дали нашите сопартијци мислат дека благодарејќи на нивните плитки толкувања ќе го изменат разбирањето и перцепцијата на овој хералдички елемент од страна на Албанците од Република Македонија?“

Понатаму тој зборува дека советизмот не е поврзан само со минатото, селанството, класата, кулаците, туку и со сегашноста, со Путинова Русија, на путинизмот како ресоветизација. Така „Некои го навредуваат советизмот додека невидливо ја имитираат ресоветизацијата на Русија од Путин. Некои други, нашите, бегаат од советизмот, сепак се соочуваат со советизација во друга форма, со путинизам. Збогум советизам, да живее путинизмот“.

АНАЛИЗА

Десетте статии во јануарското издание на магазинот „Шења“ (знак) непосредно по предлогот за нов државен грб на Република Македонија со лав, можат да се поделат во три групи: 1. статии кои зборуваат општо за хералдика и за лавот како хералдичка фигура, 2. статии кои се занимаваат поконкретно со предлогот, и 3. статии кои практично не се занимаваат со предлогот.

Во првата група спаѓаат статиите на Мухиќ, Положани и Муртезани, во втората се повеќето статии, а во третата група се статиите на Хоџа, Ахмети и Биљали.

Во првата група Мухиќ целосно зборува за дискурсот на македонскиот и бугарскиот „спор“ околу боите, и само индиректно се осврнува на предлогот како на македонски, кој другите народности не можат да го усвојат.

Муртезани зборува за лавот како симбол, додека Положани зборува за хералдика и грбовите, за проучувачите на грбовите и капитални хералдички дела. Тој се осврнува и на лавот како симбол и хералдичка фигура, за на крајот да заклучи дека лавот не е ни само македонски ни албански, туку заеднички.

Во третата група се статии кои сосем спорадично ја споменуваат темата на бројот и го користат просторот за да изнесат други тези. Така Хоџа, единствениот автор од Албанија, зборува за тоа дека Македонците немаат никаква врска со античките Македонци, па така ова барање на ис-

than accidents, peculiarities and cultural individualisms.“

The author further speaks of symbolic interactionism and the meanings that are derived from cultural interaction and modified through interpretation, and asks: “Do our party members think that thanks to their shallow interpretations they will change the understanding and perception of this heraldic element by the Albanians of the Republic of Macedonia?” He further says that Sovietism is not only connected with the past, the peasantry, the class, the kulaks, but also with the present, with Putin’s Russia, with Putinism as re-Sovietization. Thus “Some insult Sovietism while invisibly imitating Putin’s re-Sovietization of Russia. Some others, ours, flee Sovietism, yet face Sovietization in another form, with Putinism. Goodbye Sovietism, long live Putinism.”

ANALYSIS

The ten articles in the January issue of the magazine Shenja immediately following the proposal for a new state coat of arms of the Republic of Macedonia with a lion can be divided into three groups: 1. articles that speak generally about heraldry and the lion as a heraldic figure, 2. Articles that deal more specifically with the proposal, and 3. Articles that practically do not deal with the proposal at all.

The first group includes the articles by Muhiq, Pollozhani and Murtezani, the second includes most of the articles, and the third group includes the articles by Hoxha, Ahmeti and Biljali.

In the first group, Muhiq speaks entirely about the discourse of the Macedonian and Bulgarian „dispute“ over the colors, and only indirectly refers to the proposal as a Macedonian that other nationalities cannot adopt.

Murtezani speaks of the lion as a symbol, while Pollozhani speaks of heraldry and coats of arms, of heraldic scholars and of major heraldic works. He also refers to the lion as a symbol and heraldic figure, and finally concludes that the lion is neither Macedonian nor Albanian, but common.

The third group includes articles that sporadically mention the topic of the issue and use the space to present other theses. Thus, Hoxha, the only author from Albania, speaks of the fact that Macedonians have no connection with the ancient

ториски грб е всушност барање на „непостојна историја, а со тоа и хералдика“. Ги потсетува Македонците на големината на двата нивни соседи, албански држави кои можат да ѝ направат големи проблеми. На крајот заклучува дека предлогот на Груевски е во линија на изградба на грандиозна басна за славна античка Македонија.

Статијата на Ахмети е белетристика - Ликот Мани и неговата замислена конверзација со албански пратеник, за клубот на непожелните. Биљали пак, зборува за дециниската дискриминација на Албанците, а предлогот за грб кој само попатно се споменува, и тоа само како едно од низата понижувања на Албанците. Практично текстот е набројување на наводните понижувања.

Во најголемата втора група, текстовите зборуваат за угнетеноста на Албанците, а предлогот за грб е доказ за тоа. Така Синани ги обвинува Тирана и Приштина за молк, а Заими за удар на албанскиот идентитет. Мухамеди пак ги обвинува ДУИ и нивниот водач, Пајазити пак, за деалбанизацијата.

Скоро сите текстови се против овој предлог. Текстот на Ферид Мухиќ, Бошњак, во основата не е негативен, освен кога тврди дека „е апсолутно извесно дека не е израз или симбол на идентитетот на Албанците, Турците, Србите, Босанците, Ромите, Власи, но само на граѓани кои по етничка припадност се Македонци!“

Единствен позитивен текст е оној на Положани според кого лавот: „е заеднички, кој стилизиран според фактори одредени одвреме-навреме се адаптирале за општествените и политичките потреби на овие народи“.

ЗАКЛУЧОК

Од претставените статии кои се дел од број 25 на магазинот „Шења“ може да се заклучи дека мислењето на повеќето автори во однос на предлогот за грб на Република Македонија од 5 декември 2014 година конвергира кон тоа дека: 1. Државните симболи мора да ја претстават етничката разноликост на државата; 2. Лавот е главно македонски симбол и не може да биде симбол прифатлив и за Албанците, дури ни како државен симбол и 3. Албанската симболика е дефинирана, и секој „неалбански“ симбол е неприфатлив.

Воедно авторите не земаат предвид дека процеMacedonians, so this request for a historical coat of arms is actually a request for a “non-existent history, and thus heraldry”. He reminds Macedonians of the greatness of their two neighbors, Albanian states (also referring to Kosovo) that can cause them great problems. In the end, he concludes that Gruevski’s proposal is in line with the construction of a grandiose fable about a glorious ancient Macedonia.

Ahmeti‘s article is fiction - The character Mani and his imaginary conversation with an Albanian MP, about the club of the undesirables. Biljali, on the other hand, talks about the decades of discrimination against Albanians, and the proposal for a coat of arms is only mentioned by the way, and only as one of a series of humiliations of Albanians. Practically, the text is a list of alleged humiliations.

In the second largest group, the texts talk about the oppression of Albanians, and the proposal for a coat of arms is proof of this. Thus, Sinani accuses Tirana and Prishtina of silence, and Zaimi of a blow to Albanian identity. Muhamedi, on the other hand, accuses DUI and their leader, Pajaziti, speaks of dealbanization.

Almost all the texts are against this proposal. The text by Ferid Muhiq, a Bosniak, is not fundamentally negative, except when he claims that „it is absolutely certain that it is not an expression or symbol of the identity of Albanians, Turks, Serbs, Bosnians, Roma, Vlachs, but only of citizens who are Macedonians by ethnicity!“

The only positive text is that of Polozhani, according to whom the lion: „is common, which stylized according to factors determined from time to time adapted to the social and political needs of these peoples“.

CONCLUSION

From the presented articles that are part of issue 25 of the magazine Shenja, it can be concluded that the opinion of most authors regarding the proposal for the coat of arms of the Republic of Macedonia from December 5, 2014 converges on the following: 1. State symbols must represent the ethnic diversity of the state; 2. The lion is mainly a Macedonian symbol and cannot be a symbol acceptable to Albanians, not even as a state symbol and 3. Albanian symbolism is defined, and any “non-Albanian” symbol is unacceptable.

At the same time, the authors do not take into account that the process of adopting a coat of

сот на усвојување грб на една држава не може да ги задоволи сите чинители на општествената и политичка сцена во дадена земја и во дадено време, почнувајќи од вкусот, уметничките афинитети, но и замислата што е грб и што тој (треба да) претставува. Односот кон симболот се гради со текот на времето и со намерни и ненамерни постапки. Инсистирањето за избор на неутрални државни симболи по примерот на Босна и Херцеговина и Косово се обид да се протурка промена на државотворноста на македонскиот народ во Македонија и да се претстави идејата дека Албанците се носители на државноста. Притоа не се води сметка дека Македонија е унитарна држава, додека Босна и Херцеговина е федерација, а Косово дури и денес не е рамноправна членка на ООН. Авторите имаат изграден и цврст став дека единствени прифатливи симболи за Албанците се албанските со што и покрај тврдењата дека предлогот не одговара на реалноста во Македонија, всушност тие поставуваат нереално барање. Идејата дека симболите на државата треба првично (или единствено) да го престават етничкиот состав на населението е непознат и туѓ во Европа и како политичка и како хералдичка практика.

Оние автори кои во своите текстови прибегнуваат кон барем минимална научна и хералдичка анализа на предлогот за грб генерално се согласни дека лавот како симбол сам по себе не е проблем ниту од историска ниту од хералдичка гледна точка. Проблемот е неговата импликација за македонски карактер на државата, што за нив е неприфатливо. Авторите што не навлегуваат во предлогот од хералдички аспект во своите елаборирања повторно посочуваат за импликацијата на грбот како зацврстување на македонскиот карактер на државата нешто што двете групи автори го доживуваат како антиалбанско.

Во статиите отсуствува оспорување на предлогот поради негова потенцијална нехереладичност или ненаучност. Нема дури ни оспорување на изворите од кои произлегува предлогот. Слично како и при осамостојувањето на Македонија, отсуствува и конкретна кристализирана идеја за грб.

arms of a state cannot satisfy all the factors of the social and political scene in a given country and at a given time, including taste, artistic affinities, but also the idea of what a coat of arms is and what it (should) represent. The relationship to the symbol is built over time and with intentional and unintentional actions. Insisting on choosing neutral state symbols, following the example of Bosnia and Herzegovina and Kosovo, is an attempt to push through a change in the statehood of the Macedonian people in Macedonia and to present the idea that Albanians are the bearers of statehood. This does not take into account that Macedonia is a unitary state, while Bosnia and Herzegovina is a federation, and Kosovo is not even today an equal member of the UN. The authors have also developed a firm position that the only acceptable symbols for Albanians are Albanian ones, so despite the claims that the proposal does not correspond to the reality in Macedonia, they are actually setting an unrealistic demand. The idea that the symbols of the state should initially (or only) represent the ethnic composition of the population is unknown and foreign in Europe, both as a political and as a heraldic practice.

Those authors who resort to at least a minimal scientific and heraldic analysis of the proposed coat of arms in their texts generally agree that the lion as a symbol in itself is not a problem from either a historical or a heraldic point of view. The problem is its implication for the Macedonian character of the state, which is unacceptable to them. The authors who do not delve into the proposal from a heraldic aspect in their elaborations again point out the implication of the coat of arms as strengthening the Macedonian character of the state, something that both groups of authors perceive it as anti-Albanian.

The articles lack any challenge to the proposal due to its potential non-heraldic or unscientific nature. There is not even any challenge to the sources from which the proposal derives. Similar to the case of Macedonia‘s independence, there is also no specific crystallized idea for a coat of arms.

1 Пред 1974 Демократска Федерална Македонија и Народна Република Македонија/

Before 1974, Democratic Federal Macedonia and Peoples' Republic of Macedonia

2 Али Ахмети, водач на паравоената формација Нардоно ослободителна армија (УЧК) која учествуваше во војната од 2001 против безбедносните сили на Република Македонија а по потпишувањето на Охридскиот рамковен договор во Август 2001 година стана претседател на новоформираната политичка партијан Демократска унија за интеграција (ДУИ) составена од поранешни борци и офицери на УЧК./

Ali Ahmeti, leader of the paramilitary formation Peoples Liberation Army (Ushtria Çlirimtare Kombëtare, UÇK) which participated in the 2001 war against the security forces of the Republic of Macedonia, and after the signing of the Ohrid Framework Agreement in August 2001, became the president of the newly formed political party Democratic Union for Integration (DUI), composed of former UÇK fighters and officers.

3 Внатрешна Македонска Револуционерна Организација – Партија за македонско национално единство, десна национална партија./

Internal Macedonian Revolutionary Organization – Party for Macedonian National Unity, a right-wing national party.

4 Објавување на прислушкувани разговори помеѓу членови на владата и високи функционери на ВМРО –ДПМНЕ со наводни докази за тежок криминал./

Publication of wiretapped conversations between members of the government and senior VMRO-DPMNE officials with alleged evidence of serious crime

5 Shenja: revistë e përmuajshme mbarëkombëtare politike, ekonomike dhe kulturore, Shoqata Qytetare Kulturore "Vizioni-M", Shup. https://revistashenja.com/

6 Проект за изградба на нови деловни објекти, обнова на фасади и поставување на споменици во центарот на Скопје од кои најголем дел се изградени 2014 година./

A project for the construction of new business buildings, renovation of facades and installation of monuments in the center of Skopje, most of which were built in 2014.

7 Александар Матковски, Хералдичар, автор на првата македонска книга за хералдика „Грбовите на Македонија" (1970), и автор на првата статија за хералдиката на Албанија „ Албански грбови во минатото" (1969) (Jonovski, 2023a) повеќе (Jonovski 2021)./

Aleksandar Matkovski, Heraldrist, author of the first Macedonian book on heraldry „The Coats of Arms of Macedonia" (1970), and author of the first article on the heraldry of Albania „Albanian Coats of Arms in the Past" (1969) (Jonovski, 2023a) more (Jonovski 2021).

8 Снежана Филипова, Потпретседател на Македонското хералдичко друштво (2003–2007) - професор на Катедрата за историја на уметност на УКИМ, Скопје; пишува за хералдика. (Jonovski 2021a)/

Dr. Snezana Filipova, Vice President of Macedonian Heraldry Society (2003–2007)—Professor at the Department of Art History at UKIM, Skopje; writing of heraldry. (Jonovski 2021a)

9 Јован Јоновски, Д-р Јован Јоновски (1971), хералд, е претседател на Македонското хералдичко друштво (2003–2018) и придружен член на Меѓународната академија за хералдика. член на Комисијата за ордени и медали на Претседателот на Република Македонија (2009–2019). Јоновски има објавено многу статии, како и македонски хералдички терминолошки речник во Македонски хералд, Јоновски учествува на меѓународни конгреси по хералдика: Штутгарт 2010; Чешин 2012 и Осло 2014 година. (Jonovski 2021a) /

Dr. Jovan Jonovski (1971), herald, is President of the Macedonian Heraldry Society (2003–2018) and an Associate Member of the International Academy of Heraldry. member of the Order and Medals Commission of the President of the Republic of Macedonia (2009–2019). Jonovski has published many articles, as well as a Macedonian heraldic terminological dictionary in The Macedonian Herald, Jonovski participates in international congresses in heraldry: Stuttgart 2010; Cieszyn 2012 and Oslo 2014. (Jonovski 2021a)

Aleksovska Marija (2015), "Trust in changing institutions: The Ohrid framework agreement and Institutional trust in Macedonia", East European Quarterly, Vol. 43, No. 1, March 2015, Budapest, pp. 55-84,

„Груби: Албанците со право не учествуваа на референдумот за независност на Северна Македонија!" Фокус, 31.8.2021. https://fokus.mk/grubi-albantsite-so-pravo-ne-uchestvuvaa-na-referendumot-za-nezavisnost-na-severna-makedonija посетено на 1.1.2025

Димовска Виолета (2014), Новиот предлог грб- историски и хералдички оправдан, 13.12.2014, https://mrt.com.mk/node/18194 посетено на 1.1.2025

Закон за грб (1946) на Народна Република Македонија, Президиум на Народното Собрание на Народна Република Македонија, бр. 599, Скопје, 27.7.1946

Устав на Социјалистичка Република Македонија 1974, Службен весник 7/74.

Ahmeti Xhabir (2015),, "Stema me luan dhe Shqiptarët: Veshët e murit e sytë e gardhit", Shenja, Shkup, Januar 2015. (26-27)

Billali Mersel (2015), "Një dështime historik: Luani, renta-profesorët the rrenat politike" Shenja, Shkup, Januar 2015. (36-37)

Brahai, Jaho (1997) Emblema Shqiptare- Gjurmime Heraldike, Shtëpia Botuese LISITAN, Tirana.

Bugajski, Janusz (2016). Ethnic Politics in Eastern Europe: A Guide to Nationality Policies, Organizations and Parties: A Guide to Nationality Policies, Organizations and Parties. Routledge. pp. 115–117.

"Framework agreement" (2001) https://www.osce.org/files/f/documents/2/8/100622.pdf

Hoxha Çelo (2015),, "Heraldika Përjashtuese: Tullumbacet mitologjike të kryeministrit", Shenja, Shkup, Januar 2015. (23-25)

Jonovski, Jovan (2015) "Предлог за грб на Република Македонија - Proposal for the arms of the Republic of Macedonia", Македонски хералд - Macedonian Herald, no. 9:18-19. https://doi.org/10.47763/mher1590018j.

Jonovski, Jovan (2018) «The Coats of Arms and Other Forms of State Emblem Proposed for the Republic of Macedonia, and the Process of Their Adoption, 1992–2014», Genealogy 2, no. 4: 52. https://doi.org/10.3390/genealogy2040052

Jonovski Jovan (2020) The Sun and the Lion as Symbols of the Republic of Macedonia: A heraldic and vexillological analysis, Flag Heritage Foundation, Danvers, Massachusetts. https://www.flagheritagefoundation.org/web/wp-content/uploads/2021/02/Jonovski-ms-full.pdf

Jonovski, Jovan. (2021). «Heraldry in Macedonia with Special Regard to the People's/Socialist Republic of Macedonia until 1991» Genealogy 5, no. 2: 43. https://doi.org/10.3390/genealogy5020043

Jonovski, Jovan. (2021a). «Heraldry in the Republic of Macedonia (1991–2019)» Genealogy 5, no. 4: 94. https://doi.org/10.3390/genealogy5040094

Jonovski, Jovan. (2023). «The Development of the State Emblems and Coats of Arms in Southeast Europe» Genealogy 7, no. 3: 54. https://doi.org/10.3390/genealogy7030054

Jonovski, Jovan. (2023a). "Александар Матковски и албанската хералдика - Aleksandar Matkovski and Albanian Heraldry". Македонски хералд - Macedonian Herald, no. 19 (January):14-25. https://doi.org/10.47763/mher2219014j.

Heyer, Carl Georg Friedrich von Rosenfeld (1873), Der Adel des Königreichs Dalmatien, Nürnberg: Bauer & Raspe.

Limani Mirka (2021), "Kosovski Albanci u Jugoslaviji – borba za autonomiju", Yu Historija,. https://yuhistorija.com/serbian/jug_druga_txt01c7.html

Muhiq Ferid (2015),, "Interpretime: Prapavja e stemës", Shenja, Shkup, Januar 2015. (28-30)

Muhamedi Nijazi (2015),, "Krim- vizatim I nënshtrimit Shqiptar:Hamali I Pafytyrë I "punërave politike Maqedonase"", Shenja, Shkup, Januar 2015. (32-34)

Murtezani Izail (2015),, "Një vështrime ndryshe: Simbolika e luanit në diskursin mitologjik", Shenja, Shkup, Januar 2015. (38-40)

Nacevski, Ivan. "Македонскиот територијално хералдички систем - Macedonian Civic Heraldry System". Македонски хералд - Macedonian Herald, no. 11 (2018): 33–39. https://doi.org/10.47763/mher18110033n

Ortakovski, Vladimir (2001): "Interethnic relations and minorities in the Republic of Macedonia", Southeast European Politics , Vol. 2, No. 1 , May 2001, Sts. Cyril and Methodius University, Skopje, http://www.seep.ceu.hu/issue21/ortakovski.pdf

Pollozhani Mixhait (2015),, "Huzimet (Ndër)historike: Luani, Simbol universal I huazuar", Shenja, Shkup, Januar 2015. (41-43)

Pajaziti Ali (2015),, ""Konvertim": Lamtumrë sovjetizëm, tungatjeta putinizëm!", Shenja, Shkup, Januar 2015. (45-46)

Sinani Ismail (2015), "Editorial: Stema Maqedonase me luani "Shqiptar"!?", Shenja, Shkup, Januar 2015. (3)

Statistički godišnjak Jugoslavije, Beograd, 1985, https://publikacije.stat.gov.rs/G1985/Pdf/G19852003.pdf

Varfi,Gin (2000) Heraldika Shqiptare, Tirana.

Zaimi Bardyl (2015),, "Vendim i Dëshëm "Histoirik": Lehtësia e padurueshme e kapitullimit" Shenja, Shkup, Januar 2015. (20-22)

БЛАЗОНОТ НА ПРИПИШАНИОТ ГРБ НА АЛЕКСАНДАР МАКЕДОНСКИ ВО ЕВРОПСКАТА ХЕРАЛДИКА

Иван Нацевски

Македонско грбословно друштво,
Потпретседател и хералд вардарски

Рецензирана статија

АПСТРАКТ

Од сите историски личности кои ги дала Македонија, Александар Македонски со сигурност е најзначаен од хералдичка гледна точка. Ова се должи на неговата популарност во средновековна Европа, која произлегла од широката распространетост на дела за неговиот живот познати како *александриди*. Станува збор за витешки романи кои се појавиле во 10 век, а веќе кон крајот на 13 век биле надополнети со графички прикази со хералдички содржини. Дополнително популарноста на Александар ќе се зголеми со појавата на делото *Voeux du Paon* од *Jacques de Longuyon* во кое ќе биде воспоставена поредицата на деветте достоинствени. Овој концепт ќе биде широко распространет во хералдичката практика на средновековна Европа.

Трудот ја разгледува појавата на припишаниот грб на Александар во европската хералдика, дава опис на различните блазонски групи и бара врска меѓу нив и земјите во кои тие се најчесто застапени. Воедно се бара врската меѓу грбот на Александар и грбот на Македонија од европските извори.

Клучни зборови: Александар Македонски, Македонија, хералдика, грбови, средновековна Европа, александриди

THE BLAZON OF THE ATTRIBUTED COATS OF ARMS OF ALEXANDER THE GREAT IN EUROPEAN HERALDRY

Ivan Nacevski

Macedonian Heraldic Society,
President and Chief Herald

Peer-reviewed article

ABSTRACT

Of all the historical figures that Macedonia has given to us, Alexander the Great is certainly the most significant from a heraldic point of view. This is due to his popularity in medieval Europe, which resulted from the widespread distribution of works about his life known as *The Alexander Romance*. This is a chivalric novel that first appeared in the 10th century, and was already illustrated with heraldic content towards the end of the 13th century. Alexander's popularity further increased with the appearance of the work *Voeux du Paon* by *Jacques de Longuyon*, in which the series of the Nine Worthies was established. This concept became to be widely spread in the heraldic practice of medieval Europe.

This paper examines the appearance of the coat of arms attributed to Alexander in European heraldry, providing a description of the various blazon groups and seeking a connection between them and the countries in which they are most commonly represented. At the same time, the connection between the coat of arms of Alexander and the coat of arms of Macedonia from European sources is sought.

Keywords: Alexander the Great, Macedonia, heraldry, coats of arms, medieval Europe, Alexander's Romance

https://orcid.org/0000-0002-7169-6039
ivan_nacevski@yahoo.com

https://doi.org/10.47763/mher2025.6541
Поднесено / Submitted 25.12.2024
Ревидирано / Revised 24.2.2025
Прифатено / Accepted 2.5.2025
Објавено / Published 20.5.2025

Creative Commons License

Авторските права на написите остануваат кај авторот.
Copyright of the articles remains with the author.

Наведи извор-Некомерцијално-Сподели под исти услови (CC BY-NC-SA 4.0) Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International

Финансирање: Ова истражување нема финансиска поддршка /**Funding**: This research did not receive any financial support/ **Конкурентски интереси:** Авторот е уредник на списанието/ **Competing Interests**: The author is editor of this journal

ВОВЕД

Од сите историски личности кои ги дала Македонија, Александар Македонски е со сигурност најзначаен од хералдичка гледна точка. Ова се должи на неговата популарност во средновековна Европа, која произлегла од широката распространетост на дела познати како александриди. Станува збор за книги кои ќе се појават во 10 век, а веќе кон крајот на 13 век ќе бидат надополнети со графички прикази со хералдички содржини. Александридите најчесто претставуваат превод на дело од 2 до 3 век од непознат автор понекогаш именуван како Псевдо – Калистен, а напишано на класичен грчки (Cary 1956, 10). Во 4 век ќе се појави латински препис на истото, а веројатно веќе во 10 век ќе се појави и старословенски превод (Милетичъ 1936, 3). Александридите не се секогаш исти по содржина и може да се создавани и надополнувани во подолг временски период. Ова важи и за оригиналот за кој постојат повеќе рецензии (Cary 1956, 10). Напоредни животописи на Плутарх е уште едно дело преку кое ќе се шири популарноста на Александар Македонски. Ракописните верзии на ова дело од 10 и 11 век ќе послужат како основа за подоцнежните преводи на различни европски јазици. Така, најстарата позната печатена верзија датира од 1470 година, а издадена е во Рим (Pade 2007). Освен од споменатите, за Александар во средновековна Европа ќе се дознае и од дела со поопширна историска тематика, односно дела со енциклопедиски карактер. И овде се среќаваат прикази со хералдички содржини. Во македонската хералдика проучувањето на припишаниот грб на Александар Македонски е релативно нова појава. Прв ова прашање го поставува Јован Јоновски во неговата статија *Грбовите на Македонија* (Јоновски 2009) во 2009 година и подоцна во 2015 во книгата *Симболите на Македонија* (Јоновски 2015, 33 – 42), Александар Матковски во неговата книга Грбовите на Македонија во неколку наврати соопштува за дела во кои се наоѓаат грбови на Александар, но во ниеден случај не го соопштува овој факт (Матковски 1990, 35 – 72). Други сознанија на македонски јазик досега не се објавени.

Дигитализацијата на светските библиотечни фондови, слободниот пристап до информации

INTRODUCTION

Of all the historical figures that Macedonia has given us, Alexander the Great is certainly the most significant from a heraldic point of view. This is due to his popularity in medieval Europe, which resulted from the widespread distribution of works known as The Alexander Romance. Versions of this book appeared in the tenth century, and by the end of the thirteenth it would be supplemented with graphic representations including heraldic content. The Alexander Romance is most often a translation of a work from the 2nd – 3rd centuries by an unknown author sometimes named as Pseudo-Callisthenes, written in classical Greek (Cary 1956, 10). A Latin transcript of the same work would appear in the 4th century, and probably an Old Slavonic translation would appear as early as the 10th century (Милетичъ 1936, 3). The Alexander Romance is not always the same in content and may have been created and supplemented over a longer period of time. This also applies to the original, for which there are several reviews (Cary 1956, 10). Plutarch's Parallel Lives is another work through which the popularity of Alexander the Great spread. The manuscript versions of this work from the tenth and eleventh centuries served as the basis for later translations into various European languages. Thus, the oldest known printed version dates from 1470, and was published in Rome (Pade 2007). In addition to the works mentioned above, mediaeval Europe also came to learn of Alexander from works with a more extensive historical theme, that is, works with an encyclopaedic character. Here, too, depictions with heraldic content are encountered. In Macedonian heraldry, the study of the attributed coat of arms of Alexander the Great is a relatively new phenomenon. This question was first raised by Jovan Jonovski in his article *The Coats of Arms of Macedonia* (Јоновски 2009) in 2009 and later in 2015 in the book *The Symbols of Macedonia* (Јоновски 2015, 33 – 42), Aleksandar Matkovski in his book *The Coats of Arms of Macedonia* on several occasions mentions works in which Alexander's coats of arms are found, but in no case does he report this fact (Матковски 1990, 35 – 72). Other findings in Macedonian have not been published so far.

The digitisation of world library collections, free access to information through Internet

преку истражување на интернет како и заинтересираноста на општеството за темата доведоа до нови сознанија за припишаниот грб на Александар Македонски. Така, веќе може да се каже дека во хералдичка смисла Александар го среќаваме како дел од движното и недвижното наследство. Движното наследство може да се подели на пишани извори и таписерии. Недвижното наследство во основата претставува дел од архитектонската орнаментика. Класификацијата на пишаните извори може да се направи врз основа на неколку особености при што се добива следната поделба: 1. Вид на пишаните извори: а)историски книги; б) грбовници; в) илустрации; 2. Содржина на пишаните извори: а) илустрирани александриди; б) девет достоинствени; в) општоисториска содржина; 3. Симбол во пишаните извори: а) лав; б) грифон; в) ѕвона; г) круни; д) волк; ѓ) коза; е) превези/лево скосен; 4. Јазик на пишаните извори: класичен грчки; латински; француски; германски; фламански; англиски; шпански; португалски; персиски; Треба да се нагласи дека сите извори истовремено се вклопуваат во по една од горенаведените групи.

Овој труд ја разгледува појавата на припишаниот грб на Александар во европската хералдика преку обработка на четириесетина главно непроучени извори давајќи опис на различните негови блазони и блазонски групи и бара врска меѓу нив и земјите во кои тие се најчесто застапени. Воедно ќе се обрне внимание и на врската меѓу грбот на Александар и грбот на Македонија од европските извори. За таа цел припишаните грбови на Александар ќе бидат разгледани преку основните симболи на блазоните, и тоа од најчестиот кон поретки случаи. Овој труд претставува продолжеток на истражувањето за припишаниот грб на Александар и во него нема да биде обработен лавот. Имено, тој е цел на обработка на претходна статија (Nacevski 2016).

Блазон претставува технички опис на грбот и како таков претставува еден од главните предмети на хералдиката. Тој опис – блазон ја претставува суштината на грбот, кој за хералдиката е поважен од ликовниот приказ – емблазон. Процесот на опишување на грбот (пишување на блазонот) се вика блазонирање. Блазонот мора да биде јасен и недвосмислен, така што секој хералдички уметник ќе може да го емблазонира - ликовно да го престави токму тој грб (Јоновски 2015, 74).

research, as well as the interest of society in the topic have led to new findings about the attributed coat of arms of Alexander the Great. Thus, it can already be said that in the heraldic sense we encounter Alexander as part of the movable and immovable heritage. The movable heritage can be divided into written sources and tapestries. Immovable heritage is basically a part of architectural ornamentation. The classification of written sources can be made on the basis of several features, resulting in the following division: 1. Type of written sources: a) historical books; b) armorials; c) illustrations; 2. Content of written sources: a) illustrated Alexander's Romance; b) the Nine Worthies; c) general historical content; 3. Symbol in written sources: a) lion; b) griffin; c) bells; d) crowns; e) wolf; f) goat; e) bends/ party per bend; 4. Language of written sources: classical Greek; Latin; French; German; Flemish; English; Spanish; Portuguese; Persian; It should be emphasized that all sources simultaneously fit into one of the above groups (Nacevski 2016).

This paper examines the appearance of the attributed coat of arms of Alexander in European heraldry by processing about forty mostly unstudied sources, providing a description of his various blazons and blazon groups and looking for a connection between them and the countries in which they are most commonly represented. Attention will also be paid to the connection between the coat of arms of Alexander and the coat of arms of Macedonia from European sources. For this purpose, the attributed coats of arms of Alexander will be examined through the basic symbols of the blazons, from the most common to the rarest cases. This paper is a continuation of the research on the attributed coat of arms of Alexander and, so, the lion will not be considered in it as the lion has been discussed in a previous article (Nacevski 2016).

A blazon is a technical description of a coat of arms and as such is one of the main objects of heraldry. Blazon represents the essence of the coat of arms, which for heraldry is more important than the artistic depiction or emblazonment. The process of describing the coat of arms (writing the blazon) is called blazoning. The blazon must be clear and unambiguous, so that any heraldic artist will be able to emblazon it - to represent in art precisely that particular coat of arms (Јоновски 2015, 74).

ГРИФОН

Грифонот е митски ѕвер со глава, крилја и предни нозе на орел, а со грива, уши и задни нозе од лав (Znamierowski 2017, 132). Грифонот е втор по застапеност симбол на Александар Македонски. Воедно тој е и втор е и како поединечен блазон, веднаш по разгневениот лав. Од осумдесет обработени извори, грифонот како симбол на Александар се среќава дури во дванаесет извори. Припишаните грбови со грифон се појавуваат во средината на 15 век. Што се однесува до симболиката на грифонот и неговата врска со Александар, таа не е сосем јасна. Сепак, врска може да се бара во неговата природа. Имено, орловскиот дел на грифонот му дава соларен и божествен дух, додека лавовскиот е извор на неговата земска и профана природа (Ацовиќ 2008, 175). Ова може да се доведе во директна врска со тврдењата дека Александар е син на Зевс (Плутарх 1994, 7), а со тоа и Александар би бил со двојна природа, божја и профана.

Според видот на изворите, осум се грбовници, три се илустрации, а еден извор е александрида. Во грбовниците и илустрациите, односно во единаесет извори грифонот е дел од поредицата на деветте достоинственици. Во рамките на оваа поредица не се забележува мешање со грбовите на другите достоинственици што не е случај кај лавот (Nacevski 2016). Според јазикот на кој се пишувани изворите, се среќава само германскиот. Во Табела 1 се дадени изворите и соодветниот блазон.

За разлика од лавот каде што постои голема разновидност во блазонот, кај грифонот ситуацијата е сосема различна. Во основата се работи за еден единствен блазон, кој гласи: црно, разгневен грифон, златен (сл. 1). Во два извори грифонот е вооружен со црвен јазик, а во еден е вооружен со црвен јазик и канџи. Едноставноста кај овој симбол е нарушена на двапати кога споменатиот блазон се среќава како дел од сложен грб. Во хералдиката сложени се оние грбови кои се добиени со спојување на два или повеќе поединечни грбови. Оваа практика се нарекува маршализирање. Така, грифонот е маршализиран во два извори со три ѕвона кои исто така се еден од симболите на Александар.

Сл./Fig. 1

GRIFFIN

The griffin is a mythical beast with the head, wings and forelegs of an eagle, and with the mane, ears and hind legs of a lion (Znamierowski 2017, 132). The griffin is the second most common symbol of Alexander the Great. At the same time, it is also the second most common as an individual blazon, after the lion rampant. Out of eighty known sources, the griffin as a symbol of Alexander is found in twelve. The attributed coats of arms with a griffin appear in the middle of the fifteenth century. As for the symbolism of the griffin and its connection with Alexander, it is not entirely clear. However, a connection can be sought in its nature. Namely, the eagle part of the griffin gives it a celestial and divine spirit, while the lion part is the source of its earthly and profane nature (Ацовиќ 2008, 175). This can be directly linked to the claims that Alexander was the son of Zeus (Плутарх 1994, 7), and thus Alexander would have a dual nature, divine and mundane.

According to the type of sources, eight are armorials, three are illustrations, and one source is in The Alexander Romance. In the armorials and illustrations, that is, in eleven sources, the griffin is part of the series of the Nine Worthies. Within this series, there is no mixing with in the coats of arms of series, which is not the case with the lion (Nacevski 2016). When it comes the language of the sources, they are all written in German. *Table 1* gives the sources and the corresponding blazon.

Unlike the lion, where there is great diversity in its blazon, the situation with the griffin is completely different. Basically, it is a single blazon that reads: *Sable, a griffin rampant, Or* (Fig. 1). In two of the sources, the griffin is armed with a tongue Gules, and in one it is armed with a tongue and claws, Gules. The simplicity of this symbol is broken twice when the aforementioned blazon is found as part of a marshalled coat of arms. In heraldry, marshalled coats of arms are those that are obtained by joining two or more individual coats of arms together. This practice is called marshalling. Thus, the griffin is marshalled in two sources with three bells, which are also one of the symbols of Alexander. In the first

Во едниот извор грбот е преполовен со грифон и три ѕвона, а во другиот е расчетворен со грифон (1,3) и три ѕвона (2,4). Само александридата не соопштува бои за прикажаниот грб.

Од изложеното дотука станува евидентно дека грифонот се појавил на германска територија основно како дел од циклусот за деветте достоинственици. Од таму бил преземен и во александридите преведувани на германски. Станува збор за стабилен и искристализиран блазон што нè наведува на заклучокот дека праобразецот на овој блазон е еден од кој подоцна биле правени повеќе преписи.

ТРИ КРУНИ

Круните како симбол на Александар Македонски се појавуваат во првата половина на 15 век. Од осумдесет обработени извори досега се познати единаесет извори со овој симбол со што претставуваат трета по честота блазонска група.

Според видот на изворите, девет се грбовници, а два се алаксандриди. Во грбовниците грбот на Александар е дел од циклусот на деветте достоинственици. Во однос на јазикот осум извори се на германски од тоа сите грбовници, а три се на француски јазик од тоа еден грбовник и две александриди. За најстар германски извор се смета Рихенталовата хроника од 1414 година, а за најстар француски извор александрида датирана од 1420 до 1425 година. Што се однесува до симболиката на круните и нивната врска со Александар, таа не е сосем јасна. Најверојатно, се работи за рокада со грбот на крал Артур од циклусот на деветте достоинственици. Имено, во грбовниците во кои се среќаваат круните, Александар секогаш е дел од оваа поредица. Токму затоа голема е веројатноста од таму да преминале и во александридите како симбол. Во Табела 2 се дадени делата и соодветниот блазон.

Слично како и кај грифонот, од хералдичка гледна точка, грбовите на Александар со круни во основата претставуваат една блазонска група со основен блазон, кој гласи: На поле, три куни (2,1). Сепак, кога се во прашање боите овде се забележува извесна разновидност. Па така, според односот на боите на полето и круните се издвојуваат четири блазонски подгрупи, и тоа:

1. сино, златни круни (2,1) – пет извори (сл. 2)

source, the coat of arms is parted per pale with a griffin and three bells, and in the second one the arms are quartered with a griffin (1,3) and three bells (2,4). Only the Alexander Romance does not state the colours for the depicted coat of arms.

From what has been stated so far, it becomes evident that the griffin appeared on German territory primarily as part of the cycle of the Nine Worthies. From there it was also taken over in the Alexander Romance translated into German. It is a stable and crystallised blazon, which leads us to the conclusion that the prototype of this blazon is one from which several copies were later made.

THREE CROWNS

Crowns as a symbol of Alexander the Great appear in the first half of the fifteenth century. Out of forty sources studied so far, eleven sources with this symbol are known, representing the third most frequent blazon group.

According to the type of sources, nine are armorials, and two are in Alexander's Romance. In the armorials, Alexander's coat of arms is part of the cycle of the Nine Worthies. In terms of language, eight sources are in German, all of which are armorials, and three are in French, of which one is an armorial and two are in the Alexander's Romance. The oldest German source is considered to be the Reichenthal's Chronicle from 1414, and the oldest French source is a copy of the Alexander Romance dated ca. 1420-1425. As for the symbolism of the crowns and their connection with Alexander, it is not entirely clear. Most likely, it is a result of a mix up with the coat of arms of King Arthur from the cycle of the Nine Worthies. Namely, in the armorials in which the crowns are found, Alexander is always part of this series. That is why it is highly likely that they passed from there to the Alexander Romance as a symbol. *Table 2* shows the works and the corresponding blazon.

Similar to the griffin, from a heraldic point of view, the coats of arms of Alexander with crowns basically represent one blazon group with a basic blazon that reads: On a field, three crowns (2,1). However, when it comes to the colours, a certain variety is observed here. Thus, according to the ratio of the colours of the field and the crowns, four blazon subgroups are distinguished, as follows:

1. Azure, three crowns Or (2.1) – five sources

2. црвено, златни круни (2,1) – четири извори
3. сино, сребрени круни (2,1) – еден извор
4. поле, круни (2,1) сето без боја – еден извор

Од изложеното досега се забележува дека круните како симбол се појавиле на германска и француска територија речиси едновремено до крајот на првата четвртина на 15 век основно како дел од циклусот за деветте достоинственици. Од таму бил преземен и во александридите. Станува збор за стабилен и искристализиран блазон што нè наведува на заклучокот дека праобразецот на овој блазон е еден од кој подоцна биле правени повеќе преписи.

Сл./Fig. 2

(Fig. 2)

2. Gules, three crowns Or (2.1) – four sources
3. Azure, three crowns Argent (2.1) – one source
4. A field, three crowns (2.1) all without colour – one source

From the above, it can be seen that the three crowns as a symbol appeared on German and French territory almost simultaneously by the end of the first quarter of the fifteenth century, primarily as part of the cycle for the Nine Worthies. From there they were later included in the Alexander Romance. This is a stable and crystallised blazon, which leads us to the conclusion that the prototype of this blazon is one from which several copies were later made.

ТРИ ЅВОНА

И ѕвоната како симбол на Александар Македонски се појавуваат во првата половина на 15 век. Од осумдесет извори обработени досега, познати се седум извори со овој симбол со што претставуваат петта по честота блазонска група веднаш по лавот што држи секира. Според видот на изворите, три се грбовници, а по два се книги со општо историска содржина и илустрации. Во грбовниците грбот на Александар е дел од циклусот на деветте достоинственици. И овде како и кај грифонот нема мешање со грбовите на другите достоинственици. Во однос на јазикот, сите извори се на германски јазик. Она што остава впечаток е дека ѕвоната ги нема во александриди, што не е случај со претходните симболи. Во Табела 3 се дадени изворите и соодветниот блазон.

Што се однесува до симболиката на ѕвоната, веројатен извор може да се побара во расказот на Псевдо-Калистен за зачнувањето на Александар (Voynikov 2011). Имено, Олимпијада долго време немала деца, па решила да побара помош од египетскиот оракул Нектенабо, кој живеел во Македонија, а претходно бил фараон. Нектенабо ѝ објаснил дека за да има дете, треба да ја обвладеат тројца богови: Зевс во форма на Орел, Амон – на змија, и Хераклe – на лав. Всушност, Нектенабо ја прелажал Олимпијада и преку ноќ се преобразил последователно во секое од трите животни и така таа забременила и го родила

THREE BELLS

The bells as a symbol of Alexander the Great also appear in the first half of the fifteenth century. Out of eighty sources processed so far, seven sources are known with this symbol, which represents the fifth most frequent blazon group, right after the lion holding an axe. According to the type of sources, three are armorials, and two are books with general historical content and illustrations. In the armorials, Alexander's coat of arms is part of the cycle of the Nine Worthies. Here, as with the griffin, there is no confusion with the coats of arms of other Worthies. In terms of language, all sources are in German. What leaves an impression is that bells are not found in the Alexander Romance, which is not the case with the previous symbols. Table 3 shows the sources and the corresponding blazon.

As for the symbolism of the bells, a probable source can be found in the story of Pseudo-Callisthenes about the conception of Alexander (Voynikov 2011). Namely, Olympias had no children for a long time, so she decided to seek help from the Egyptian oracle Nectenabo, who lived in Macedonia and had previously been a pharaoh. Nectenabo explained to her that in order to have a child, she would need to be possessed by three gods: Zeus in the form of an Eagle, Ammon, a snake, and Heracles, a lion. In fact, Nectenabo tricked Olympias and transformed himself into each of the three animals in turn overnight, and so

Александар, кој имал истовремено три форми (Псевдо-Калистен 2008). Друго објаснување би можело да се побара во расказот на Плутарх за раѓањето на Александар, односно кога се родил Александар на татко му Филип истовремено му стигнале три вести: првата дека Парменион ги победил Илирите; втората дека на трка во Олимпија победил негов коњ и третата дека му се родил син (Плутарх 1994, 8).

И овде како и кај круните, од хералдичка гледна точка, грбовите на Александар со ѕвона во основата претставуваат една блазонска група со основен блазон, кој гласи: На поле, три ѕвона (2,1). Сепак кога се во прашање боите овде се забележува малку поголема разновидност од круните. Имено, според односот на боите на полето и ѕвоната се издвојуваат шест блазонски подгрупи, и тоа:

1. црвено, златни три ѕвона (2,1) – два извори
2. златно, црвени три ѕвона (2,1) - еден извор (сл. 3)
3. сино, златни три ѕвона (2,1) - еден извор
4. сино, сребрени три ѕвона (2,1) - еден извор
5. сребрено, црвени три ѕвона (2,1) - еден извор
6. на поле три ѕвона (2,1) без боја - еден извор

Особеност на ѕвоната е тоа што тие четирипати се среќаваат како едноставен грб, а трипати како дел од сложен грб, и тоа: еднаш со лав и двапати со грифон. Во едниот извор грбот е преполовен со црн лав на златни и три ѕвона. Блазоните со грифон се расчетворени, и тоа: во првиот извор редоследот е грифон (1,3) и три ѕвона (2,4), а во другиот обратно.

Од изложеното дотука станува евидентно дека и ѕвоната како и грифонот се појавиле на германска територија основно како дел од циклусот за деветте достоинственици. Најверојатно од таму бил преземени и во други книги пишувани на германски. Ѕвоната се чест симбол на грбовите на Македонија, и тоа опишана токму како земјата на Александар. Оттука употребата на ѕвоната и грифонот во сложени грбови јасно покажува преплетување меѓу грбовите на земјата и владетелот што е целосно во синхрон со средновековната практика каде што

Сл./Fig. 3

she became pregnant and gave birth to Alexander, who had three forms at the same time (Псевдо-Калистен 2008). Another explanation could be found in Plutarch's account of Alexander's birth, that is, when Alexander was born, his father Philip received three pieces of news at the same time: the first that Parmenion had defeated the Illyrians; the second that his horse had won a race in Olympia; and the third that he had a son (Плутарх 1994, 8).

Here, as with the crowns, from a heraldic point of view, the coats of arms of Alexander with bells basically represent one blazon group with a basic blazon that reads: On a field, three bells (2,1). However, when it comes to colours, there is a somewhat greater variety here than with the crowns. Namely, according to the ratio of the colours of the field and the bells, six blazon subgroups are distinguished:

1. Gules, three bells, Or (2.1) – two sources
2. Or, three bells, Gules (2.1) – one source (Fig. 3)
3. Azure, three bells, Or (2.1) – one source
4. Azure, three bells, Argent (2.1) – one source
5. Argent, three bells, Gules (2.1) – one source
6. on the field three bells (2.1) without colour – one source

A peculiarity of the bells is that they occur four times as a simple coat of arms, and three times as part of a complex coat of arms, namely: once with a lion and twice with a griffin. In one source, the coat of arms is parted per pale with a Sable, lion Or and three bells. The blazons with a griffin are quartered: in the first source the order is a griffin (1,3) and three bells (2,4), and in the other the reverse.

From what has been presented so far, it becomes evident that both the bells and the griffin appeared on German territory primarily as part of the cycle of the Nine Worthies. Most likely, it was taken from there in other books written in German. The bells are a frequent symbol on the coats of arms of Macedonia, which is described precisely as the land of Alexander. Hence, the use of bells and griffins in complex coats of arms clearly shows an interweaving between the coats of arms of the country and the ruler, which is completely in

грбот на владетелот е и грб на земјата (Nacevski 2022). Во хералдичка смисла, станува збор за конструкциски стабилен блазон со извесни колебања во распоредот на боите.

ОРЕЛ

Орелот како симбол на Александар се појавува во пет извори и претставува шести по застапеност симбол веднаш по лавот со секира седнат на трон. Првпат го среќаваме во александрида создадена во периодот меѓу 1333 до 1340 година, односно пред крајот на првата половина на 14 век. Според видот на делата, по еден извор е грбовник и историска книга, а преостанатите три извори се алкесандриди. Во однос на јазикот, александридите се на француски јазик, грбовникот на германски, а историјата на фламански. Во грбовникот грбот на Александар не е дел од циклусот на деветте достоинственици. Во Табела 4 се дадени изворите и соодветниот блазон.

Што се однесува до орелот како симбол на Александар постојат повеќе можни објаснувања. Првото објаснување, секако, треба да се бара во тврдењата распространети уште во времето на Александар, дека тој не е син Филипов, туку Севсов. Орелот е потврден Севсов симбол за што сведочи и богато нумизматичко, но и друго археолошко наследство. Така, орел среќаваме на македонски (Шелдаров, Лилчиќ 1994, 202) и пајонски кованици (Павловска 2008, 56). Второ објаснување може да се побара во преземање на византиската или римската традиција. Ова е особено актуелно за двоглавиот орел како силно распространет византиски симбол. Постои и трета мала можност да се работи за мешање со грбот на Цезар од циклусот на деветте достоинственици.

Сл./Fig. 4

Од хералдичка гледна точка, во основа се работи за две блазонски групи, и тоа:

1. на поле едноглав орел (сл. 4)
   1.1 црно, златен орел – двапати
   1.2 златно, црн орел – еднаш
2. на поле двоглав орел (сл. 5)
   2.1 црно, златен двоглав орел – еднаш

agreement with the mediaeval practice where the coat of arms of the ruler is also the coat of arms of the country (Nacevski 2022). In a heraldic sense, it is a structurally stable blazon with certain fluctuations in the arrangement of colours.

EAGLE

The eagle as a symbol of Alexander appears in five sources and is the sixth most common symbol, following the lion with an axe sitting on a throne. We first encounter it in a copy of the Alexander Romance created between 1333 and 1340, i.e. before the end of the first half of the fourteenth century. According to the type of works, one source is an armorial, the second is a history book, and the remaining three sources are in the Alexander Romance. In terms of language, the Alexander Romance is in French, the armorial is in German, and the history is in Flemish. In the armorial, Alexander's coat of arms is not part of the cycle of the Nine Worthies. Table 4 shows the sources and the corresponding blazon.

As for the eagle as a symbol of Alexander, there are several possible explanations. The first explanation should certainly be sought in the claims spread even in Alexander's time that he was not the son of Philip but of Zeus. The eagle is a confirmed symbol of Zeus, as evidenced by a rich numismatic and other archaeological heritage. Thus, we find the eagle on Macedonian (Шелдаров, Лилчиќ 1994, 202) and Paionian coins (Павловска 2008, 56). A second explanation can be sought in the adoption of Byzantine or Roman tradition. This is especially relevant for the double-headed eagle as a widely spread Byzantine symbol. There is also a third and small possibility of confusion with the coat of arms of Caesar from the cycle of the Nine Worthies.

From a heraldic point of view, there are basically two blazon groups:

1 on the field a single-headed eagle (Fig. 4)
1.1 Sable, an eagle Or – twice
1.2 Or, an eagle Sable – once
2. on the field a double-headed eagle (Fig. 5)

2.2 златно, црн двоглав орел – еднаш

Станува јасно дека орелот претставува стабилна блазонска група, која се јавува на поширок европски простор уште во почетокот на 14 век. Групата е стабилна и во однос на застапеноста на боите со нивен евидентен инверзен однос.

Сл./Fig. 5

2.1 Sable, a double-headed eagle Or – once

2.2 Or, a double-headed eagle, Sable – once

It becomes clear that the eagle represents a stable blazon group that appears in a wider European area as early as the beginning of the fourteenth century. The group is also stable in terms of the representation of the colors with an evident inverse relationship between them.

ПРЕВЕЗ/СКОСЕН НА

Превезот е хералдичка фигура која претставува дијагонална лента што почнува од горната десна хералдичка страна (Јоновски 2010). Скосен е една од основните поделби на штитот и претставува дијагонална линија која минува од горниот хералдички десен до долниот хералдички лев агол (Јоновски 2009). Полето на штитот може да биде скосено на повеќе линии сè додека нивниот број е непарен. Ако бројот на линиите е парен, тогаш се добиваат еден или повеќе превези. Превез/скосен како симбол на Александар се среќава во три извори. Сите извори потекнуваат од различен век. Најстариот е од 14 век, а по еден извор е и од 15 и 16 век. Два извори се општо историски книги, а еден грбовник. Во однос на јазикот по еден извор е на латински, германски и шпански јазик. Грбот на Александар во сите три извори е надвор од циклусот на деветте достоинственици. Во Табела 5 се дадени изворите и соодветниот блазон.

Врската меѓу превезите како симбол и Александар е сосема нејасна. Сепак, овие грбови се во директна врска со грбот на кралот на Солун, од Солунското Кралство на крстоносците. Најстариот извор што споменува грб на кралот на Солун датира од 1265 – 1270 година (Armorial Wijnbergen) и е доволно близок да припишаниот грб на Александар. Треба да се напомене дека овој грб се разликува од грбот на Бонифаций Монфератски, крал на Солун од 1204 до 1207 година, но има аналогија со грбот на маркизот од Финале, Лигурија (Италија), чии владетели се од друга подоцнежна семејна гранка на семејната лоза Алерамичи од која

Сл./Fig. 6

BEND AND PER BEND

The bend is a heraldic figure that represents a diagonal strip that starts from the upper dexter side of the shield (the upper left as viewed) (Jonovski 2010). *Per bend* is one of the basic divisions of the shield and represents a diagonal line that passes from the upper heraldic right to the lower heraldic left corner (Jonovski 2009). The field of the shield can be parted per bend on multiple lines as long as their number is odd. If the number of lines is even, then one or more bends are obtained. The bend/per bend as a symbol of Alexander is found in three sources. All sources originate from different centuries. The oldest is from the fourteenth century, and the other two sources are from the fifteenth and sixteenth centuries. Two sources are in general history books, and one in an armorial. In terms of language, one source each is in Latin, German and Spanish. Alexander's coat of arms in all three sources is outside the cycle of the Nine Worthies. Table 5 gives the sources and the corresponding blazon.

The connection between the bend as a symbol and Alexander is quite unclear. However, these coats of arms are directly related to the coat of arms of the King of Thessalonica, from the Crusader Kingdom of Thessalonica. The oldest source mentioning the coat of arms of the King of Thessalonica dates from 1265–1270 (Armorial Wijnbergen) and is similar enough to the coat of arms attributed to Alexander. It should be noted that this coat of arms differs from the coat of arms of Boniface of Montferrat, King of Thessalonica from 1204–1207, but has an analogy with the coat of arms

потекнува и Бонифацијa Монфертски. Како и да е, врската меѓу овие два грба е сè уште несигурна. Досега не е пронајден ваков вид грбови, а да се припишани на кралот на Македонија.

Од хералдичка гледна точка, во основата се работи за мала блазонска група со две подгрупи, и тоа:

1. превези (сл. 6)
1.1 сребрено, три црвени превези – еден извор
1.2 поле, пет превези, без боја – еден извор
2. скосен на (сл. 7)
2.1 во син обраб, скосен на пет, црвено и сребрено – еден извор

Малиот број извори како и големата временска, но и просторна дискрепанција засега не дозволуваат да се донесе некој темелен заклучок за овие блазони. Првенствено треба да се провери врската со солунските кралеви како и подоцнежните претенденти на тој престол.

Сл./Fig. 7

of the Marquisate of Finale, Liguria (Italy) whose rulers are from another later family branch of the Aleramichi family line from which Boniface of Montferrat also originates. However, the connection between these two coats of arms is still uncertain. No such coat of arms attributed to the King of Macedonia has been found so far.

From a heraldic point of view, it is basically a small blazon group with two subgroups, namely:

1. Bends (Fig. 6)
1.1 Argent, three bends Gules– one source
1.2 field, five bends, without colour – one source
2. Per bend (Fig. 7)
2.1 In a border, Azure, per bend of five, Gules and Argent – one source

The small number of sources as well as the large temporal and spatial discrepancy do not allow for the time being to draw any fundamental conclusion about these blazons. The connection with the Salonika kings as well as the later pretenders to that throne should be checked first.

ВОЛК

Волкот како симбол на Александар засега се појавува само во еден извор од самиот почеток на 16 век. Имено, во австриската национална библиотека се чува превод на Плутарховите биографии (Sieder 1502, f. 9v). Преводот е направен од Јохан Сидер и објавен е во 1502 година, во Виена. Во книгата се поместени минијатури на Александар Македонски, Ханибал, Скипион Африканус и Серториус. На фолио број 9 е прикажан Александар во цел раст, облечен во оклоп и шлем со златна круна (сл. 8). Во левата рака држи долг меч потпрен на земја, а со десната придржува штит. На штитот може јасно да се види емблазониран грб: сребрено, разјарен волк, природно.

Врската меѓу волкот како симбол и Александар треба да се бара преку припишаните грбови на принцот на Ематија. Ематија е едно од имињата за Македонија (Smoot 2015, 150) користено во древноста. Во поограничена смисла таа

Сл./Fig. 8

WOLF

The wolf as a symbol of Alexander appears only in one source from the very beginning of the sixteenth century. Namely, the Austrian National Library keeps a translation of Plutarch's Biographies (Sieder 1502, f. 9v). The translation was made by Johann Sieder and was published in 1502, in Vienna. The book contains miniatures of Alexander the Great, Hannibal, Scipio Africanus and Sertorius. On folio number 9, Alexander is depicted in fully grown, dressed in armour and wearing a helmet with a golden crown (fig. 8). In his left hand he holds a long sword resting on the ground, and with his right he holds a shield. On the shield, an emblazoned coat of arms can be clearly seen: Argent, a Wolf rampant, Proper.

The connection between the wolf as a symbol and Alexander should be sought through the attributed coats of arms of the prince of Emathia. Emathia is one of the names for Macedonia (Smoot 2015, 150) used in antiquity. In a more limited sense, it represents

претставува област на македонското крајбрежје на Егејско Море меѓу устието на реката Бистрица и делтата на реката Вардар (Проева 2004, 21 – 26), но и старо име за Солун (Papazoglou 1988, 196 – 197). Ематиски и ематиски водач се чести епитети на римските автори за Александар Македонски. Ваквиот приказ повторно оди во прилог на тврдењето дека грбот на кралот е грб на земјата.

Грбовите на Ематија се непозната и слабо истражувана подгрупа. Матковски во неговите истражувања за грбот на Македонија воопшто не дошол до сознанија за неа. Нејзиното откривање и претставување во македонската хералдичка наука е дело на Јован Јоновски (Jonovski 2005). Досега ова беше единствен ваков извор опишан кај нас. Во меѓувреме светлото на денот го видоа уште два извори со грб на Ематија (Нацевски 2022) (сл. 9). Иако се работи за мал број примери, односно само три, сепак се чини дека е во прашање подгрупа со стабилен блазон во однос на хералдичката фигура. Два од изворите се грбовници, а еден историски трактат. Сите се печатени на хартија кон крајот на 16 век. Во однос на јазикот по еден извор се на англиски, француски и латински јазик. Евидентно е дека волкот како симбол во 16 век е распространет на широка територија и е јасно асоциран со Александар и со Македонија.

Сл./Fig. 9

ЈАРЕЦ/КОЗА

Јарецот, односно козата како симбол на Александар се појавува во еден извор. Се работи за графика чувана во австриската национална библиотека во Виена. На неа Александар е прикажан како го јава Букефал и во десната рака вее знаме на копје. На знамето е прикажан јарец/коза (Alexander, Adel). (сл. 10) На самата графика отсуствува боја или пак хералдичка шрафура. Јарецот како симбол на Александар има директна врска со грбот на Македонија. Имено, во Универзитетската библиотека во Тубинген се чува ракописен грбовник од 16 век, познат како

Сл./Fig. 10

an area on the Macedonian coast of the Aegean Sea between the mouth of the Bistrica River and the delta of the Vardar River (Проева 2004, 21 – 26), but also an old name for Thessaloniki (Papazoglou 1988, 196 – 197). Emathian and Emathian leader are frequent epithets of Roman authors for Alexander the Great. This depiction again supports the claim that the king's coat of arms is the coat of arms of the country.

The coats of arms of Emathia are an unknown and poorly researched subgroup. Matkovski in his research on the coat of arms of Macedonia did not find any information about it at all. Its discovery and presentation in Macedonian heraldic science is the work of Jovan Jonovski (Jonovski 2005). So far, this was the only such source described in our country. In the meantime, two more sources with the coat of arms of Emathia have been discovered (Nacevski 2022) (Fig. 9). Although there is only a small number of examples, that is, only three, it still seems to be a subgroup with a stable blazon in relation to the heraldic figure. Two of the sources are armorials, and one is a historical treatise. All were printed on paper towards the end of the 16th century. In terms of language, one source is in English, one in French, and one in Latin. It is evident that the wolf as a symbol in the sixteenth century was widespread over a large territory and was clearly associated with Alexander and Macedonia.

GOAT

The goat as a symbol of Alexander appears in one source. It is a picture kept in the Austrian National Library in Vienna. It shows Alexander riding Bucephalus and waving a flag on a spear in his right hand. The flag depicts a goat (Alexander, Adel). (Fig. 10) The graphic itself lacks colour or heraldic hatching. The goat as a symbol of Alexander has a direct connection with the coat of arms of Macedonia. Namely, the University Library in Tübingen has a manuscript armorial from the sixteenth century known as the *Koloriertes Wappenbuch*. It contains the coat of arms of

Koloriertes Wappenbuch. Во него се наоѓа грб на Македонија со блазон: зелено, разгневен сребрен јарец, на десно (Kolorierte Wappenbücher). (сл. 11) Потеклото и симболиката на овој блазон треба да се бара во изворите за античка Македонија. Се претпоставува дека името Ајга, првата македонска престолнина, името го добила по коза. Кај Јустин се среќава податок дека пред знамињата на војската на Каран, легендарен македонски крал, оделе кози кои му го покажале патот до неговото кралство каде што тој го основал градот Ајга. Дополнително протом на коза е прикажан не само на монетите на Ајга туку и на кралските монети (Проева 2014, 181 – 182).

Сл./Fig. 11

ЗАКЛУЧОК

Досега имавме можност да обработиме четириесетина извори со грб на Александар Македонски, напишани на четири јазици, и тоа: германски, француски, латински и шпански. Во изворите се среќаваат седум хералдички фигури, и тоа: грифон, три круни, три ѕвона, орел, превези, волк и јарец, односно коза. Најзастапен симбол е грифонот со дванаесет, па круните со единаесет, ѕвоната со седум, орелот со пет, превезите со три, а волкот и јарецот со по еден извор. Од разгледаните извори лесно се воочува јасна поделба на симболите. Така, во извори на германски јазик доминира грифонот и ѕвоната. Преостанатите симболи се среќаваат на поширока територија. Изворите даваат силни индикации за врска меѓу грбот на Александар и грбот на Македонија. Таа е јасно видлива од примерите со волк, коза, лав и ѕвона, а произлегува од феудалната идеја за земјата како сопственост на владетелот, па оттука грбот на владетелот е и грб на земјата. Имајќи го предвид широкиот временски распон во кој настанале овие извори, се отвора можност и за откривање на најстариот хералдички слој поврзан со Александар и Македонија, а кој датира практично од самите почетоци на хералдиката воопшто. Како резултат на тоа се проследува и развојот на грбовите. Во однос на семантиката и семиотиката на симболите се забележува извесна корелација со легендите, митовите и историските наративи за Александар. Се забележува недостиг на италијански извори меѓу обработените дела. Тешко

Macedonia with a blazon: Vert, a goat to sinister Argent (Kolorierte Wappenbücher). (Fig. 11) The origin and symbolism of this blazon should be sought in the sources for ancient Macedonia. It is assumed that the name Aiga, the first Macedonian capital, was named after a goat. Justin records that goats walked in front of the banners of the army of Caranus, a legendary Macedonian king, showing him the way to his kingdom where he founded the city of Aiga. Additionally, a goat motif is depicted not only on Aiga's coins but also on royal coins (Проева 2014, 181 – 182).

CONCLUSION

So far, we have had the opportunity to process about forty sources with the coat of arms of Alexander the Great, written in four languages: German, French, Latin and Spanish. The sources contain seven heraldic figures: a griffin, three crowns, three bells, an eagle, bends, a wolf and a goat. The most common symbol is the griffin with twelve examples, then the crowns with eleven, the bells with seven, the eagle with five, the bends with three, and the wolf and goat with one source each. From the sources reviewed, a clear division of the symbols is easily discernible. Thus, in sources in the German language, the griffin and the bells dominate. The remaining symbols are found on a wider territory. The sources provide strong indications of a connection between the coat of arms of Alexander and the coat of arms of Macedonia. It is clearly visible from the examples with a wolf, goat, lion and bells, and arises from the feudal idea of the land as the property of the ruler, hence the ruler's coat of arms is also the coat of arms of the country. Considering the wide time span in which these sources were created, the possibility opens up for discovering the oldest heraldic layer associated with Alexander and Macedonia, which dates practically from the very beginnings of heraldry in general. As a result, the development of coats of arms is also traced. In terms of the semantics and semiotics of the symbols, a certain correlation with the legends, myths and historical narratives about Alexander

е да се замисли дека Александар отсуствува како мотив во средновековна Италија. Затоа ќе треба да се извршат дополнителни истражување на италијанска средновековна книжнина и грбовници.

is noted. A lack of Italian sources is observed among the works processed. It is difficult to imagine that Alexander is absent as a motif in mediaeval Italy. Therefore, additional research on Italian mediaeval literature and roll of arms need to be carried out.

БИБЛИОГРАФИЈА • BIBLIOGRAPHY

Ацовиќ, Драгомир. 2008. *Херлдика и срби*. Београд, Завод за уџбенике.

Јоновски, Јован. 2009. Македонски терминолошки речник. *Македонски Хералд* 3. https://journals.mk/index.php/mkherald/issue/view/259

Јоновски, Јован. 2010. Македонски терминолошки речник. *Македонски Хералд* 4. https://journals.mk/index.php/mkherald/issue/view/260

Јоновски, Јован. 2015. *Симболите на Македонија*. Скопје, Силсонс.

Матковски, Александар. 1970. *Грбовите на Македонија*. Скопје, НИП Нова Македонија

Милетичъ, Любомир. 1936. *Една българска александрия от 1810 год*. София, БАН.

Плутарх. 1994. *Александар Македонски*. Скопје, Детска радост.

Проева, Н. 2004. *Историја на Аргеадите*. Скопје, Графотисок.

Проева, Нада. 2014. *Религија на античките Македонци*. Скопје, Графотисок.

Псевдо-Калистен. 2008. *Животот и делата на Александар Велики* (GESTA ALEXANDRI). Превод од старогрчки, предговор и белешки, Весна Димовска-Јањатова. Скопје, Слово.

Шелдаров, Н. Лилчиќ, В. 1994. *Кралевите на античка Македонија и нивните монети во Република Македонија*. Скопје, Македонска цивилизација – Скопје.

Aarau, Aargauer Kantonsbibliothek, MsWettF 16: 1. *Silbereisen: Chronicon Helvetiae*, Part I (https://www.e-codices.unifr.ch/en/list/one/kba/0016-1).

Alexander, Adel, and Alexander III. Alexander Der Große, *König von Makedonien*, n.d. https://data.onb.ac.at/rep/BAG_4285492.

Armorial général, d›origine vraisemblablement lorraine, précédé de deux courts traités de blason. Ms Français 18651, f. 1r. Département des Manuscrits. Bibliothèque nationale de France http://archivesetmanuscrits.bnf.fr/ark:/12148/cc47921q

Armorial Wijnbergen. 1265 – 1270. Ms. 2569. Collection Goethals. Koninklijke Bibliotheek van België

Cary, George (1956). T*he Medieval Alexander*. Cambridge, The University Press

Jonovski, Jovan (2005). "Macedonius` Wolf Argent". *Macedonian Herald*, no. 1 (May 16, 2005): 1–2. https://doi.org/10.47763/mher051001j

Nacevski, Ivan. 2016. "Blason of the Lion in the Attributed Arms of Alexander III of Macedonia". *Macedonian Herald*, no. 10 (December):12-19. https://doi.org/10.47763/mher16100012n.

Nacevski, Ivan. (2019). "The Influence of Julio Cesare Carpaccio's Delle Imprese on Illyrian Heraldry and the Macedonian Land Coat of Arms". *Macedonian Herald*, no. 13 (December):3-15. https://doi.org/10.47763/mher1913003n.

Nacevski, Ivan. (2022). "The Coat of Arms of Macedonia in Western European Sources". *Macedonian Herald*, no. 19:26-45. https://doi.org/10.47763/mher2219026n.

Nacevski, Ivan (2022). "The Emergence and Development of the Coat of Arms of Macedonia in Illyrian Heraldry. *Genealogy* 2022, 6, 44. https://doi.org/10.3390/genealogy6020044

Kolorierte Wappenbücher. 1500 – 1600. Md 247 – 1 p. 2. Bibliotheca Windhagiana, Tübingen Universitätsbibliothek https://opendigi.ub.uni-tuebingen.de/opendigi/Md247-1

Pavlovska Eftimija (2008). *The Coins of Paeonia from the Numismatic Collection of NBRM*, Skopje, National Bank of the Republic of Macedonia.

Papazoglou, Fanoula. (1988). *Les Villes de Macédoine À L'époque Romaine*. Vol. 16. Ecole française d'Athènes.

Pade, Marianne. (2007). *The Reception of Plutarch›s Lives in Fifteenth-Century Italy*, 2 vols. Copenhagen, Museum Tusculanum Press

Rufus, Curtius. (1809). *The History of the life and reign of Alexander the Great*. London, Printed for Samuel Bagster, in the Strand.

Sieder, Johann. (1502). *Übersetzung des Plutarch (Alexander der Große, Hannibal, Scipio Africanus, Sertorius)*. Cod. 2856*. Wien, Österreichische Nationalbibliothek

Smoot, Guy P. (2015). *Ethnicity, Ethnogenesis and Ancestry in the Early Iron Age Aegean as Background to and through the Lens of the Iliad*. Doctoral dissertation, Harvard University, Graduate School of Arts & Sciences.

Voynikov, Ivan (2011), "Macedonia from a Heraldic Perspective (14th -18th C.)", *Herold,* 3 avgust 2011 (3-13).

Znamierowski, Alfred. (2017). *Heraldyka i weksylologia*. Warszawa, Arkady.

Табела/Table 1. Грифон / Griffon			
Вид/ Type	Извор/Source	Блазон/Blazon	Јазик Lang
Грбовници Armorials	Ingeram-Codex[1]	Црно, златен грифон Sable a griffon Or	Германски /German
	Wappenbuch des St. Galler Abtes[2]		
	Hofkleiderbuch[3]		
	Wappenbuch besonders deutscher Geschlechter[4]		
	Opus Insignium Armorumque		
	Das Erneuerte und vermehrte Teutsche Wappenbuch[5]		
	Sammelband mehrerer Wappenbücher[6]		
	Wernigeroder (Schaffhausensches) Wappenbuch[7]		
Графика Graphics	Alexander III. (der Große), König von Makedonien[8]	Црно, златен грифон Sable a griffon Or	
	Die drei guten Heiden[9]		
	Alexander der Grosse		
Александрида Romance	Hiernach volget die histori von dem grossen Alexander[10]	Грифон, нема бои Griffon, no colors	

Табела/Table 2. Три круни /Three crowns			
Вид /Type	Извор /Source	Блазон/Blazon	Јазик/ Lang.
Грбовници Armorials	Ortenburger Wappenbuch[11]	Три круни, без бои Three crowns, no color	Германски / German
	Chronik des Konstanzer Konzils[12]	Сино, три златни круни Azure, three crowns Or	
	Donaueschinger Wappenbuch[13]		
	Wappenbuch Grünenberg[14]		
	Jörg Rugens Wappenbuch[15]		
	Wernigeroder Wappenbuch[16]		
	Wappenbuch[17]	Црвено, три златни круни Gules, three crowns Or	
	Silbereisen: Chronicon Helvetiae[18]		
	Armorial général[19]	Сино, три златни круни Azure, three crowns Or	Француски/ French
Александриди Romance	La Vraye Histoire du Bon Roy Alixandre[20]	Црвено, три златни круни Gules, three crowns Or	
	Histories de Alexandre le grand	Сино, три златни круни Azure, three crowns Or	

Табела/Table 3. Три звона / Three bells			
Вид/Type	Извор/Sources	Блазон/Blazon	Јазик Lang.
Книги/ Books	Weltchronik. Sibyllenweissagung. Antichrist[21]	Златно, три црвени звона Or, three bells Gules	Германски /German
	Schedel, Hartmann: Weltchronik [22]	Три звона, без боја Three bells, no color	
Грбовници Armorials	Das Uffenbachsche Wappenbuch[23]	Црвено, три златни звона Gules, three bells Or	
	Wernigeroder Wappenbuch [24]		
	Wappenbuch[25]	Сино, три сребрени звона Azure, three bells Argent	
Графика Graphics	Alexander Magnus [26]	Сино, три златни звона Azure, three bells Or	
	Alexander der Grosse, sein Vater und seine Mutter	Три звона, без боја Three bells, no color	

Табела/Table 4. Орел /Eagle			
Вид/Type	Извор/Sources	Блазон/Blazon	Јазик Lang.
Александриди Romance	Roman d'Alexandre en prose [27]	Златно, црн орел Or, an eagle Sable	Француски/ French
	Roman d'Alexandre [28]	Црно, златен орел Sable, an eagle Or	
	Roman d'Alexandre	Златно, црн двоглав орел Or, a double headed eagle Sable	
Книга Books	Spieghel Historiael [29]	Црно, златен орел Sable, an eagle Or	Гер./Germ
Грбовник/ Armorials	Benediktiners zu Seeon [30]	Црно, златен двоглав орел Sable, a double headed eagle Or	

Табела/Table 5. Превези/скосено/ Bend			
Вид/Type	Извор/Sources	Блазон/Blazon	Јазик Lang.
Книги /Books	Anonymi chronicon[31]	Сребро, 3 црвени превези Argent, 3 bends Gules	Лат. Latin
	Los nueve preciados de la fama[32]	Пет превези, без боја 5 bendlets, no color	Шпан Span.
Грбовник Armorials	Sammelband Wappenbücher [33]	Црвен обраб, сребрено и сино, скосено /Per bend Argent and Azure, a bordure Gules	Герм Germ

1. Ingeram, H. 1459. Ingeram-Codex Wappenbuch des Österreichischen Herzogs Albrecht VI. A2302. Hofjagd – und Rüstkammer (Waffensammlung). Kunsthistorisches Museum
2. Wappenbuch des St. Galler Abtes Ulrich Rösch, Cod. Sang. 1084, p. 17. St. Gallen, Stiftsbibliothek. http://dx.doi.org/10.5076/e-codices-csg-1084
3. Hofkleiderbuch. Cgm 1952, p.0042. Codices germanici monacenses – Deutsche Handschriften. München, BSB.
4. Bertschi, N. 1542. Wappenbuch besonders deutscher Geschlechter. Code icon. 308, f. 24v. Codices iconographici. BSB.
5. Siebmacher, J. 1657. Das Erneuerte und vermehrte Teutsche Wappenbuch. 4 Gen 210, p. 87. Augsburg, Staats – und Stadtbibliothek
6. Sammelband mehrerer Wappenbücher. 1530. Cod. icon. 391, 6v. Codices iconographici. München, BSB.
7. Wernigeroder Wappenbuch. 1475-1500. Cod.icon. 308n, 17r. Codices iconographici. München, BSB.
8. Solis, V. 1550. Alexander III. (der Große), König von Makedonien. A 166, 1; Bartsch 58. Dresden, Staatliche Kunstsammlungen
9. Stiftung Wredowsche Zeichenschule Brandenburg/ Havel. «V01798Kb: Die drei guten Heiden» last modified 2023-10-24. https://brandenburg.museum-digital.de/object/68485
10. Hartlieb, J. 1478. Hiernach volget die histori von dem grossen Alexander. 2 Inc.c.a. 730, 1r. Incunabula cum anno. München, BSB
11. Ortenburger Wappenbuch. 1466-1473. Cod.icon. 308u, f. 225r. Codices iconographici. München, BSB
12. Richental, U. 1483. Chronik des Konstanzer Konzils. Augsburg, Anton Sorg. 98v. doi:10.11588/ diglit.9340
13. Donaueschinger Wappenbuch. 1433-1460. Hs.Don.496. Badische Landesbibliothek (BadLB)
14. Grünenberg, K. 1483. Das Wappenbuch Conrads von Grünenberg, Ritters und Bürgers zu Constanz. Cmg 145, (0005). Cmg – Deutsche Handschriften. München, BSB
15. Rugens, J. 1495 – 1498. Wappenbuch. Cod. 545. Innsbruck, Universitäts- und Landesbibliothek Tirol
16. Wernigeroder Wappenbuch. 1475-1500. Cod.icon. 308n. Codices iconographici. München, BSB.
17. Wappenbuch. 1500 – 1550. Cod.icon. 392d. f. 4r. Codices iconographici. München, BSB.
18. Aarau, Aargauer Kantonsbibliothek, MsWettF 16: 1, p. 549: Silbereisen: Chronicon Helvetiae, Part I (https://www.e-codices.unifr.ch/en/list/one/kba/0016-1).
19. Armorial général, d›origine vraisemblablement lorraine, précédé de deux courts traités de blason. Ms Français 18651, f. 1r. Département des Manuscrits. Bibliothèque nationale de France
20. La Vraye Histoire du Bon Roy Alixandre. 1400 – 1500. Royal MS 20 B XX. British Library.
21. Weltchronik. Sibyllenweissagung. Antichrist. Cgm 426, p. 34. Codices germanici monacenses-Deutsche Handschriften. München, BSB
22. Schedel, Hartmann. 1493. Schedel, Hartmann: Weltchronik. Rar. 287. Rariora - Besonders seltene Druckausgaben. München, BSB
23. Uffenbachsche Wappenbuch. 1440 – 1443. Cod. 90b in scrinio. Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek
24. Wernigeroder Wappenbuch. 1475-1500. Cod.icon. 308n, 17r. Codices iconographici. München, BSB.
25. Wappenbuch. 1500 – 1550. Cod.icon. 392d. f. 2v. Codices iconographici. München, BSB.
26. Richter, Regine: Alexander Magnus, Blatt 4v, 2006.01. http://www.deutschefotothek.de/ documents/obj/81067111 посетено на 30.03.2024
27. Roman d›Alexandre en prose. 1333 – 1340. Royal MS 19 D I, f.14r. British Library.
28. Roman d›Alexandre. 1290-1300. Harley MS 4979 f.72r. British Library.
29. Maerlant, J. 1325 – 1335. Spieghel Historiael. KA 20. The Hague, KB.
30. Wolfgang Schaumbergers. 1719. Benediktiners zu Seeon, Centones stemmatographici (Geschichte bayrischer Adelsgeschlechter, Wappen, Grabsteine etc.). Cgm 2273. Codices germanici monacenses-Deutsche Handschriften BSB
31. Colbetinus. 1300 – 1400. Anonymi chronicon à mundi creatione ad annum 1220. Latin 4935, f. 19r. Département des Manuscrits. BnF
32. Navarro, J., Soler, O. 1541. Los nueve preciados de la fama. Cronica llamada el triu[n]pho de los nueue mas preciados varones de la fama: En la qual se contiene las vidas de cada vno dellos, y las grandes proezas y excelle[n]tes hechos ... en armas por aq[ue]llos hechas. Impresso en la muy noble ciudad de Valencia: por Juan nauarro, impressor de libros. 21
33. Sammelband mehrerer Wappenbücher. 1530. Cod. icon. 391, 4r. Codices iconographici. München, BSB.

УФЕНБАХОВИОТ ГРБОВНИК

Бранко Тодоровиќ

Друштво на српските грбоносци „Милош Обилиќ“, Белград, Србија

Рецензирана статија

АПСТРАКТ

Грбовникот е именуван по еден од неговите сопственици, Захариј Конрад фон Уфенбах (1683-1734), и припаѓа на Бодензе групата на германски грбовници, создадени на брегoвите на Боденското Езеро, и е еден од нејзините најстари членови, настанат некаде помеѓу 1390 и 1410 година. Она што го прави овој грбовник важен за нас е фактот што грбовникот на Уфенбах е еден од најстарите европски грбовници од крајот на 14 и почетокот на 15 век, во кој се наоѓаат некои грбови од Балканот.

Некои од нив се веќе познати, а посветено е внимание на оние што ги препознаваме, но за кои сè уште знаеме малку. Оние што ни се сосема непознати ќе се обидеме да ги разгледаме во светлината на историските околности во кои се појавиле и врз основа на изворите што ни се достапни.

Се утврдува дека некои грбови се создадени многу порано отколку што се претпоставуваше претходно и дека всушност доаѓаат од Запад, и не се плод на имагинацијата на Дон Петар Охмучевиќ, иако благодарејќи на него, неколку века подоцна, тие ќе станат составен и неразделен дел од хералдиката на сите земји од ова подрачје.

Клучни зборови: Уфенбах, европски грбовници, илирска хералдика

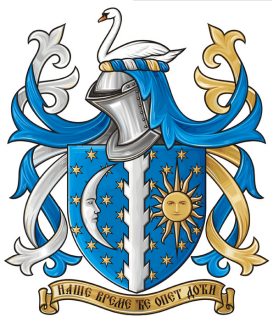

https://orcid.org/0009-0005-1760-8738
todorovic.branko@yahoo.com

https://doi.org/10.47763/mher2025.6540
Поднесено / Submitted 22.2.2025
Ревидирано / Revised 24.2.2024
Прифатено / Accepted 16.6.2025
Објавено / Published 8.10.2025

Creative Commons License

Авторските права на написите остануваат кај авторот.
Copyright of the articles remains with the author.

Наведи извор-Некомерцијално-Сподели под исти услови (CC BY-NC-SA 4.0) Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International

Финансирање: Ова истражување нема финансиска поддршка /**Funding**: This research did not receive any financial support/
Конкурентски интереси: Авторите изјавуваат дека нема конкурентски интереси/ **Competing Interests**: The authors declare no competing interests

OPEN ACCESS

UFFENBACH ARMORIAL

Branko Todorovic

Society of Serbian Armigers,“Milos Obilic“, Belgrade , Serbia

Peer-reviewed article

ABSTRACT

The armorial named after one of its owners, Konrad von Uffenbach (1683-1734), is one of the oldest German armorials, created on the shores of Lake Constance, and is one of the oldest examples, dating back to between 1390 and 1410. What makes this armorial important to us is that it the Uffenbach armorial, one of the oldest European armorials from the late 14th and early 15th centuries that includes some coats of arms from the Balkans.

Some of the arms are already known, however we pay special attention to those that we recognise, but about which little is still known. Those that are completely unknown, we will try to look at in the light of the historical activities in which they appeared and on the basis of sources that have not been published.

It is plain that some of the coats of arms are emblazoned with many changes that were previously assumed and that in fact were brought from the West, and which are not inventions of Don Petar Ohmučević, although thanks to him, several centuries later, they became an integral and inseparable part of the heraldry of all the countries in this area.

Keywords: Uffenbach, European heraldry, Illyrian heraldry

ЗА ИСТОРИЈАТА НА РАКОПИСОТ

Оваа средновековна хералдичка збирка[1], именувана по еден од нејзините сопственици, Захариј Конрад фон Уфенбах (1683-1734), припаѓа на таканаречената група Бодензе на германските грбовници,[2] и е еден од нејзините најстари членови. Времето на создавање на овој грбовник е сместено помеѓу последните години на 14-ти и првите децении на 15 век. Мислењата на научниците кои го проучувале се разликуваат, но тие се повеќе или помалку во согласност со мислењето на германскиот историчар Вернер Паравицини, кој го датира времето на создавање на овој ракопис во периодот помеѓу 1390 и 1410 година (Paravicini 1990).

Оправданоста за ова мислење се одразува првенствено во фактот дека поголемиот дел од грбовите им припаѓаат на владетели и благородници кои биле на врвот на својата моќ во периодот помеѓу 1350 и 1395 година (Clemmensen 2012, 3). Сепак, бидејќи најверојатно не зборуваме за примарен извор, туку за копија од постар грбовник, од оваа причина е оправдано да се земе овој период како најверојатен можен момент на неговото создавање. Овој период е потврден и со елементи од стилот во кој е насликан грбовникот, кои можат да се сместат во критичниот период и почетокот на 15 век (Clemmensen 2012, 3).

Местото на потекло на грбовникот на Уфенбах никогаш не е прецизно утврдено, но врз основа на резултатите од претходните истражувања, може со сигурност да се каже дека е создаден некаде во областа западно од реката Рајна. Ова го прави специфичен во однос на другите грбовници што припаѓаат на групата Бодензе, бидејќи тие најчесто биле создадени на брегoвите на Боденското Езеро.

Бидејќи оригиналниот изглед на грбовникот не е целосно зачуван, денес можеме само делумно да го споредиме со другите членови на групата, најмногу поради оригиналноста на неговата содржина. Така, некои од неговите сегменти се јасно видливи во подоцнежните грбовници, создадени за време и кон крајот на 15 век, а еден од нив, кој се совпаѓа со оној на Уфенбах по својата содржина во над 50 % од грбовите, е милтенбергерскиот грбовник (гер: *Miltenberger Wappenbuch*), за кој францускиот хералдички научник Жан-Клод Луч пишувал детално помеѓу 1989 и 1993 година (Loutsch, 1989, 1990, 1991,

ABOUT THE HISTORY OF THE MANUSCRIPT

This medieval heraldic collection, named after one of its owners, Zacharias Conrad von Uffenbach (1683-1734), belongs to the so-called Bodensee group of German armorials,[1] and it is one of its oldest members. The date of creation of this armorial is placed between the last years of the 14th and the first decades of the 15th century. The opinions of the scholars who have studied it differ, but they are more or less in accordance with the opinion of the German historian Werner Paravicini, who dates the time of creation of this manuscript to the period between 1390 and 1410 (Paravicini 1990).

The justification for this opinion is reflected primarily in the fact that the majority of the coats of arms belong to rulers and nobles who were at the peak of their power in the period between 1350 and 1395 (Clemmensen 2012, 3). However, since we are most likely not talking about a primary source, but about a copy of an older armorial, for this reason it is justified to take this period as the most likely possible moment of its creation. This period is also confirmed by elements of the style in which the coat of arms is painted, which can be placed in the critical period and the beginning of the 15th century (Clemmensen 2012,3).

The place of origin of the Uffenbach armorial has never been precisely determined but, based on the results of previous research, it can be safely said that it was created somewhere in the area west of the Rhine River. This makes it specific in relation to other armorials belonging to the Bodensee group, as they were most often produced on the shores of Lake Constance.

Since the original appearance of the armiral is not fully preserved, we can only partially compare it with other members of the group today, mostly due to the originality of its content. Thus, some of its segments are clearly visible in later armorials, created during and towards the end of the 15th century, and one of them, which coincides with that of Uffenbach in its content in over 50% of the coats of arms, is the Miltenberger Armorial (German: Miltenberger Wappenbuch), about which the French heraldic scholar Jean-Claude Loutsch wrote in detail between 1989 and 1993 (Loutsch, 1989, 1990,

1992, 1993).

Покрај милтенбергерскиот грбовник, пронајдени се сличности со донаушингенскиот (гер: *Donaueschinger Wappenbuch*) и гринебершкиот (гер. *Grünenbergs Wappenbuch*), исто така членови на оваа група.

ИСТОРИЈА НА ПРОУЧУВАЊЕТО

Откако станал сопственост на Градската библиотека во Хамбург, а сега Државна и универзитетска библиотека во Хамбург, во 1747 година, грбовникот на Уфенбах, каталогизиран како *Cod. 90b in scrinio*, е опишан неколку пати (Clemmensen 2012, 4). Првиот што го сторил тоа бил Пол Х. Трумер, кој објавил статија за грбовникот на Уфенбах во „Германски Хералд“ во 1914 година под наслов „*Uffenbachsches Wappenbuch*“. Следното дело во кое се споменува овој ракопис е отпечатено во 1939 година, во пресрет на Втората светска војна, во Берлин под наслов „*Beiträge zur Geschichte der Heraldik*“, а потпишано од Ерих фон Берхем, Дејвид Л. Галбрет и Ото Хуп. Грбовникот на Уфенбах ќе биде дел и од каталогот на ракописи на Државната и универзитетска библиотека во Хамбург, отпечатен под наслов *Die Codices in scrinio der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg*, а уреден од Тило Брандис. Како што веќе споменавме, во 1990 година било објавено делото на Вернер Паравици „*Das Uffenbachsche Wappenbuch*“, кое е воедно и првото фототипско издание на грбовникот на Уфенбах. Најновото издание на оваа тема е истражувачката работа на Стен Клеменсен од 2012 година, насловена како „*Das Uffenbachsche Wappenbuch*“, што исто така било искористено како основа за нашето запознавање со овој ракопис (Clemmensen 2012, 4).

СЕГАШНА СОСТОЈБА НА РАКОПИСОТ И НЕГОВАТА СОДРЖИНА

Грбовникот на Уфенбах моментално се состои од 88 листа со димензии 175×205 mm, од кои секој е составен од два оригинални листа залепени заедно, така што денешниот грб се состои од вкупно 176 зачувани одделни листови од оригиналот. Во зависност од наведениот извор, тој сега содржи 587 грба и 5 минијатури, или 593 набројани детали и 3 ненабројани минијатури, вклучувајќи и некои подоцнежни дополнувања (Clemmensen 2012, 4).

Грбовите се изработени со мастило и

1991, 1992, 1993).

In addition to the Miltenberger Armorial, similarities have been found with the Donaueschinger Armorial (*Wappenbuch*) and the Grünenbergs Armorial, also members of this group.

HISTORY OF THE RESEARCH

Since becoming the property of the Hamburg City Library, now the Hamburg State and University Library, in 1747, the Uffenbach armorial, catalogued as Cod. 90b in scrinio, has been described several times (Clemmensen 2012,4). The first to do so was Paul H. Trummer, who published an article about the Uffenbach armorial in the Deutsches Herald in 1914 under the title “Uffenbachsches Wappenbuch”. The next work mentioning this manuscript was printed in 1939, on the eve of World War II, in Berlin under the title “Beiträge zur Geschichte der Heraldik”, and signed by Erich von Berchem, David L. Galbraith and Otto Hoop. The Uffenbach armorial will also be part of the catalogue of manuscripts of the State and University Library in Hamburg, printed under the title Die Codices in scrinio der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, edited by Thilo Brandis. As already mentioned, in 1990, Werner Parawicz’s work “Das Uffenbachsche Wappenbuch” was published, which is also the first phototype edition of the Uffenbach armorial. The most recent edition on this topic is the research work of Sten Clemmensen from 2012, entitled “Das Uffenbachsche Wappenbuch”, which was also used as the basis for our acquaintance with this manuscript (Clemmensen 2012,4).

CURRENT STATUS OF THE MANUSCRIPT AND ITS CONTENTS

The Uffenbach armorial currently consists of 88 sheets measuring 175×205 mm, each of which is composed of two original sheets glued together, so that the present armorial consists of a total of 176 preserved separate sheets of the original. Depending on the source cited, it now contains 587 coats of arms and five miniatures, or 593 enumerated details and three unenumerated miniatures, including some later additions (Clemmensen 2012,4).

The armorial is drawn in ink and watercolour,

акварел, со максимум четири грба по страница, претставени во распоред од 2-2, со опис на алзашки јазик, напишан со бастарда-писмо, кое главно се користело по горната Рајна, што го поддржува географското потекло на овој грб.

Во споредба со неговиот оригинален изглед, грбовникот на Уфенбах денес е значително различен. Пред сè, ова се одразува во недостигот на голем број страници, кои биле изгубени во време кога грбовникот сè уште не бил врзан во една збирка, а кога ова конечно било направено, распоредот на страниците што бил направен во тоа време веќе не одговарал на оној што првично бил наменет. Поединечните страници подоцна биле зајакнати со ленти хартија или пергамент дури и пред првата реконструкција и врзување, што било извршено во 16 век, а кога реконструкцијата конечно станала неопходна, две страници биле споени во една, како што веќе споменавме, така што на крајот, наместо два листа, насликани само од едната страна, бил добиен еден лист, насликан од двете страни. За време на оваа реконструкција, била направена и непрецизна пагинација од страниците 1 до 181, со арапски бројки во горниот надворешен агол на секоја страница.

Бидејќи лентите хартија се истрошиле со текот на времето, втората реконструкција била извршена во текот на 19 век. Преостанатите страници морале да се одделат, повторно да се залепат, да се нумерираат со молив, да се исечат со одредено губење на легендата и пагинацијата и да се врзат во кожа.

Така, ако се обрне внимание на постарото пагинационо распределување, ќе се забележи дека недостигаат страниците 1-41 (сега 1v-21v), 50-160 (22r-77r), 163-165/168-169 (77v-80v), 166-181 (81r-88v), а страниците 168 и 169 се дуплирани (Clemmensen 2012, 5).

Што се однесува до хералдичката содржина на грбовникот, врз основа на неговиот сегашен изглед, може да се заклучи дека тој првично бил организиран на географска основа, т.е. според потеклото на армигерот, и оваа форма е делумно зачувана до ден-денес.

Процентуално, само околу 5 % од грбовите се композитни грбови, од кои повеќето се квадратни, околу 17 % од содржината на грбот припаѓа на таканаречените фантастични или измислени грбови, 21 % се однесува на грбовите на италијански, француски и шпански грбоносци,

with a maximum of four coats of arms per page, presented in a 2x2 layout, with a description in the Alsatian dialect written in the bastarda script, which was mainly used along the upper Rhine, which supports the geographical origin of this armorial.

Compared to its original appearance, the Uffenbach armorial is considerably different today. This is reflected above all in the lack of a large number of pages, which were lost at a time when the armorial had not yet been bound in a single collection and, when this was finally done, the arrangement of the pages that had been made at that time no longer corresponded to that originally intended. The individual pages were later reinforced with strips of paper or parchment even before the first reconstruction and binding, which was carried out in the 16th century and, when the reconstruction finally became necessary, the two pages were joined into one, as already mentioned, so that in the end, instead of two leaves, painted on one side only, one leaf was obtained, painted on both sides. During this reconstruction, an imprecise pagination was also made from pages 1 to 181, with Arabic numerals in the upper outer corner of each page.

As the paper strips had worn out over time, a second reconstruction was carried out during the 19th century. The remaining pages had to be separated, re-glued, numbered in pencil, cut with some loss of legend and pagination, and returned to leather bounding.

Thus, if one pays attention to the older pagination distribution, one will notice that pages 1-41 (now 1v-21v), 50-160 (22r-77r), 163-165/168-169 (77v-80v), 166-181 (81r-88v) are missing, and pages 168 and 169 are duplicated (Clemmensen 2012,5).

As for the heraldic content of the armorial, based on its current appearance, it can be concluded that it was originally organised on a geographical basis, i.e. according to the origin of the armiger, and this form has been partially preserved to this day.

Percentage-wise, only about 5% of the coats of arms are marshalled coats of arms, most of which are quartered, about 17% of the coat of arms content belongs to the so-called fantastic or fictional coats of arms, 21% refers to the coats of arms of Italian, French and Spanish armigers, to

на кои може да се додадат и околу дваесет англиски грбови кои вклучуваат некои имиња на познати учесници во Стогодишната војна, како и неколку скандинавски.

Без да се земат предвид неколку недовршени грбови кои содржат само имиња и неколку кои биле додадени подоцна, речиси две третини од грбовникот се однесуваат на властела од Светото Римско Царство.

ГРБОВИ НА ВЛАДЕЕЊЕТО И ВЛАДЕТЕЛИ НА ЈУЖНОСЛОВЕНСКИТЕ ЗЕМЈИ

Она што го прави овој грб важен за нас е фактот што ни носи и неколку интересни грбови од просторите на јужнословенските земји.

Некои од овие грбови се веќе познати на хералдичката јавност и нема многу ново да се каже за нив, па затоа ќе ги споменеме само доколку е забележано дека сè уште се тука. Грбовите за кои ќе зборуваме подетално се оние што ги препознаваме, но за кои сè уште знаеме малку. Оние што ни се сосема непознати, ќе се обидеме да ги разгледаме во светлината на историските околности во кои се појавиле и врз основа на изворите што ни се достапни.

Ако одиме по ред, првиот од овие грбови ќе биде грбот на грофовите од Целје (orig. grove von zilen) (сл. 1), кој е прикажан на 27. задна страница. Сино, три златни осумкраки ѕвезди 2-1. Верзијата со осумкраки ѕвезди, наместо шесткраки ѕвезди, како што подоцна обично ќе биде прикажан овој грб, ни кажува дека станува збор за постара верзија на овој грб (Kobel, Pirchegger 1954). Го користеле и грофовите од Нојнберг, кои владееле со Целје пред да дојде на власт династијата што ќе биде првата во историјата што ќе ја носи титулата Грофови од Целје.

Сл./Fig. 1

Втор по ред ќе биде грбот на грофовите од Горица (orig. der grove von görtze) (Сл. 2), кој се наоѓа на предна 28. страница. Скосен горе сино сребрен лав во од, долу пет пати пресечен на сребрено и црвено. Датира од средината на 13 век (Švajncer 1992) и претрпел неколку промени низ историјата, но

Сл./Fig. 2

which can be added about twenty English coats of arms that include some names of famous participants in the Hundred Years' War, as well as a few Scandinavian ones.

Without taking into account a few unfinished coats of arms containing only names and a few that were added later, almost two-thirds of the coat of arms refers to the rulers of the Holy Roman Empire.

COATS OF ARMS OF THE RULES OF THE SOUTH SLAVIC LANDS

What makes this armorial important for us is the fact that it also brings us several interesting coats of arms from the areas of the South Slavic countries.

Some of these coats of arms are already known to the heraldic public and there is not much new to say about them, so we will only mention them if it has been noted that they are still there. The coats of arms that we will consider in more detail are those that we recognise, but of which we still know little. Those that are completely unknown to us, we will try to consider in the light of the historical circumstances in which they appeared and on the basis of the sources that are available to us.

If we go in order, the first of these coats of arms would be the coat of arms of the Counts of Celje (orig. grove von zilen) (fig. 1), which is shown on the reverse of the 27th page. Azure, three eight-pointed stars Or, 2-1. The version with eight-pointed stars, instead of six-pointed stars, as this coat of arms would later usually be shown, tells us that this is an older version of thearms (Kobel, Pirchegger 1954). It was also used by the Counts of Neunberg, who ruled Celje before the dynasty that would be the first in history to bear the title Counts of Celje came to power.

The second will be the coat of arms of the Counts of Gorizia (orig. der grove von görtze) (Fig. 2), which is located on the 28th recto page. Per bend Azure, and barry of six Argent and Gules, in sinister a lion rampant Argent It dates from the mid-13th century (Švajncer 1992) and has undergone several changes throughout history, but still managed to preserve

сепак успеал да ги зачува основните карактеристики на својот оригинален изглед.

Следен во ред е грбот кој, во зависност од изворот, го среќаваме како грб на владетелите на Бугарија или како грб на владетелите на Влашка. Во овој случај, на 40-тата задна страница, тој е опишан како грб на графовите од Видин во Влашка (orig. der grove von weide in wallachie) (сл. 3).[3] Црвено, црн лав крунисан златно. Досега се верувало дека овој грб првпат се појавил на почетокот на 15 век во делото на Улрих фон Рихентал (Cernovodeanu 1977, 210), но неговото постоење во грбот на Уфенбах укажува на можноста дека веројатно може да се најде во некои други извори, постари од Рихенталската хроника од Констанц.

Сл./Fig. 3

На 43-та ректо страница се наоѓа грбот што му се припишува на царот на Србија (orig. der keyser von servye) (сл. 4), расечен, десно црвено две златни греди, лево златно посеано со црвени лијани, штитот окрунет. Покрај фактот дека е од историско значење што титулата цар на Србија се споменува во странски и релативно ран хералдички извор, интересно и необично е и тоа што за неговите амблеми се избрани дизајни што целосно се совпаѓаат со оние на грбот на унгарската династија Анжевин, разликата е само во изборот на тинктури.

Сл./Fig. 4

Причината за ова е веројатно тоа што авторот на овој грб немал доволно информации, па или едноставно го менувал грбот на Унгарија, како нејзин најблизок сосед со развиена хералдичка традиција, за потребите на новиот грб, или сакал да ја нагласи важноста на Србија во даден историски момент и користел еден од најпознатите грбови од тоа време. Патем, Александар Палавестра веќе пишувал за темата на овој грб, кој, меѓу другото, цитира два подоцнежни извори во кои се наоѓа овој грб (Палавестра 2010, 21). Првиот е грбовникот на Ханс Бургграф (*Hans Burggraf's Wappenbuch*, British Library London), создаден помеѓу 1452 и 1455 година. Во него, грбот на царот на Србија

the basic characteristics of its original appearance.

Next in line is the coat of arms, which, depending on the source, we find as the coat of arms of the rulers of Bulgaria or as the coat of arms of the rulers of Wallachia. In this case, on the reverse of the 40th page, it is described as the coat of arms of the counts of Vidin in Wallachia (orig. der grove von weide in wallachie) (Fig. 3).[2] Gules, a lion rampant Sable, crowned Or. It was previously believed that this coat of arms first appeared in the early 15th century in the work of Ulrich von Richenthal (Cernovodeanu 1977, 210), but its existence in the arms of Uffenbach suggests the possibility that it could probably be found in some other sources, older than the Richenthal Chronicle of Constance.

On the 43rd recto page is the coat of arms attributed to the Emperor of Serbia (orig. der keyser von servye) (fig. 4), Per pale dexter Gules, two bars Or, sinister Or, seme of fleurs de lys Gules. In addition to the fact that it is of historical importance that the title of Emperor of Serbia is mentioned in a foreign and relatively early heraldic source, it is also interesting and unusual that designs were chosen for its emblems that completely coincide with those of the coat of arms of the Hungarian Angevin dynasty, the difference being only in the choice of tinctures.

The reason for this is probably that the author of this coat of arms did not have enough information, and either simply changed the coat of arms of Hungary, as its closest neighbor with a developed heraldic tradition, for the needs of the new coat of arms, or wanted to emphasise the importance of Serbia at a given historical moment and used one of the most famous coats of arms of that time. Incidentally, Aleksandar Palavestra has already written on the topic of this coat of arms, who, among other things, cites two later sources in which this coat of arms is found (Palvestra 2010, 21). The first is the armorial of Hans Burggraf (Hans Burggraf's Wappenbuch, British Library London), created between 1452 and 1455. In it,

(*der keysser von Serule*) е прикажан како штит расечен, десно, црвено два златни појаси, лево, црвено посеано со златни лилјани. А, вториот е непроучен хералдички ракопис (*MS. 373, Socitery of Antiquaries of London*) од 1530 година, во кој грбот на царот на Србија (*kheysser von Servie*) е претставен расечен, десно црвено со два златни појаси, лево, сино посеано со златни лилјани. Грбот на царот на Србија од хералдиката на Уфенбах е третата верзија на овој грб и ова најмногу зборува за неговата нестабилност, што секако не ја намалува важноста на потребата на авторот хералдички да го прикаже стандардот на српскиот цар.

Сл./Fig. 5

Веднаш по грбот на царот на Србија, на 43-тата задна страница, се наоѓа и грб кој му се припишува на царот на Бугарија (orig. der keyser von pulgerie) (сл. 5). Црно, три златни леопарди во столб, штитот окрунет. Мотивот од три леопарди (вперени лавови во од) како симбол на владетелот на Бугарија првпат го забележал еден арапски патописец кон крајот на 14 век. Овој грб се појавува и во Рихентал, како грб на кралот на Бугарија (*Der König von Bulgaryen*), само што леопардите се крунисани. Постојат две верзии на овој грб, од кои втората е прикажана инверзна од првата, како златно, три црни крунисани леопарди во столб и опишан како грб на царот на Бугарија (*Der Kayser von Bulgaryen*) (Acović 2008, 168). Оваа втора верзија подоцна ја презел Конрад Гриненберг, па денес, во зависност од користените извори, имаме грбови со обете верзии на овој грб.

Сл./Fig. 6

А, сега доаѓа редот на еден особено интересен грб. На 49-тата ректо страница е прикажан грбот на господарот Рудник во Србија (orig. der herre von dem rudenig in servie) (сл. 6), златно, три сребрени потковици со црни отвори 2-1.

За познавачите на домашната хералдика, овој грб е интересен од неколку причини. Прво, тоа е добро познат дизајн од грбот на Рашка од таканаречените илирски грбовници. Најчесто

the coat of arms of the King of Serbia (der keysser von Serule) is depicted as per pale, dexter Gules two fesses Or, in sinister, Gules semy-de-lys Or. And the second is an unstudied heraldic manuscript (MS. 373, Society of Antiquaries of London) from 1530, in which the coat of arms of the Emperor of Serbia (kheysser von Servie) is presented per pale, in dexter Gules, two fesses, in sinister Azure, semy-de-lys Or. The coat of arms of the Emperor of Serbia from the Uffenbach armorial is the third version of this coat of arms and this speaks most of its instability, which certainly does not diminish the importance of the author's need to heraldically depict the standard of the Serbian Emperor.

Immediately after the coat of arms of the Emperor of Serbia, on the reverse of page 43, there is also a coat of arms attributed to the Emperor of Bulgaria (orig. der keyser von pulgerie) (Fig. 5). Sable three leopards Or, above the shield imperial crown. The motif of three leopards a symbol of the ruler of Bulgaria was first noted by an Arab travel writer in the late 14th century. This coat of arms also appears in the Reichenthal, as the coat of arms of the King of Bulgaria (Der König von Bulgaryen), only the leopards are also crowned. There are two versions of this coat of arms, the second of which is depicted in reverse from the first, as Or three leopards sable crowned Or and described as the coat of arms of the Emperor of Bulgaria (Der Kayser von Bulgaryen) (Acović 2008, 168). This second version was later taken over by Konrad Grinenberg, so today, depending on the sources used, we have coats of arms with both versions of this coat of arms.

And now comes the turn of a particularly interesting coat of arms. The 49th recto shows the coat of arms of the lord of Rudnik in Serbia (orig. der herre von dem rudenig in servie) (fig. 6), Or three horseshoes Argent 2-1.

For connoisseurs of domestic heraldry, this coat of arms is interesting for several reasons. First, it is a well-known design from the coat of arms of Raška from the so-called Illyrian armorial. We most often find it in the form of Azure three horseshoes

го среќаваме во форма сино, три сребрени потковици, но постојат и неколку други варијации во однос на тинктурите, што е потврдено од овој ран извор. На пример, во копијата од грбовникот на Шароле од 1656 година, претставен е и грбот на Рашка (Rascie), црвено, три црни потковици од сребрени отвори (Ibid, 292, 106). До него, во истиот грбовник, наоѓаме уште еден сличен амблем, црвено, три сребрени портали, кои јасно потсетуваат на потковиците од грбот на Рашка (Ibid, 104). Сепак, нешто многу послично на грбот за кој зборуваме овде се наоѓа на големиот грб на Венецијанската Република, користен во текот на 18 век, а тоа е малиот грб на Кралството Рашка, златно, три црни потковици (...il Terzo d'oro con trè ferri di Cauallo neri...) (Cesare 1680, 273). Истиот грб ќе биде прикажан и во разни пригоди со потковици во природна боја наместо црна, како на пример во хералдичката збирка на фра Анџело Марија, од почетокот на 18 век (Mariada Bologna). Овој грб ќе биде отпечатен како посебна гравура во 1791 година од познатиот виенски гравер Ф. Ј. Ј. фон Рајли (Reilly 1791). Затоа, поврзаноста на овој грб со грбот на господарот Рудник е очигледна. Она што ги разликува е бојата на потковиците, а во овој случај тоа е уште една интересна и единствена карактеристика на овој грб. Имено, едно од основните хералдички правила е дека металот не оди преку метал, односно дека бојата не оди преку бојата. Во историјата на хералдиката се познати само неколку такви преседани, од кои можеби најпознат пример е грбот на кралот на Ерусалим, сребрено, златен крст помеѓу четири такви крста, каде што ова правило морало да биде премолчено од највозвишени причини. Но, кои би можеле да бидат причините за поставување таков преседан за грбот на регионален владетел во средновековна Србија? Патем, за да биде уште поинтересно, мора да кажеме дека ова не е единствениот таков случај што ќе го разгледаме овде. А, причината за овој хералдички луксуз најверојатно лежи во фактот дека Рудник бил познат надалеку во средниот век како регион богат со рудници за сребро и злато, по кои, меѓу другото, местото е именувано, и што очигледно било доволен мотив авторот да ги комбинира овие два хералдички некомпатибилни елементи, и покрај правилата. Ова ги збунило некои идни препишувачи, па ги обоиле потковиците со

Argent, but there are several other variations in terms of tinctures, which is confirmed by this early source. For example, in the copy of the armorial of Charolais from 1656, the coat of arms of Raška (Rascie) is also presented, Gules with three horseshoes Sable (Ibid, 292,106). Next to it, in the same coat of arms, we find another similar emblem, three silver portals on a red shield, which clearly resemble the horseshoes from the coat of arms of Raška (Ibid, 104). However, something much more similar to the coat of arms we are talking about here is found on the large coat of arms of the Venetian Republic, used during the 18th century, namely the small coat of arms of the Kingdom of Raška, Or three horseshoes Sable (… il Terzo d'oro con trè ferri di Cauallo neri...) (Cesare 1680, 273). The same coat of arms will also be shown on various occasions with horseshoes in natural colour instead of Sable, such as in the heraldic collection of Fra Angelo Maria, from the beginning of the 18th century (Mariada Bologna). This coat of arms will be printed as a separate engraving in 1791 by the famous Viennese engraver F. J. J. von Reilly (Reilly 1791). Therefore, the connection of this coat of arms with the coat of arms of Lord Rudnik is obvious. What distinguishes them is the colour of the horseshoes, and in this case it is another interesting and unique feature of this coat of arms. Namely, one of the basic heraldic rules is that metal does not go through metal, that is, that color does not go through colour. Only a few such precedents are known in the history of heraldry, of which perhaps the most famous example is the coat of arms of the King of Jerusalem, on a silver shield a golden cross between four such crosses, where this rule had to be kept silent for the most sublime reasons. But what could be the reasons for setting such a precedent for the coat of arms of a regional ruler in medieval Serbia? By the way, to make it even more interesting, we must say that this is not the only such case that we will consider here. And the reason for this heraldic luxury most likely lies in the fact that Rudnik was known far and wide in the Middle Ages as a region rich in silver and gold mines, after which, among other things, the place is named, and which was apparently a sufficient motive for the author to combine these two heraldically incompatible elements, despite the rules. This confused some future copyists, so they painted the horseshoes with a natural (or proper) colour, in order to bring the

природна боја, со цел грбот да го усогласат со основните хералдички правила, а оваа природна боја подоцна лесно можела да стане црна, од која на крајот би се добил грбот од типот што се користел за Рашка во Венецијанската Република.

Следниот грб што привлекува внимание е на 49-тата задна страница и му се припишува на градот Дубровник во Грција (orig. die stat raguse an kriechen) (сл. 7). Расечен на сребрено и црвено, црна кула, во црвени пламени од десно и сини пламени од лево. Тука не е сосема јасно дали ова е навистина кула во пламен или можеби светилник, но со оглед на неговата форма и местото каде што избувнуваат пламените јазици, може да се каже дека е кула, а не светилник. Како крајбрежен град на југот, авторот погрешно го сместил во Грција, но ваквите грешки во грбовниците се чести и нема веќе да се задржуваме на нив. Она што е индикативно е дека во претходната студија на хералдичката традиција на градот Дубровник не се пронајдени податоци дека градот некогаш ги користел овие симболи како свој грб во својата долга историја. Овој грб се среќава во познати извори само во претходно споменатиот непроучен грбовник од 1530 година (MS. 373, Society of Antiquaries of London), и тоа недовршен, но со ист натпис. Хералдичката традиција на овој крајбрежен град почнува во 1358 година, кога Дубровник станал под заштита на унгарскиот монарх и му бил доделен посебен статус на градот истата година, кога жителите на Дубровник, меѓу другото, се обврзале да користат унгарски знамиња и грбови, и на копно и на нивните бродови на море (Čaldarović, Stančić 2011, 110). Унгарскиот грб, познат и како грб на Арпадовиќ, наскоро станал еден од главните симболи на градот Дубровник. Тоа бил штит пресечен седум пати на црвено и сребрено. Треба да се спомене дека во средината на 18 век, под влијание на новите разбирања за симболиката на сребрените линии, тие биле променети во сини (Ibid, 115), што до ден-денес не е целосно коригирано. Сепак, пред да почне употребата на овој грб, Дубровник имал свои симболи, само што тие сè уште не биле хералдички обликувани. Ликот на Свети Влахо како заштитник на

Сл./Fig. 7

coat of arms into line with basic heraldic rules, and this natural colour could later easily become black, which would eventually result in a coat of arms of the type used for Raška in the Venetian Republic.

The next coat of arms that attracts attention is on the reverse of page 49th and is attributed to the city of Dubrovnik in Greece (orig. die stat raguse an kriechen) (fig. 7). Per pale Argent and Gules, a tower Sable the turret enflamed dexter Gules, sinister Azure. Here it is not entirely clear whether this is really a tower in flames or perhaps a lighthouse, but given its shape and the place where the flames erupt, it can be said that it is a tower, not a lighthouse. As a coastal city in the south, the author mistakenly placed it in Greece, but such errors in coats of arms are common and we will not dwell on them any more. What is indicative is that in a previous study of the heraldic tradition of the city of Dubrovnik, no data were found that the city ever used these symbols as its coat of arms in its long history. This coat of arms is found in known sources only in the previously mentioned unstudied coat of arms from 1530 (MS. 373, Society of Antiquaries of London), and that unfinished, but with the same inscription. The heraldic tradition of this coastal city begins in 1358, when Dubrovnik became under the protection of the Hungarian monarch and was granted special city status in the same year, when the inhabitants of Dubrovnik, among other things, obliged themselves to use Hungarian flags and coats of arms, both on land and on their ships at sea (Čaldarović, Stančić 2011, 110). The Hungarian coat of arms, also known as the Arpadović coat of arms, soon became one of the main symbols of the city of Dubrovnik. It was a Barry of eight Gules and Argent. It should be mentioned that in the mid-18th century, under the influence of new understandings of the symbolism of the Argent fields, they were changed to Azure (Ibid, 115), which has not been fully corrected to this day. However, before the use of this coat of arms began, Dubrovnik had its own symbols, only they were not yet heraldically shaped. The figure of Saint Blaise as the protector of Dubrovnik, similar to most cases when it came to the Venetian Republic, of which

Дубровник, слично како во повеќето случаи кога била во прашање Венецијанската Република, а во чиј состав се наоѓал и Дубровник пред да се приклучи кон унгарската круна, бил негов главен симбол, за што сведочат многу зачувани правни, вексилолошки и сфрагистички извори од тоа време.[4] Така, знамето со ликот на свети Власиј (Vixillum S. Blasii) било пропишано како официјален грб на Дубровник уште во Статутот на Дубровничка комуна од 1272 година (Luetić 1992,81). Со текот на времето, овој мотив ќе биде дефиниран хералдички, па подоцна ќе го сретнеме во форма на грб, а редовно ќе се појавува како централен мотив на повеќето идни знамиња (најчесто на сребрено и сино поле). Дубровник потоа ќе добие сосема нов грб, кој очигледно не останал во употреба долго. Овој грб го споменува Уго Герард Строл во неговото дело „Грбови на градовите на Австроунгарија“. Таму се наведува дека на Дубровник му е доделен нов грб со феникс на сино поле на 6 мај 1456 година (Ströhl 1904, 84). Покрај овој грб, за краток период Дубровник имал и штит како симбол на градот, над кој било испишано мотото LIBERTAS (Ibid, 118), но без никаква индикација за тинктура. Исто така, во времето кога бил под австриска круна, се користела верзија на овој грб, но на сребрен штит над кој стоеле три сини ленти, а над сѐ повторно со златни букви LIBERTAS (Хафнер 1870, 50). Значи, ако направиме преглед на развојот на грбот на градот Дубровник, почнувајќи од неговите претхералдички симболи, преку вистинските грбови во сите нивни варијанти, ќе забележиме дека грбот со кулата не се појавува никаде, дури ни во индикации. Сепак, можеби вреди да се спомене дека многу сличен мотив се појавува на грбот на градот Вараждин, кој му бил доделен на градот од унгарскиот крал Матија Корвин уште во 1464 година, и кој прикажува речиси идентична кула како онаа на грбот на Дубровник. Не е исклучено дека создавачот на грбот на Уфенбах навистина имал слична основа за грбот на Дубровник, но денес немаме информации за ова. Сепак, едно нешто што останува е фактот дека во времето кога бил создаден грбот, над Дубровник се веело знаме со грбот на владејачката династија Арпадовиќ.

Следен во ред е грбот на грофот од Ново Брдо во Србија (orig. der grove vo dem nuwenberge

Dubrovnik was a part before joining the Hungarian crown, was its main symbol, as evidenced by many preserved legal, vexillological and sphragistic sources from that time.[3] Thus, the flag with the image of Saint Blaise (Vexillum S. Blasii) was prescribed as the official coat of arms of Dubrovnik as early as the Statute of the Dubrovnik Commune of 1272 (Luetić 1992,81). Over time, this motif would be defined heraldically, and later we would encounter it in the form of a coat of arms, and it would regularly appear as the central motif of most future flags (most often on a silver and blue field). Dubrovnik would then receive a completely new coat of arms, which apparently did not remain in use for long. This coat of arms is mentioned by Hugo Gerard Strohl in his work “Coats of Arms of the Cities of Austria-Hungary”. There it is stated that Dubrovnik was granted a new coat of arms with Azure a phoenix on May 6, 1456 (Ströhl 1904, 84). In addition to this coat of arms, for a short period Dubrovnik also had a shield as a symbol of the city, above which was inscribed the motto LIBERTAS (Ibid, 118), but without any indication of a tincture. Also, during the time when it was under the Austrian crown, a version of this coat of arms was used, Azure three bars Azure charged with the text LIBERTAS Or (Hafner 1870, 50). So, if we take a look at the development of the coat of arms of the city of Dubrovnik, starting from its pre-heraldic symbols, through the actual coats of arms in all their variants, we will notice that the coat of arms with the tower does not appear anywhere, not even in indications. However, it is perhaps worth mentioning that a very similar motif appears on the coat of arms of the city of Varaždin, which was granted to the city by the Hungarian king Matthias Corvinus as early as 1464, and which depicts an almost identical tower to the one on the coat of arms of Dubrovnik. It is not excluded that the creator of the Uffenbach armorial did indeed have a similar basis for the Dubrovnik coat of arms, but today we have no information about this. However, one thing that remains is the fact that at the time the coat of arms was created, a flag with the coat of arms of the ruling Arpadović dynasty was flying over Dubrovnik.

Next in consideration is the coat of arms of the Count of Novo Brdo in Serbia (orig. der grove vo

in servie) (сл. 8). На 49-тата задна страница е прикажан сребрено, три златни потковици од црни отвори 2-1. Ова е грбот на кој навестивме малку порано кога зборувавме за амблемот на господарот од Рудник. Сличноста помеѓу овие два грба е очигледна, грбот на грофот од Ново Брдо е всушност инверзија на грбот на господарот од Рудник. Причините за повторување на истите дизајни, како и постојаното игнорирање на правилата за распоред на боите и металите во хералдиката, јасно нѐ потсетуваат дека авторот на двата грба се водел од логиката дека во двата случаи тие биле можеби најпознатите рудници за сребро и злато во тоа време. Овој грб се наоѓа и во ракописот MS. 373 Друштво на антиквари во Лондон со ист натпис како овде.

Сл./Fig. 8

И сега доаѓа уште еден добро познат, но толку енигматичен грб. На 50-тата ректо страница има грб што домашните и странските извори генерално го толкуваат како грб на војводата од Босна (orig. der hertzog von posse der lit under dem weisser weider) (сл. 9). Златно, две вкрстени црвени гранки со набиени црни глави. Сепак, како што можеме да видиме, тука наидуваме на многу подетален опис на грбот. Владетелот споменат овде живее во земја лоцирана некаде во Белата или Широката Степа, која според Стине Клеменсен најверојатно се наоѓа некаде во регионите на денешна Романија или Молдавија (Clemmensen 2012,7). Имајќи го ова предвид, не е изненадувачки што описот на Левинус Хулсиј од крајот на 16 век го припишува овој грб на Молдавија (Hulsius 1596), што некои подоцнежни извори, главно од 17 и 18 век, доследно би го повторувале. Овој опис открива различно потекло на грбот, кој во еден момент бил толкуван како грб на Босна и како таков стигнал до илирската хералдика преку која се проширил понатаму и станал еден од најпрепознатливите грбови на илирската хералдика, а од каде што подоцна бил копиран од Мавро Орбин, преку кого овој грб ќе стигне до Западна Европа како грб на Босна.[5] Не

Сл./Fig. 9

dem nuwenberge in servie) (fig. 8). On the reverse of page 49 arms Argent three horseshoes Or (2-1) is shown. This is the coat of arms that we hinted at a little earlier when we were talking about the emblem of the Lord of Rudnik. The similarity between these two coats of arms is obvious, the coat of arms of the Count of Novo Brdo is actually an inversion of the coat of arms of the Lord of Rudnik. The reasons for the repetition of the same designs, as well as the constant ignoring of the rules for the arrangement of colours and metals in heraldry, clearly remind us that the author of both coats of arms was guided by the logic that in both cases they were perhaps the most famous silver and gold mines of that time. This coat of arms is also found in the manuscript MS. 373 Society of Antiquaries of London with the same inscription as here.

And now comes another well-known, and enigmatic coat of arms. On the 50th recto page there is a coat of arms that domestic and foreign sources generally interpreted as the coat of arms of the Duke of Bosnia (orig. der hertzog von posse der lit under dem weisser weider) (fig. 9). Or, two staves in saltire Gules each topped with a head Sable. However, as we can see, here we encounter a much more detailed description of the coat of arms. The ruler mentioned here lives in a country located somewhere in the White or Wide Steppe, which according to Stine Clemmensen is most likely located somewhere in the regions of present-day Romania or Moldova (Clemmensen 2012,7). Given this, it is not surprising that the description of Levinus Hulsius from the late 16th century attributes this coat of arms to Moldavia (Hulsius 1596), which some later sources, mainly from the 17th and 18th centuries, would consistently repeat. This description reveals a different origin of the coat of arms, which at one point was interpreted as the coat of arms of Bosnia and as such reached Illyrian heraldry through which it spread further and became one of the most recognizable coats of arms of Illyrian heraldry, and from where it was later copied by Mavro Orbini, through whom this

можеме да го обвиниме создавачот на илирската хералдика за погрешното толкување, бидејќи грешката веројатно се случила многу порано, што го потврдуваат постарите хералдички книги во кои овој грб, почнувајќи од 15-ти до средината на 16 век, бил припишан на земја која била запишана како Possen, Bossen, Wossenn, Wasen, Bosna итн..[6] Имајќи ја предвид оваа разновидност во толкувањето на првата буква, треба да се спомене дека, приближно во исто време со Левинус Хулсиус, германскиот бакрорезец Мартин Шрот повторно го припишал овој грб на Бугарија (Schrot 1580). Значи, во критичното време, кое било крајот на 16 век, кога се раѓала илирската хералдика, имало најмалку три различни толкувања на овој грб, а едно од нив, преку комбинација на историски околности, ќе стане модел за грбот на Босна при составувањето на првиот илирски грб. Најстариот познат приказ на овој грб се смета за Рихенталската хроника, создадена помеѓу 1420 и 1430 година, а неговото присуство во грбовникот на Уфенбах сугерира дека овој грб бил присутен и во претходните извори.

По грбот што со векови ѝ се припишува на Босна, во прв план доаѓа уште еден интересен хералдички амблем. Станува збор за грбот што му се припишува на грофот Лазар од Србија (orig. der lasure ist ein grove in servie) (сл. 10), претставен на 50-тата предна страница. Црно, сребрен шлем, со две мали испупчувања на врвот, надвиснат со златна круна. Нема сомневање дека лицето од овој опис е српскиот принц Лазар Хребељановиќ. За разлика од шлемот што досега го сретнавме како хералдички мотив на амблемот на принцот Лазар, кој секогаш бил претставен со јасно истакнати рогови од вол, а чии претстави можеме да ги видиме на неговите пари и печати, овде тој е претставен несигурно, како авторот да не бил сосема сигурен за каков дизајн всушност станува збор, што дополнително сугерира дека грбот како таков најверојатно е копиран од некоја постара хералдика. Дури ни Стин Клеменсен не успева со сигурност да го дешифрира значењето на овој мотив, и на крајот го нарекува врата или

Сл./Fig. 10

coat of arms would reach Western Europe as the coat of arms of Bosnia.[4] We cannot blame the creator of Illyrian heraldry for the misinterpretation, as the mistake probably occurred much earlier, as confirmed by older heraldic books in which this coat of arms, starting from the 15th to the mid-16th century, was attributed to a country that was recorded as Possen, Bossen, Wossenn, Wasen, Bosna, etc.[5] Considering this diversity in the interpretation of the first letter, it should be mentioned that, at about the same time as Levinus Hulsius, the German copper engraver Martin Schrot re-attributed this coat of arms to Bulgaria (Schrot 1580). So, at the critical time, which was the end of the 16th century, when Illyrian heraldry was being born, there were at least three different interpretations of this coat of arms, and one of them, through a combination of historical circumstances, would become the model for the coat of arms of Bosnia when compiling the first Illyrian armorial. The oldest known depiction of this coat of arms is considered to be the Reichenthal Chronicle, created between 1420 and 1430, and its presence in the Uffenbach armorials suggests that this coat of arms was also present in earlier sources.

After the coat of arms that has been attributed to Bosnia for centuries, another interesting heraldic emblem comes to the fore. It is the coat of arms attributed to Count Lazar of Serbia (orig. der lasure ist ein grove in servie) (fig. 10), presented on the reverse of page 50. Sable, a helmet Argent surmounted of a ducal coronet Or. There is no doubt that the person in this description is the Serbian prince Lazar Hrebeljanović. Unlike the helmet that we have encountered so far as a heraldic motif on the emblem of Prince Lazar, which was always represented with clearly pronounced ox horns, and whose representations we can see on his coins and seals, here it is presented uncertainly, as if the author was not entirely sure what design it actually was, which further suggests that the coat of arms as such was most likely copied from some older heraldry. Even Steen Clemensen fails to decipher the meaning of this motif with certainty, and ultimately calls it a door or a chair back (Clemensen 2012,74).

потпирач за стол (Clemmensen 2012,74). Интересно е и присуството на круна над шлемот, што обично не се среќава кај шлем кога станува збор за историски извори што прикажуваат шлем со рогови од вол, иако, на пример, на монетата на принцот Стефан Лазаревиќ често се среќава нејасен мал крстообразен мотив меѓу роговите (Ацовиќ 2008,202).

Сл./Fig. 11

Следен во ред е уште еден грб кој во разни хералдички извори ѝ се припишува на Бугарија или Влашка. На 57-та ректо страница, тој е прикажан како грб на господарот на место или област наречена *Lewenwasser*, во Турција (orig. der herre von lewenwasser in turckye) (сл. 11). 9 крато скосен на златно и црвено, две вкрстени искинати црни лавовски шепи. Иако топонимот споменат во описот на грбот ни останува мистерија, самиот грб ни е добро познат. Овој грб го среќаваме во малку поинаква варијанта уште кон крајот на 13 век во грбовникот на Вијнберген, само штитот не е скосен, туку е со појаси, и е опишан како *Roy de Blaquie* (ibid, 166). Сличен грб се среќава и во грбовникот на лордот Маршал, само што златото е заменето со сребро, а лавовските шепи се сини. Овој грб се појавува подоцна, а во малку поинаква верзија го наоѓаме во португалска хералдичка збирка од крајот на 16 век (Gaio XVI, 19), која прикажува штит скосен на златен и црвен штит со две сребрени вкрстени лавовски шепи свртени надолу и опишани како *valachia*. Во науката денес преовладува мислењето дека тоа е грбот на Влашка.

Ќе го споменеме само накратко следниот грб. На 59-тата задна страница е прикажан грбот на Палеолог (orig. der kunig von balagre) (Сл. 12). Црвено, сребрен крст помеѓу четири златни грчки букви бета, штитот окрунет. Иако е надвор од опсегот на ова дело, поради неговата важност за подобро разбирање на развојот на српскиот грб, корисно е да се спомене неговото присуство во овој грбовник.

Сл./Fig. 12

Треба да се има предвид дека ова може да

Also interesting is the presence of a crown above the helmet, which is not usually found on helmets when it comes to historical sources depicting a helmet with ox horns, although, for example, on the coin of Prince Stefan Lazarević, an obscure small cross-shaped motif between the horns is often found (Acović 2008, 202).

Next in line is another coat of arms that is attributed to Bulgaria or Wallachia in various heraldic sources. On the 57th recto page, it is shown as the coat of arms of the lord of a place or area called Lewenwasser, in Turkey (orig. der herre von lewenwasser in turckye) (fig. 11). Bendy of nine, Or and Gules, two lions gambs in saltire talons uppermost Sable. Although the toponym mentioned in the description of the coat of arms remains a mystery to us, the coat of arms itself is well known to us. We find this coat of arms in a slightly different variant as early as the end of the 13th century in the coat of arms of Wijnbergen, only the shield is not per bend, but with bars, and it is described as Roy de Blaquie (ibid, 166). A similar coat of arms is also found in the armorial of Lord Marshall, only the Or is replaced by Argent, and the lion's paws are Azure. This coat of arms appears later, and in a slightly different version we find it in a Portuguese heraldic collection from the late 16th century (Gaio XVI, 19), which depicts a shield per bend Or and Gules, two crossed lion paws facing downwards Argent and described as valachia. In science today, the prevailing opinion is that it is the coat of arms of Wallachia.

We will only briefly mention the next coat of arms. On the reverse of page 59 is the coat of arms of Palaeologus (orig. der kunig von balagre) (Fig. 12). Gules, a cross Argent between four letters **B** Or. Although it is beyond the scope of this work, due to its importance for a better understanding of the development of the Serbian coat of arms, it is useful to mention its presence in this heraldry.

It should be noted that this may be the only known example of the Palaeologan coat of arms on which the cross is painted

биде единствениот познат пример за грбот на Палеолозите на кој крстот е насликан во сребрена боја, што е потенцијално добра индикација за решавање на загатката на српскиот грб од илирската хералдика.

И сега доаѓа уште еден грб што го среќаваме во најраните хералдички збирки. Тоа е грбот на вендскиот крал (orig. der windesche kunig) (сл. 13). Сино, три природни брадести човечки глави со златни круни, 2-1. Грбот на вендскиот крал или кралот на Славонија, во најширока смисла, како што го среќаваме во повеќето други хералдички книги, се наоѓа и во грбовникот Вијнберг (1265-1270), каде што е опишан како le Roi dezclauonie, каде што е претставен сино посеано со златни крстови, три природни златни крунисани глави, 2-1. Таков грб, само без посеани крстови, се наоѓа и во англискиот грбовник на лордот Маршал (1295-6) каде што е опишан како Le Roy de Esclevoni. Грбот на кралот на Славонија се наоѓа и во еден сè уште неидентификуван грбовник од почетокот на 14 век, каде што е опишан како Roy de sclauonnie. Таков грб се наоѓа и во грбовникот на Ханс Бургграф од средината на 15 век, каде што овој грб е опишан како Roy de sclauonnie, како и во грбовникот на Милтенберг од крајот на 15 век,[7] каде што е опишан како *Der windische kunig*, а од некои подоцнежни верзии го наоѓаме во недатирана шпанска збирка грбови (Mss/3294) како Rey de Esclabonia, во познатата португалска збирка Livro do Armeiro-mor (1509) како *Rei de Clavomnia*, во претходно споменатиот ракопис MS. 373 од првата половина на 16 век, каде што е опишан како der Windisch kuunig, или во минхенскиот ракопис BSB Cod.icon. 392 d од истиот период, каде што е опишан како Der Windistg Kunig. Овие последни два примери на грбот на кралот на Славонија, како и примерот од грбовникот на Милтенберг, се побогати од другите за украсот за глава, кој ја прикажува кралската биста помеѓу две сини (во минхенскиот ракопис црвени) знамиња. Имајќи ја предвид широката распространетост и долгото траење на овој грб, неговото присуство во грбовникот на Уфенбах не е изненадувачки. Она што го прави овој грб особено интересен е неговата сличност со

Сл./Fig. 13

in silver, which is a potentially good indication for solving the riddle of the Serbian coat of arms from Illyrian heraldry.

And now comes another coat of arms that we find in the earliest heraldic collections. It is the coat of arms of the Wendish king (orig. der windesche kunig) (fig. 13). Gules, three bearded men's heads couped Argent, ducally crowned Or and tunics Gules. The coat of arms of the Wendish king or king of Slavonia, in the broadest sense, as we find it in most other armorials, is also found in the Heraldic Book of Wijnberg (1265-1270), where it is described as le Roi dezclauonie, where it is represented by Azure, semy of crosses Or, three crowned heads Proper [2:1]. Such a coat of arms, only without the seme of crosses, is also found in the English armorial of the Lord Marshall (1295-6) where it is described as Le Roy de Esclevoni. The arms of the King of Slavonia are also found in an as yet unidentified coat of arms from the early 14th century, where it is described as Roy de sclauonnie. Such a coat of arms is also found in the armorial of Hans Burgraf from the mid-15th century, where this coat of arms is described as Roy de sclauonnie, as well as in the coat of arms of Miltenberg from the late 15th century,[6] where it is described as Der windische kunig, and from some later versions we find it in an undated Spanish collection of coats of arms (Mss/3294) as Rey de Esclabonia, in the famous Portuguese collection Livro do Armeiro-mor (1509) as Rei de Clavomnia, in the previously mentioned manuscript MS. 373 from the first half of the 16th century, where it is described as der Windisch kuunig, or in the Munich manuscript BSB Cod.icon. 392 d from the same period, where it is described as Der Windistg Kunig. These last two examples of the coat of arms of the King of Slavonia, as well as the example from the Miltenberg armorial, are richer than the others for the headdress, which depicts the royal bust between two blue (in the Munich manuscript red) flags. Considering the wide distribution and long duration of this coat of arms, its presence in the Uffenbach armorial is not surprising. What makes this coat of arms particularly interesting is its similarity to the later coat of arms of Dalmatia, which differs from

подоцнежниот грб на Далмација, кој се разликува од овој само по тоа што наместо крунисани човечки глави, се крунисани три глави на леопард, што укажува на можноста грбот на Далмација да потекнува од грбот на Славонија, секогаш имајќи предвид дека термините Далмација и Славонија треба да се гледаат во најширока смисла, бидејќи е забележливо дека во историските извори повремено имало преклопување помеѓу овие два термина.

По грбот на кралот на Вендите или Словените, се наоѓа земски грб. На 60-тата задна страница е прикажан грбот на Вендите или Славјанската Земја (оригинал wintlanden) (сл. 14). Златно, три црни ‘ртови во трк. Овој грб се среќава во различни извори и во различни варијанти. Инаку, самото име на Словенската Земја повторно треба да се земе во најширок контекст, бидејќи областа што ја опфаќа овој грб се протега од денешна Славонија на запад до Дунавскиот Регион во Романија и Бугарија на исток. Предметниот грб е карактеристичен по тоа што во текот на своето постоење успева да ги зачува фигурите, кои во другите грбовници често се менуваат со копирање на грбот, но тинктурите на овие фигури и боите на штитот се наоѓаат во различни комбинации. Трите основни фигури на грбот на Славонија, за кои зборуваме во овој дел, се три ‘ртови во трк. Досега се веруваше дека ова првпат се појавило во Хрониката на Констанциискиот собор (1414-1419) од Улрих Рихентал, како грб на носителот на титулата *künig von schlaffanien*, со таа разлика што трите ‘ртови се црвени на сребрена заднина. Малку поинаква верзија на овој грб се среќава и во ракописните дела на Конрад фон Гринеберг, прво во неговиот Грб од 1483 година, каде што овој грб е прикажан како црно, три сребрени ‘ртови, и насловен *Der Kining von Schlavonia* (Čaldarović, Stančić 2011, 77), и во неговото второ дело, познато како Поклонението од Констанца во Ерусалим од 1487 година, кога три црни ‘ртови во трк се прикажани на златен штит, а грбот му се припишува на Задар во славонските земји – *zara in windischn landen*. По Гриненберг или приближно во исто време, овој грб го среќаваме и во грбовникот на Милтенберг од

Сл./Fig. 14

this only in that instead of crowned human heads, three leopard heads are crowned, which indicates the possibility that the coat of arms of Dalmatia originated from the coat of arms of Slavonia, always bearing in mind that the terms Dalmatia and Slavonia should be seen in the broadest sense, as it is noticeable that in historical sources there was occasional overlap between these two terms.

Following the coat of arms of the king of the Wends or Slavs, there is a state coat of arms. On the 60th recto page, the coat of arms of the Wends or Slavic Land (original wintlanden) is shown (Fig. 14). Or, three hounds saliant Sable. This coat of arms is found in various sources and in different variants. Otherwise, the very name of the Slavic Land should again be taken in the broadest context, since the area covered by this coat of arms extends from today's Slavonia in the west to the Danube region in Romania and Bulgaria in the east. The coat of arms in question is characteristic in that during its existence it manages to preserve the patterns, which in other coats of arms are often changed by copying the coat of arms, but the tinctures of these patterns and the colours of the shield are found in different combinations. The three basic patterns of the coat of arms of Slavonia, which we are talking about in this section, are three hounds saliant. It was previously believed that this first appeared in the Chronicle of the Council of Constance (1414–1419) by Ulrich Reichenthal, as the coat of arms of the holder of the title künig von schlaffanien, with the difference Argent three hounds Gules. A slightly different version of this coat of arms is also found in the manuscript works of Conrad von Grüneberg, first in his Coat of Arms from 1483, where this coat of arms is depicted Sable three hounds Argent, and entitled Der Kining von Schlavonia (Čaldarović, Stančić 2011, 77), and in his second work, known as the Pilgrimage from Constance to Jerusalem from 1487, when Or three greyhounds saliant Sable, and the coat of arms is attributed to Zadar in the Slavonian lands – zara in windischn landen. After Grünenberg or at about the same time, this coat of arms is also found in the Miltenberg armorial from the late 15th century, where it is attributed to a ruler with the title

крајот на 15 век, каде што му се припишува на владетел со титулата *Der künig von de schlaffonij*, и е прикажан како сребрено, три црвени ‘ртови во трк. Овој приказ е дополнет и со украс за глава со два рога (сребрен и црвен) и меѓу нив шестокрака златна ѕвезда. Овој грб е евидентиран и во колекцијата MS. 373 од почетокот на 16 век, со таа разлика што двата рога се црвени. Најчесто, во оваа форма, грбот на Славонија ќе се појави во многу други германски грбови од 16 век. Ќе стигне и до познатиот грб на Виргилиј Солис од 1555 година, каде што се припишува едноставно на Славонија - Sclavonie. Овој извор најверојатно ќе послужи како основа за грбот на Славонија што Петар Охмучевиќ ќе го вклучи во својот Илирски грбовник од крајот на 16 век. Таков грб среќаваме и на картата на Матија Зонта од 1567 година, каде што е прикажан во областа на историска Словинја, како и во грбот на Јоханес фон Франколин од 1560 година. Она што го нагласивме на почетокот, дека областа на која се однесува овој грб треба да се разбере во поширока смисла, е важно бидејќи во некои извори овој грб се поврзува со области во денешна Романија и Бугарија. Така, во веќе споменатата португалска хералдичка збирка од крајот на 16 век, овој грб ѝ се припишува на Дакија (Гајо XVI, 9). Додека, на пример, Јаков Франкварт во 1623 година, во својата гравура „Погребната поворка на Алберт VII“ од 1621 година, го претставил грбот на Бугарија како црвено, три сребрени ‘ртови во трк, или Карлос Францискус во 1766 година во своето дело *Heraldicae Regni Hungariae Specimen, Regia, Provinciarum, Nobiliumque Scuta complectens*, исто така во хералдичка гравура, повторно го претставил грбот на Бугарија како зелено, три сребрени ‘ртови во трк, но на зелена заднина. Овој грб е наведен како грб на Славонија од Иван Воршѝк во неговото дело *Artis heraldicae notitia*... од 1772 година. Верзијата со сребрени ‘ртови на црвен штит ќе се појави и во гравурите на Јанос Томас од Саксонија од 1751 година, а ќе биде прикажан и грбот на Бугарката Еда Иванфи од 1874 година, со таа разлика што е наведено дека тоа е грб и на Бугарија и на Славонија. Потеклото на оваа верзија можеби треба да се бара во некој од илирските грбовници, со оглед на тоа што е познато дека во некои примероци тинктурите на грбот на Славонија се инверти-

Der künig von de schlaffonij, and is depicted as Argent three hounds saliant Gules. This depiction is also supplemented by a headdress with two horns (Argent and Gules) and a six-pointed star Or between. This coat of arms is also recorded in the MS. 373 collection from the beginning of the 16th century, with the difference that both horns are Gules. Most often, in this form, the coat of arms of Slavonia will appear in many other German coats of arms from the 16th century. It will also reach the famous armorial of Virgilius Solis from 1555, where it is attributed simply to Slavonia - Sclavonie. This source will most likely serve as the basis for the coat of arms of Slavonia that Petar Ohmučević will include in his Illyrian armorial from the end of the 16th century. We also find such a coat of arms on the map of Matthias Zonta from 1567, where it is shown in the area of historical Slavinja, as well as in the coat of arms of Johannes von Francolin from 1560. What we emphasised at the beginning, that the area to which this coat of arms refers should be understood in a broader sense, is important because in some sources this coat of arms is associated with areas in present-day Romania and Bulgaria. Thus, in the already mentioned Portuguese heraldic collection from the end of the 16th century, this coat of arms is attributed to Dacia (Gaio XVI, 9). While, for example, Jacob Frankvart in 1623, in his engraving “The Funeral Procession of Albert VII” from 1621, presented the coat of arms of Bulgaria as Gules three hounds saliant Argent, or Carlos Franciscus in 1766 in his work Heraldicae Regni Hungariae Specimen, Regia, Provinciarum, Nobiliumque Scuta complectens, also in a heraldic engraving, again presented the coat of arms of Bulgaria as Vert three hounds saliant Argent. This coat of arms is listed as the coat of arms of Slavonia by Ivan Voršić in his work Artis heraldicae notitia… from 1772. The version with Gules three hounds Argent will also appear in the engravings of Janos Thomas of Saxony from 1751, and the coat of arms of the Bulgarian Eda Ivanfi from 1874 will also be shown, with the difference that it is stated that it is the coat of arms of both Bulgaria and Slavonia. The origin of this version should perhaps be sought in one of the Illyrian heraldic books, given that it is known that in some copies the tinctures of the coat of arms of Slavonia are inverted, such as in the Belgrade He-

рани, како на пример во белградскиот грбовник II. Како некои куриозитети кога станува збор за овој грб, можат да се истакнат примери што ги среќаваме во грбовникот на Јерг Риген од 1569-1572 година, каде што наместо три, се појавуваат два црвени ‘ртови на сребрен штит (Clemmensen 2013, 97), и верзијата од сликата хрватски великани пред кралот Ладислав од 1690 година, каде што секој ‘рт е прикажан во посебно поле, а полињата се обоени во сина, сребрена и зелена боја, додека самите ‘ртови се со природни бои. Иако денес не ги знаеме оригиналните носители на овој грб, можеби не е излишно да се спомене за неговото потекло дека грб со исти дизајни се појавува уште во сегарскиот грбовник од 1282 година, каде што се прикажани три сребрени ‘ртови како трчаат на син штит, и каде што овој грб му се припишува на кралот на Унгарија (Rey de Hungrie). Конечно, како заклучок, може да се заклучи дека ова е веројатно еден од најчестите грбови од нашиот регион што се појавува во централноевропската хералдика, и дека најчестата верзија во која се појавува е онаа со црвени ‘ртови кои се тркаат на сребрен штит, но и дека најстариот приказ на овој грб моментално е со црни ‘ртови на златно поле.

Веднаш до грбот на словенската земја, на истата 60-та ректо страна, се наоѓа грбот на грофот Аграм во вендската земја (orig. der grove volke von agrem bi saders in windesceme lande) (Сл. 15). Сребрено, црн рид надвиснат со златна круна. Најверојатно, ова е Загреб, кој во германското говорно подрачје се викал Аграм. Во хералдичката историја на градот нема запис дека таков грб некогаш бил користен, па затоа најверојатно станува збор за уште еден од измислените и припишани грбови. Истиот грб се наоѓа и во грбовникот на Милтенберг.

Сл./Fig. 15

И конечно, ни останува уште еден грб од овие области. На истата 60-та ректо страна, се наоѓа грбот на грофот Хрватска (orig. grove vô carbatten / carbacten der ist cristen) (Сл. 16). Пресечен црвено и златно, горе сребрена осумкрака ѕвезда. Ова е несомнено грбот на

Сл./Fig. 16

raldic Book II. As some curiosities when it comes to this coat of arms, we can highlight examples found in the Heraldic Book of Jörg Rügen from 1569-1572, where instead of three, Azure two hounds Gules (Clemmensen 2013, 97), and the version from the painting Croatian Greats before King Ladislaus from 1690, where each hound is depicted in a separate field, and the fields are colored Azure, Argent and Vert, while the hounds themselves are Proper. Although today we do not know the original bearers of this coat of arms, it is perhaps not superfluous to mention about its origin that a coat of arms with the same design appears as early as the Segar Coat of Arms from 1282, with Azure three hounds Argent, and where this coat of arms is attributed to the King of Hungary (Rey de Hungrie). Finally, in conclusion, it can be concluded that this is probably one of the most common coats of arms from our region that appears in Central European heraldry, and that the most common version in which it appears is the one with Argent three hounds saliant Gules, but also that the oldest depiction of this coat of arms is currently with Or, three hounds Sable.

Next to the coat of arms of the Slavic Land, on the same 60th recto side, is the coat of arms of Count Agram in the Wendish Land (orig. der grove volke von agrem bi saders in windesceme lande) (Fig. 15). Argent, a mount Sable surmounted by a crown Or. Most likely, this is Zagreb, which in the German-speaking area was called Agram. There is no record in the heraldic history of the city that such a coat of arms was ever used, so it is most likely another of the invented and attributed coats of arms. The same coat of arms is also found in the Miltenberg armorial.

And finally, we are left with one more coat of arms from these areas. On the same 60th recto side, there is the coat of arms of the Count of Croatia (orig. grove vô carbatten / carbacten der ist cristen) (Fig. 16). Per fess Gules and Or, in chief an eight-pointed star Argent. This is undoubtedly the coat of arms of the Frankopan princes of Krk. The oldest information about the motifs of this coat of arms dates

франкопанските кнезови од Крк. Најстарите информации за мотивите од овој грб датираат од 1330 година (Duišin 1943, 210). Првите прикази на овој грб се наоѓаат на средновековни портолани, а еден од најстарите портолани на кои овој грб е прикажан во форма на знаме е портоланот на Ангелин Дулчерт од 1339 година. Тука, над градот Сењ, може да се види знаме со мотивите на грбот на кнезовите од Крк. Од нешто подоцнежни сфрагистички извори дознаваме дека мотивите од овој грб се пронајдени на печатот на Иван од Крк од 1365/1366 година, на која е прикажан лав кој носи шлем со челенка со мотивите на овој грб и дави некакво животно (волк или лисица) (Pál 1986, 353-254). Приближно во исто време, во форма на хералдичко знаме, овој грб се појавува и во Книгата на знаењето на сите кралства од непознат шпански францисканец, кој го припишува на Славонија (Smodlaka 1931, 23). Овој грб го наоѓаме и во форма на хералдичко знаме на портоланите на Гилермо Солери од 1380 година (Palavestra 2010, 13) и Габриел Веласкез од 1447 година (Ibid, 15), како и на портоланот на Јакоб Русо од околу 1550 година (Soleri 1380), и на многу други помалку познати карти создадени за време на нивното владеење и подоцна. Инаку, кнезовите на Крк ќе го користат како свој грб сè до средината на 15 век, кога го земаат името Франкопан, обидувајќи се да се поврзат со старите римски патриции Франгипанибус, што било популарно во тоа време, и заедно со името создаваат нов грб што ја поддржува теоријата за таквото потекло. Овој грб го користеле и други крајбрежни семејства, како што се Доминис и Тетриќ (Duišin 1943, 210).

ЗАКЛУЧОК

По сето погоре наведено, можеме да извлечеме неколку заклучоци. Имавме можност да се сретнеме со три вида грбови: вистински историски грбови, грбови создадени врз основа на историски претхералдички симболи и грбови кои се целосно измислени од авторот на постар хералдички збор. Последните два вида се од особено значење, бидејќи фрлаат светлина врз заднината на создавањето на одредени грбови за потеклото на кои не знаевме многу или имавме погрешна претстава за тоа, односно потврдуваат присуство на одредени претхералдички симболи за кои често се обидуваат да бидат хералдички обликувани на сличен начин во модерната хе-

back to 1330 (Duišin 1943, 210). The first depictions of this coat of arms are found on medieval portolans, and one of the oldest portolans on which this coat of arms is depicted in the form of a flag is the portolan of Angelin Dulcert from 1339. Here, above the town of Senj, a flag with the motifs of the coat of arms of the princes of Krk can be seen. From somewhat later sphragistic sources, we learn that the motifs of this coat of arms were found on the seal of Ivan of Krk from 1365/1366, which depicts a lion rampant wearing a helmet with cresrt with the motifs of this coat of arms eating an animal (wolf or fox), (Pál 1986, 353-254). Around the same time, in the form of a heraldic banner, this coat of arms also appears in the Book of Knowledge of All Kingdoms by an unknown Spanish Franciscan, who attributes it to Slavonia (Smodlaka 1931, 23). This coat of arms is also found in the form of a heraldic flag on the portolans of Guillermo Soleri from 1380 (Palavestra 2010, 13) and Gabriel Velázquez from 1447 (Ibid, 15), as well as on the portolan of Jacob Russo from around 1550 (Soleri 1380), and on many other less well-known maps created during their reign and later. Otherwise, the princes of Krk will use it as their coat of arms until the middle of the 15th century, when they take the name Frankopan, trying to connect themselves with the old Roman patricians Frangipanibus, which was popular at that time, and together with the name create a new coat of arms that supports the theory of such an origin. This coat of arms was also used by other coastal families, such as the Dominis and Tetrics (Duišin 1943, 210).

CONCLUSION

After all of the above, we can draw several conclusions. We had the opportunity to encounter three types of coats of arms: real historical coats of arms, coats of arms created on the basis of historical pre-heraldic symbols, and coats of arms that are completely invented by the author of an older heraldic word. The last two types are of particular importance, because they shed light on the background of the creation of certain coats of arms about the origin of which we did not know much or had a wrong idea about it, that is, they confirm the presence of certain pre-heraldic symbols that are often tried to be heraldically shaped in a similar way in modern heraldry. From the descrip-

ралдика. Од описите на овие грбови можевме да дознаеме и некои претходно непознати информации. Значаен факт е и тоа што во времето на создавањето на овие грбови, нивниот автор или нарачател имал информации за постоењето на некои значајни места во тоа време, кои подоцна, со доаѓањето на Османлиите, целосно ќе исчезнат од политичката сцена на Европа и со текот на времето ќе станат terra incognita за повеќето странски автори кои на кој било начин ќе ги допрат овие простори. Покрај тоа, можевме да видиме дека некои грбови се создадени многу порано отколку што се претпоставуваше претходно и дека всушност доаѓаат од Запад. Можевме да се увериме дека тие не потекнуваат од овие простори и дека не се плод на имагинацијата на Дон Петар Охмучевиќ, иако благодарејќи на него, неколку века подоцна, тие ќе станат составен и неразделен дел од хералдиката на сите земји од ова подрачје.

tions of these coats of arms, we were able to learn some previously unknown information. It is also a significant fact that at the time of the creation of these coats of arms, their author or commissioner had information about the existence of some significant places at that time, which later, with the arrival of the Ottomans, would completely disappear from the political scene of Europe and over time would become terra incognita for most foreign authors who would in any way touch these areas. In addition, we could see that some coats of arms were created much earlier than previously assumed and that they actually come from the West. We could make sure that they did not originate from these areas and that they were not the fruit of the imagination of Don Petar Ohmučević, although thanks to him, several centuries later, they would become an integral and inseparable part of the heraldry of all countries in this area.

БЕЛЕШКИ • NOTES

1 Нерецензираната основа за оваа е објавена на српски јазик во два продолжетоци во Оцило, на Друштвото на српските грбоносци „Милош Обилиќ“. (бр. 8, 2013, 8-15, и бр. 9-10, 2016. 16-25) Посебна благодарност за членовите на Бугарското хералдичко и вексилолошко друштво, Иван Војников и Петар Јаначков, првиот за потикот а вториот за укажување на пропустите во оргиналната статија./

The non-peer-reviewed basis for this has been published in Serbian in two two issues in Ocilo, by the Serbian Heraldic Society “Miloš Obilić”. (No. 8, 2013, 8-15, and No. 9-10, 2016. 16-25) Special thanks to the members of the Bulgarian Heraldic and Vexillological Society, Ivan Vojnikov and Petar Janachkov, the former for the encouragement and the latter for pointing out the omissions in the original article.

2 Исто така позната како Интеграм или Милтенбергова група, групата Бодензе вклучува збир грбови создадени во втората половина на 15 век на подрачјето на денешна Јужна Германија, главно во областа на езерото Констанц, по што е именувано Бодензе (германски: Bodensee).

Also known as the Integram or Miltenberg Group, the Bodensee Group includes a collection of coats of arms created in the second half of the 15th century in the area of present-day Southern Germany, mainly in the area of Lake Constance, after which Lake Constance (German: Bodensee) is named.

3 Дали навистина станува збор за Видин или за некој друг град не е сосема јасно, Стен Клеменсен го остава неидентификуван во своите коментари и го наведува како Weiden во индексот на имиња.

Whether this is really Vidin or some other city is not entirely clear, Steen Clemensen leaves it unidentified in his comments and lists it as Weiden in the name index.

4 Една од најстарите вакви претстави е знаме од почетокот на 14 век во форма на гонфанон на кој е претставен овој светец. (в. Jelena Borošak Marjanović, Zastave kroz stoljeća, Zagreb, 1996, str. 25-26)

One of the oldest such representations is a flag from the early 14th century in the form of a gonfanon on which this saint is depicted. (see Jelena Borošak Marjanović, Zastave kroz stoljeća, Zagreb, 1996, pp. 25-26)

5 На пример, се појавил и во познатата копија од грбовникот на Шароле, во која сигурно не бил присутен во оригиналната верзија, но како што наведува грбовникот, оваа информација е земена од Мавро Орбини, а дел од неа дури и е измислен подоцна.

For example, it also appeared in the famous copy of the Charolais armorial, in which it was certainly not present in the original version, but as the coat of arms states, this information was taken from Mavr Orbini, and some of it was even invented later.

6 Не треба да се заборави дека под овие имиња се среќаваат и неколку други грбови, кои во литературата најчесто ѝ се припишуваат на Босна.

It should not be forgotten that several other coats of arms are also found under these names, which in literature are most often attributed to Bosnia.

7 Стин Клеменсен погрешно го наведува грбот на вавилонскиот крал како грб на кралот на Славонија (цитирано дело, стр. 79), но во хералдиката двата грба јасно се разликуваат. Грешката се случила поради употребата на исти дизајни во двата грба.

Steen Clemensen mistakenly lists the coat of arms of the Babylonian king as the coat of arms of the king of Slavonia (cited work, p. 79), but in heraldry the two coats of arms are clearly distinguishable. The error occurred due to the use of the same designs in both coats of arms.

Beaziano, Giulio Cesare da (1680) *Araldo Veneto*, Venetia.

Bologna, Angelo Mariada (XVII) *Araldo nel quale si vedono delineate e colorite le armi*.

Cernovodeanu, Dan (1977) *Ştiinţa şi arta heraldică în România*, Bucarest.

Clemmensen, Steen (2012) *Das Uffenbachsche Wappenbuch*, Farum.

Clemmensen, Steen (2013) *Jörg Rugens Wappenbuch*, Farum.

Čaldarović, Dubravka Peić, Nikša Stančić, *Povijest hrvatskoga grba* (2011) Školska knjiga, Zagreb.

Duišin, Viktor A. (1943) „Naša Domovina“, *Zbornik I-II*, Zagreb.

Gaio, João Ribeiro (XVI) *Coplas às armas da nobreza de Portugal*, век, стр. 19.

Hafner, Otto Titan von (1870) *Außerdeutsche Staatenwappen*, Nürnberg.

Hulsius, Levinus (1596) *Chronologia, Das ist ein kurtze Beschreibung deren Länder, so in diser hierzu gehörigen Landtafel begriffen seind*, Nürnberg.

Kobel, Ludwig ,Hans Pirchegger (1954) *Steirische Ortswappen einschliesslich jener der ehemaligen Untersteiermark*, Alfred Wall, Graz.

Loutsch, Jean-Claude (1989, 1990, 1991, 1992, 1993) *L'armorial Miltenberg, un armorial de la fin du XVe siècle*, Archives Héraldiques Suisses.

Luetić, Josip (1992) *Sveti Vlaho – državna zastava Dubrovačke Republike*, Croatica Christiana Periodica, Vol. 16, No. 29, Jun 1992.

Marjanović, Jelena Borošak (1996) *Zastave kroz stoljeća*, Zagreb.

Schrot, Martin (1580) *Wappenbuch des Heiligen Römischen Reichs*, München.

Smodlaka, Josip (1931) *Zemlje Južnih Slovena i njihovi grbovi oko god. 1330. u „Putu oko svijeta“ jednoga španskoga fratra*, Split.

Soleri, Guillmus (1380) *Carte marine de l'océan Atlantique Est, de la mer Méditerranée, de la mer Noire et de la mer Rouge*, Bibliothèque nationale de France, Paris.

Ströhl, Hugo Gerard (1904) *Städte–Wappen von Österreich–Ungarn, Wien.*

Švajncer, Janez J (1992) *Vojna in vojaška zgodovina Slovencev*, Prešernova družba, Ljubljana.

Paravicini, Werner (1990) *Das Uffenbachsche Wappenbuch*, München.

Pál, Rainer (986) *A Frangepán család címerváltozatai a XIV-XVI. században*, A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei.

Reilly, Franz Johann Josef von (1791) *Das Königreich Rascien*.

Ацовић, Драгомир (2008) *Хералдика и Срби*, Завод за уџбенике, Београд.

Палавестра, Александар (2010) *Илирски грбовници и други хералдички радови*, Завод за уџбенике, Београд.

XXIII МЕЃУНАРОДЕН ХЕРАЛДИЧКИ КОЛОКВИУМ - ЈАШ, РОМАНИЈА, 27-30 АВГУСТ 2025

Јован Јоновски

https://orcid.org/0000-0003-2448-3441
https://doi.org/10.47763/mher2025.6571

XXIII Меѓународен колоквиум по хералдика (сл. 1), под покровителство на Меѓународната академија по хералдиката (АІН), се одржа во Јаш, историската престолнина на поранешното кнежевство Молдавија, од 27 до 30 август 2025 година. Настанот беше организиран од Романскиот институт за генеалогија и хералдика „Север Зота“. Институтот, основан во 1998 година, е признат како најактивен промотор на генеалогијата и хералдиката во Романија. Организацискиот комитет го сочинуваа д-р Михаи-Богдан АТАНАСИУ, aig (Јаши), д-р Тудор-Раду ТИРОН, АІН (Букурешт) и г-дин Драган-Џорџ БАСАРАБА (Темишвар).

Сл./Fig. 1

Настанот беше под покровителство на Н.Е. Маргарета, чувар на романската круна. Исто така, доби благослов од Неговото Високопреосвештенство Теофан, митрополит Молдависки и Буковински, кој одобри партнерство со Институтот Север Зота. Локалните власти дадоа целосна поддршка и ја потврдија својата посветеност на историската наука. Колоквиумот имаше бенефит од директното вклучување на водечките културни и академски институции во Јаш: Универзитетот „Александар Јоан Куза“, Националниот музејски комплекс на Молдавија (сл. 2), Градскиот музеј „Регина Марија“ и Националниот музеј на романска литература.

Сл./Fig. 2

Колоквиумот имаше над 40 презентации кои опфаќаа државна, територијална, општинска и семејна хе-

XXIII INTERNATIONAL HERALDRY COLLOQUIUM – IASI, ROMANIA, 27–30 AUGUST 2025

Jovan Jonovski

The XXIII International Heraldry Colloquium (Fig. 1), held under the auspices of the Académie Internationale d'Héraldique (AIH), took place in Iaşi, the historic capital of the former Principality of Moldavia, from 27 to 30 August 2025. The event was organized by the Romanian Institute of Genealogy and Heraldry "Sever Zotta". The institute, founded in 1998, is recognized as the most active promoter of genealogy and heraldry in Romania. The Organizing Committee comprised Dr. Mihai-Bogdan ATANASIU, aig (Iaşi), Dr. Tudor-Radu TIRON, AIH (Bucharest), and Mr. Drăgan-George BASARABĂ (Timişoara).

The event was under the patronage of H.M. Margareta, Custodian of the Romanian Crown. It also received the blessing of His Eminence Teofan, Metropolitan of Moldova and Bukovina, who approved a partnership with the Sever Zotta Institute. Local authorities offered their full support and reaffirmed their commitment to historical scholarship. The colloquium benefited from the direct involvement of Iaşi's leading cultural and academic institutions: Alexandru Ioan Cuza University, the Moldova National Museum Complex (Fig. 2), the "Regina Maria" Municipal Museum, and the National Museum of Romanian Literature.

The colloquium featured over 40 presentations covering state, territorial, municipal, and family heraldry, as well as heraldic customs and heral-

ралдика, како и хералдички обичаи и хералдичка уметност. Учесниците доаѓаа од 24 земји: Австрија, Белгија, Бугарија, Канада, Данска, Финска, Франција, Грузија, Германија, Светата Столица, Унгарија, Литванија, Молдавија, Холандија, Македонија, Норвешка, Полска, Романија, Сингапур, Шпанија, Шведска, Украина, Обединетото Кралство и САД. Меѓу присутните (сл. 3) беа професори, истражувачи, архивари, колекционери и независни научници. Некои имаа официјални позиции во своите земји.

Сл./Fig. 3

Официјалното отворање се одржа на 27 август во „Салата на војводите“ (сл. 4) во Палатата на културата, предводено од професор д-р Мартин СУНКВИСТ, АІН (Шведска), организатор на претходниот колоквиум во Лунд (16–19 август 2023 година). Воведни зборови одржаа г-ѓа Елизабет РОУДС, претседател на АІН; д-р Јоан-Лука ВЛАД, правен советник на кралското семејство; г-ѓа Магдалена Роксана НЕКУЛА, заменик-градоначалничка на Јаш; проф. д-р Јонут НИСТОР, проректор на Универзитетот „Александро Јоан Куза“; и д-р Тудор-Раду ТИРОН, АІН, претставник на Националниот комитет за хералдика, генеалогија и сигилографија на Романската академија, Институтот Север Зота и Организацискиот комитет (сл. 5). По воведните говори следеа д-р Николас ВЕРНО, АІН (Франција), „Пристап кон хералдиката од агол на партикуларизам, некои епистемолошки размислувања“; и д-р Агне РАИЛАИТЕ-БАРДЕ, АІН (Литванија) „Историски бумеранзи и разновидно наследство. Прашања од

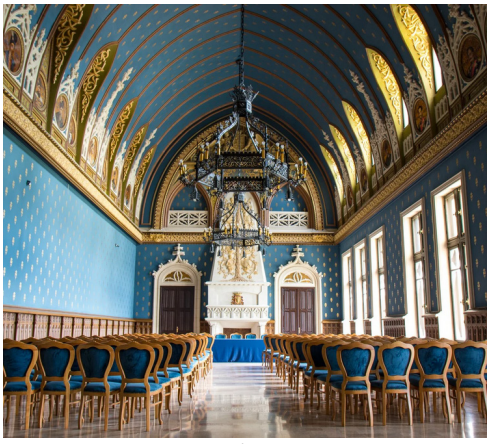

Сл./Fig. 4

Сл./Fig. 5

dic art. Participants came from 24 countries: Austria, Belgium, Bulgaria, Canada, Denmark, Finland, France, Georgia, Germany, the Holy See, Hungary, Lithuania, Moldova, the Netherlands, Macedonia, Norway, Poland, Romania, Singapore, Spain, Sweden, Ukraine, the United Kingdom, and the United States. Attendees (Fig. 3) included professors, researchers, archivists, collectors, and independent scholars. Some held official positions in their respective countries.

The official opening took place on 27 August in the “Hall of Voivodes” (Fig. 4) at the Palace of Culture, led by Professor Dr. Martin SUNNQVIST, AIH (Sweden), the organizer of the previous colloquium in Lund (16–19 August 2023). Opening remarks were delivered by Mrs. Elizabeth ROADS, President of the AIH; Dr. Ioan-Luca VLAD, legal advisor to the Royal Family; Mrs. Magdalena Roxana NECULA, Deputy Mayor of Iași; Professor Dr. Ionuț NISTOR, Vice-Rector of Alexandru Ioan Cuza University; and Dr. Tudor-Radu TIRON, AIH, representing the Romanian Academy’s National Committee for Heraldry, Genealogy, and Sigillography, the Sever Zotta Institute, and the Organizing Committee (Fig. 5).

Keynote addresses followed Dr. Nicolas VERNOT, AIH (France), “Approaching heraldry from the angle of particularism, some epistemological considerations”; and Dr. Agnė RAILAITĖ-BARDĖ, AIH (Lithuania) “Historical boo-

минатото“.

Утрото заврши со презентација на зборникот на трудови од колоквиумот во Лунд, Хералдиката и правото/ L’héraldique et le Droit (Livonia Print SIA, Латвија, 2025), претставен од нејзиниот уредник, професор д-р Мартин СУНКВИСТ, AIH.

На учесниците им беше поделен грбовник, со 46 штитови доставени од присутните армигери, на кои претходеше грбот на Н.М. Маргарета. Компилацијата и дизајнот ги презеде д-р Тудор-Раду ТИРОН, AIH (Сл. 6).

Сл./Fig. 6

Во пладневната сесија беа предавањата на:

Г-ѓа Елизабет РОУДС, AIH (Обединето Кралство) „Свети Андреј – меѓународен светец-заштитник и неговите хералдички врски“;

Г-дин Мамука ГОНГАСЕ, aih (Грузија) „За симболите на два историски региони на Грузија“;

Г-дин Давор ЗОВКО, aih (Шведска) „Хералдичкиот јазик на шведската држава“.

Сесиите на 28 и 29 август се одржаа во „Casa Universitarilor“ („Casa Canta“), резиденција од 18 век на веломоѓот Јордаке Кантакузино. Презентациите беа групирани во повеќе теми: национална, територијална, локална хералдика, семејна, лична хералдика, црковна хералдика, хералдичка практика и варијации.

Двајца членови на Македонското хералдичко друштво (МХЗ) учествуваа на колоквиумот (сл. 7). Претседателот и главен хералд, д-р Јован ЈОНОВСКИ, презентираше труд „Помеѓу Цариград и Виена: регионални специфики во грбот доделен на семејство со потекло од Македонија“ (сл. 8). Трудот е за богато семејство Белио кое потекнува од Пела (оттука и името Белио) и Москополе, во Македонија. Откако градот

Сл./Fig. 7

merangs and diverse heritage. Questions of the past.”

The morning concluded with the presentation of the Lund Colloquium proceedings, Heraldry and the Law L’héraldique et le Droit (Livonia Print SIA, Latvia, 2025), introduced by its editor, Professor Dr. Martin SUNNQVIST, AIH.

An Armorial was distributed to participants, featuring 46 shields submitted by attending armigers, preceded by the coat of arms of H.M. Margareta. The compilation and design were undertaken by Dr. Tudor-Radu TIRON, AIH (Fig. 6).

The afternoon session included:

Mrs. Elizabeth ROADS, AIH (United Kingdom) “Saint Andrew – an international patron saint and his heraldic links”;

Mr. Mamuka GONGADZE, aih (Georgia) “About the symbols of two historical regions of Georgia”;

Mr. Davor ZOVKO, aih (Sweden) “The heraldic language of the Swedish State”.

Sessions on 28 and 29 August were held at “Casa Universitarilor” (“Casa Canta”), an 18th-century residence of vornic Iordache Cantacuzino. The presentations were grouped under several themes: national, territorial, local heraldry, family, personal heraldry, ecclesiastical heraldry, heraldic practice, and varia.

Two members of the Macedonian Heraldic Society (MHS) participated at the Colloquium (Fig. 7). The President and Chief herald, Dr. Jovan JONOVSKI aih presented with a paper “Between Constantinople and Vienna regional specifics in the arms conferred to a family originated in Macedonia” (Fig. 8). The paper is about a wealthy family Bellio that originated from Pella (hence the name Bellio),

Москополе бил уништен, заедницата на трговци се засолнила во Виена, Австрија, од каде што ја продолжиле трговијата со романските кнежевства. Самото семејство се идентификувало како „Македонско“. Константин Бели (Белио), роден во Македонија во 1772 година, починал во Виена во 1838 година, станал благороден на 13 мај 1817 година кога царот Фердинанд му ја доделил титулата австриски барон со дипломата од 1825 година, со која му се доделува грб.

Сл./Fig. 8

Неговиот брат, Штефан Белио или Белу, кој починал во 1833 година во Букурешт, бил назначен од Joan Вода Караџа за помошник на новиот благајник Григорие Бранковеану. Неговиот син, Константин Белио (1787-1851), бил вмешан во дипломатските интриги поврзани со развојот на Источното прашање за време на Наполеоновите војни. Истата титула барон му била понудена повторно со диплома, од царот Франц Јозеф, на 15 ноември 1856 година, а повторно во личен капацитет на Димитрие Белио (1790-1863). Барбу Белио (1825-1900) студирал право во Атина, а потоа продолжил правна и политичка кариера во Романија каде што бил назначен за доживотен сенатор во 1862 година. Тој бил издигнат во ранг на барон од австрискиот цар во 1866 година, што е трета титула, повторно лична, доделена на член на ова семејство. Грбот на семејството Белу/Белио, доделен на Константин Белу во 1817 година, на Димитрие и Александру Белу во 1856 година и на Барбу Белу во 1866 година, е со ист блазон (сл. 9): квадриран штит, 1. Црно, златен трозабец; 2. Сино, сребрена исечена глава на еднорог; 3. Црвено, сребрена глава на Букефал; 4. Сребро, гавран со подигнати крила и глава свртена во лево, природно обоен, кој во клунот држи црвен латински крст. Врз сè, природна брановидна река. Круна на австриски барон.

and Moscopole, in Macedonia. After the city of Moscopole was destroyed, the community of merchants took refuge in Vienna, Austria, from where they resumed trade with the Romanian Principalities. The family itself defined itself as „Macedonian“. Constantin Bellu (Bellio), born in Macedonia in 1772, died in Vienna in 1838, was ennobled on May 13, 1817, by Emperor Ferdinand, who conferred on him the title of Austrian baron by the diploma of 1825, granting a coat of arms.

His brother, Ștefan Bellio or Bellu, who died in 1833 in Bucharest, was appointed by Ioan Vodă Caragea as an assistant to the new treasurer Grigorie Brâncoveanu. His son, Constantin Bellio (1787-1851), was involved in the diplomatic intrigues related to the development of the Eastern Question during the Napoleonic Wars. The same title of baron was offered a second time, again by diploma, by Emperor Franz Josef, on November 15, 1856, and again in a personal capacity to Dimitrie Bellio (1790-1863), Barbu Bellu (1825-1900) studied law in Athens, then pursued a legal and political career in Romania where he was appointed senator for life in 1862. He was also elevated to the rank of baron by the Austrian emperor in 1866, this being the third title, again personal, conferred on a member of the same family.

Сл./Fig. 9

The coat of arms of the Bellu/Bellio family, granted to Constantin Bellu in 1817, to Dimitrie and Alexandru Bellu in 1856, and to Barbu Bellu in 1866, is with the same blazon (Fig. 9): quartered shield, 1st, Sable, a trident Or; 2nd, Azure, a unicorn’s head erased, Argent; 3rd, gules, a Bucephalus head erased, outlined, argent; 4th, argent, a raven Proper wings open and inverted and the head turned to sinister, holding in its beak a Latin cross Gules. Overall

Челенка, црн орел вооружен црвено. Мантија десно, Црно поставено златно, лево Сино поставено сребрено. Букефал е митскиот коњ на Александар Велики Македонски и симболична врска со потеклото на семејството.

Сл./Fig. 10

Потпретседателот и вардарски хералд на МГД, Иван НАЦЕВСКИ, презентираше труд насловен „Грбот на семејството Мрњавчевиќ во илирската хералдика“. Трудот се однесува на средновековната македонска хералдика (сл. 10), иако не целосно отсутна и непозната, ретко третирана, а уште помалку позната тема. Недостатокот на изворни материјали сериозно влијае на ова истражување. Благородничкото семејство Мрњавчевиќ е од исклучително значење за Македонија. Нејзините претставници, Волкашин, Углеша и Марко, како и нивните блиски сојузници, владееле практично со цела Македонија за време на зенитот на империјата на цар Душан, како и за време на нејзиното опаѓање. Нивното владеење е поврзано и со охридската архиепископија, и што е уште поважно, оставило длабок белег во Македонската колективна меморија. Ова се однесува првенствено на ликот на кралот Марко, кој во Македонската и Српската народна поезија добил митски лик. Волкашин и Углеша, од друга страна, од историска гледна точка, играат исклучително важна улога во средновековна Србија, а Волкашин ќе остане единствената крунисана глава и практично единствениот кандидат за српскиот престол. Оттука, воопшто не е изненадувачки што Македонија и Мрњавчевците ќе се појават и ќе бидат присутни во корпусот на илирската хералдика уште од самиот нејзин почеток (сл. 11). Во однос на Македонија, важноста на илирската хералдика се сведува на самиот грб на Македонија и неколкуте грбови на благороднички семејства кои владееле со поголеми или помали делови од Македонија. Први и најважни од нив се Мрњавчевиќ. Иако присуството на Македонија во илирската хералдика е скромно по

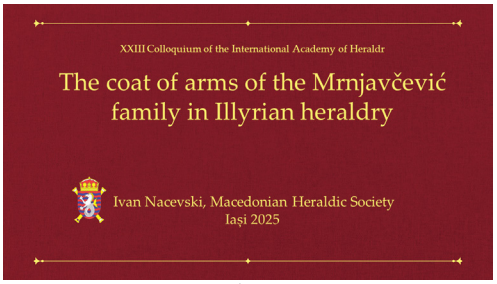

Сл./Fig. 11

wavy river Proper. Crown of an Austrian baron. Crest an eagle Sable armed Gules. Mantle Sable doubled Or to dexter, Azure doubled Argent to sinister. The Bucephalus is the mythical horse of Alexander the Great of Macedon, and the symbolic connection to the origin of the family.

The Vice president and Vardar herald of MHS, Ivan NACEVSKI, presented a paper titled" The coat of arms of the Mrnjavčević family in Illyrian heraldry" The paper referred to medieval Macedonian heraldry (Fig. 10). as, although not completely absent and unknown, a rarely treated and even less well-known topic. The scarcity of source materials seriously affects this research. The noble family Mrnjavchevich is of exceptional importance for Macedonia. Its representatives, Volkašin, Ugleša, and Marko, as well as their close allies, ruled practically all of Macedonia during the zenith of Tsar Dušan's empire as well as during its decline. Their rule is also connected with the Archbisho pric of Ohrid, and more importantly, it left a deep mark on the Macedonian collective memory. This refers primarily to the figure of King Marko, who in Macedonian and Serbian folk poetry acquired a mythical character. Volkašin and Ugleša, on the other hand, from a historical point of view, play an extremely important role within medieval Serbia, and Volkašin will remain the only crowned head and practically the only candidate for the Serbian throne. Hence, it is not at all surprising that Macedonia and the Mrnjavčevch will appear and be present in the corpus of Illyrian heraldry from its very inception (Fig. 11). In relation to Macedonia, the importance of the Illyrian heraldry comes down to the very coat of arms of Macedonia and the few coats of arms of noble families that ruled larger or smaller parts of Macedonia. The first and foremost of them are Mrnjavchevich. Although Macedonia's presence in the Illyrian Heraldry is

обем, таа зазема суштинско место во илирската хералдика. Ова се должи на фактот дека земјата е длабоко вкоренета во личната приказна на Петар (Педро) Охмучевиќ, најверодостојната личност за појавата на целата илирска хералдика. Трудот се обидува да ја објасни композитната структура на грбот на семејството Мрњавчевиќ. Се обидува да ја пронајде врската помеѓу грбот и народната поезија и да ги објасни причините за таквата структура на грбот. Во исто време, грбот е спореден со вистински современи извори, првенствено монети и други артефакти од времето на владеењето на Мрњавчевиќ.

На колоквиумот учествуваа и почесните членови на МГД, д-р Агне РАИЛАИТЕ-БАРДЕ AIH (Литванија), проф. д-р Стојан АНТОНОВ aih (Бугарија), д-р Тудор-Раду ТИРОН AIH (Романија).

Друг учесник од Македонија беше проф. д-р Снежана ФИЛИПОВА, од Институтот за историја на уметноста и археологија, на Филозофскиот факултет во Скопје (сл. 12). Филипова беше член на Македонското хералдичко друштво, каде што беше потпретседател (2003-2007), но во 2009 година го напушти здружението. Нејзината презентација - „Запад наспроти Исток, секуларен наспроти религиозен и други контрасти“, заснована на фреско-сликарства на светци со штитови, тврди дека типот на хералдичките штитови во црквата Свети Пантелејмон во Нерези, во близина на Скопско, покажува дека Михаил Комнен и неговиот двор навистина користеле хералдика како што користеле и на Запад. Авторката дури се прашува кои грбови се постари, оние на Хенри Плантагенет или црвените и зелените полиња на издолжените триаголни штитови поделени со крст од црквата во Нерези, бидејќи хронологијата е многу блиска. Авторката забележува дека четирите лава на Хенри не се исти како стандардот од три лавови во од, но штитовите на Нерези се исти како и некои други средновековни икони од Грузија и Грција.

Сл./Fig. 12

Трудот дава анализа на фрескоживописот на македонските манастири, покажувајќи дека световните и религиозните личности користеле ист тип симболи за да изразат дека се главни, па

modest in scope, it occupies an essential place in the Illyrian heraldry. This is due to the fact that the land is deeply embedded in the personal story of Petar (Pedro) Ohmuchevich the most credible person for the emergence of the entire Illyrian heraldry. The paper makes an attempt to explain the composite structure of the Mrnjavchevich family arms. It tries to find the connection between the coat of arms and folk poetry and to explain the reasons for such a structure of the arms. At the same time, the coat of arms are compared with real contemporary sources, primarily coins and other artifacts from the time of the Mrnjavchevich rule.

The Honorary members of MHS, Dr Agnė RAILAITĖ-BARDĖ AIH (Lithuania), Prof Dr Stoyan ANTONOV aih (Bulgaria), Dr Tudor-Radu TIRON AIH (Romania) also took part in the colloquium.

Another participant from Macedonia, was Prof Dr Snezhana FILIPOVA, from the Institute of Art History and Archaeology, Faculty of Philosophy in Skopje (Fig. 12). Filipova was a member of the Macedonian Heraldic Society, serving as a vice president (2003-2007), but in 2009 left the society. Her presentation – “West versus East, secular versus religious, and other contrasts” based on fresco paintings of saints with shields, claims that the type of the heraldic shields in the Neresi church of St. Panteleimon near Skopje, shows Michael Komnenos and his court did use heraldry as did the West. The author goes to even wonder which arms are older, the ones of Henry Plantagenet or the red and green fields of the elongated triangular shields divided by a cross from the Nerezi church, since the chronology is very close. The author notes that the four lions of Henry are not the same as the standard of three super-positioned lions, but the Neresi shields are the same as some other medieval icons from Georgia and Greece.

The paper gives analysis of the fresco paintings of Macedonian Monasteries showing that the secular and religious figures used the same type of symbols to express that they are in

дури и некои облеци на женски светици ја користат симболика на двоглаиот орел. Сè на сè, станува збор за презентација на историјата на уметноста, заснована на пронаоѓање парахералдички симболи во македонските цркви и манастири, со мала врска со она што го знаеме како хералдика, уметноста и науката за грбовите.

Сл./Fig. 13

Форамалните настани вклучуваа прием во Градското собрание на Јаш, организиран од градоначалникот Михаи ЧИРИКА, проследен со коктел, што беше уште една можност за дружење со колегите и договарање нови соработки и понатамошни проекти (Сл. 13).

За време на овие настани, претседателот на Институтот за генеалогија, хералдика и вексилологија, Вилнус, Литванија, Ремигијус Бимба, му ја додели значката „За заслуги за Институтот за генеалогија, хералдика и вексилологија“ на Иван Начевски, за соработката на двете друштва (Сл. 14).

Сл./Fig. 14

Учесниците го разгледаа Националниот музејски комплекс на Молдавија, Градскиот музеј Регина Марија и Универзитетскиот музеј, каде што беа изложени две изложби:

Хералдички достигнувања на книги од Општинскиот музеј „Регина Марија“;

Хералдички достигнувања од романските јавни и приватни колекции, со ракописи, отпечатоци од печати и дела од Јожеф Себестјен де Кеопецзи (1878–1964), дизајнер на кралскиот грб на Романија од 1921 година.

Сл./Fig. 15

Истовремено, на изложбата „Хералдиката денес: Современи романски хералдички уметници“ беа претставени дела од арх. Бетина-Евелин БАСАРАБА-ВАРГА (Темишвар) (сл.

charge, and even some female saints' garment uses the double-headed symbology. All in all it was an art history presentation, based on finding para heraldic symbols in Macedonian churches and monasteries, with little connection to what we know as heraldry, the art and science of coat of arms.

Formal events included a reception at Iași City Hall, hosted by Mayor Mihai CHIRICA, followed by a cocktail which was another opportunity to socialise with the colleagues, and agree on new cooperations and furthur projects (Fig 13).

During these events, the president of the Institute of Genealogy, Heraldry and Vexillology, Vilnius Lithuania, Remigijus Bimba, Granted the Name badge "For merits to the Institute of Genealogy, Heraldry and Vexillology" to Ivan Nacevski, for the cooperation of the two soceties (Fig 14).

Participants toured the Moldova National Museum Complex, the Regina Maria Municipal Museum, and the University Museum, where two exhibitions were on display:

Heraldic Achievements on Books from the "Regina Maria" Municipal Museum;

Heraldic Achievements from the Romanian public and private collections, featuring manuscripts, seal impressions, and works by József Sebestyén de Keöpeczi (1878–1964), designer of Romania's 1921 royal arms.

Concurrently, the exhibition Heraldry Today: Contemporary Romanian Heraldic Artists showcased

15) и г-дин Штефан АМАТИЕСЕИ (Клуж-Напока), двајцата сертифицирани хералдички уметници.

Сл./Fig. 16

Свои состаноци одржаа Постојаното биро и Советот на АІН (27 август, Палата на културата). На Генералното собрание на АІН (29 август, Casa Canta), четири придружни членови на Меѓународната хералдичка академија (Académie Internationale d'Héraldique) беа прогласени за полноправни членови: Брус ПАТЕРСОН (Канада), д-р Јован ЈОНОВСКИ (Македонија), Мамука ГОНГАСЕ (Грузија) и д-р АНТОНОВ (Бугарија) (Сл. 16).

Колоквиумот заврши со свечена вечера во хотелот Интернешнл, за време на која беа доделени десет награди „Север Зота" за проучувања поврзани со Романија. Меѓу добитниците беа д-р ЈОНОВСКИ и д-р АНТОНОВ (Сл. 17, 18).

Сл./Fig. 17

Колоквиумот беше многу добро организиран, со многу настани, што им помогна на учесниците целосно да уживаат во историскиот и културниот град Јаш. Беше одличен настан да се видат стари хералдички пријатели и да се запознаат нови експерти и да се разменат идеи и информации.

Романскиот институт за генеалогија и хералдика „Север Зота" одржува двогодишен хералдички и генеалошки конгрес во Јаш, кој стана балкански хералдички центар, поканувајќи експерти од регионот, Македонија, Србија, Бугарија, Молдавија и пошироко.

Градот Јаш, со својот шарм, е одличен избор за културни настани. Поголемиот дел од учесниците престојуваа во Академос, студентски дом кој претставуваше дополнителна можност за дружење и вмрежување.

ATESTAT

Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta",
membru al Confederației Internaționale de Genealogie și Heraldică

acordă

Distincția „Sever Zotta"

domnului

dr. Jovan JONOVSKI (Republica Macedonia de Nord),
membru al Academiei Internaționale de Heraldică,

În semn de recunoștință pentru atașamentul arătat cercetării heraldice din România, precum și pentru susținerea necondiționată acordată înfăptuirii celui de-al XXIII-lea Colocviu al Academiei Internaționale de Heraldică (Iași, 27-30 august 2025).

Administrator delegat

CS II dr. Mihai-Dorian ATANASIU

Iași, 29 august 2025

Сл./Fig. 18

works by Arch. Bettina-Evelin BASARABĂ-VARGA (Timișoara) (Fig. 15) and Mr. Ștefan AMATIESEI (Cluj-Napoca), both certified heraldic designers.

Special meetings included the AIH Permanent Bureau and Council Meeting (27 August, Palace of Culture). At the AIH General Assembly (29 August, Casa Canta), four associated members of the International Heraldry Academy (Académie Internationale d'Héraldique) were elevated to full Membership: Bruce PATTERSON (Canada), Dr. Jovan JONOVSKI (Macedonia), Mamuka GONGADZE (Georgia), and Dr. ANTONOV (Bulgaria) (Fig. 16).

The colloquium concluded with a gala dinner at the Hotel International, during which ten "Sever Zotta" awards were conferred. Among the recipients were Dr. JONOVSKI and Dr. ANTONOV (Fig. 17, 18).

The colloquium was very well organized, with a lot of events, which helped participants to fully enjoy the historic and cultural city of Iași. It was a great event to see old heraldic friends and to meet new experts and to exchange ideas and information.

The Romanian Institute of Genealogy and Heraldry "Sever Zotta" holds a biannual heraldic and genealogy congress in Iași, which has become a Balkan heraldic hub, inviting experts from the region, Macedonia, Serbia, Bulgaria, Moldova and beyond.

The city of Iași, with its charm, is a great choice for cultural events. The majority of the participants stayed at the Academos, a student hostel which presented an additional opportunity for socializing and networking.

ПРИКАЗ НА КНИГА

СНЕЖАНА ФИЛИПОВА. СТУДИИ ЗА ХЕРАЛДИКАТА ВО МАКЕДОНИЈА. СКОПЈЕ: МАКЕДОНИКА ЛИТЕРА; 2015. 139 СТР.; ISBN 978-608-4614-68-5. 400 ДЕН.

Јован Јоновски

https://orcid.org/0000-0003-2448-3441

https://doi.org/10.47763/mher2025.6606

д-р Снежана Филипова е професор на Катедрата за историја на уметност и археологија при Филозофскиот факултет во Скопје. Таа е раководител на секцијата за историја на уметност во Македонскиот византиско-средновековен комитет. Нејзин главен фокус се македонските фрески.

Темата на нејзината книга од 2015 година е претставување на византиските фрески во Македонија како извори за протохералдички симболи. Целта е да се понуди алтернативен поглед за местото на раѓањето на хералдиката – Македонија, за време на Комненовата византиска династија во 1164 година, преку фреските од црквата „Св. Пантелејмон“ во Нерези, близу Скопје. Книгата е само третата публикација што допира до хералдиката во Македонија. Матковски со Грбовите на Македонија (1970) ги обработува само земските грбови во илирските грбовници. Петровски со Хералдика и инсигнии (2009) дава црно-бел учебник по хералдика. Книгата на Филипова нуди сосема поинаков пристап, кој го надополнува оскудното знаење за хералдиката во Македонија, во времето на нејзиното објавување.

Книгата има шест поглавја, без вовед и заклучок, што ја прави составена главно од претходно објавени материјали.

Првото поглавје, „Почетоците на хералдиката“, дава многу краток вовед во хералдиката. Се дискутираат симболите на кралевите, мистификацијата и демистификацијата на орелот, како и она

BOOK REVIEW

SNEZHANA FILIPOVA. STUDII ZA HERALDIKATA VO MAKEDONIJA [STUDIES ON HERALDRY IN MACEDONIA]. SKOPJE: MAKEDONIKA LITERA; 2015. 139P; ISBN 978-608-4614-68-5. 400MKD

Jovan Jonovski

Snezhana Filipova, PhD, is a professor at the Department of Art History and Archaeology, Faculty of Philosophy, Skopje. She is head of the Art History section of the Macedonian Byzantine and Medieval Committee. Her main focus is Macedonian frescoes.

The topic of her 2015 book is the presentation of Byzantine frescoes in Macedonia as sources for proto-heraldic symbols. The purpose is to offer an alternative view of the birthplace of heraldry—Macedonia—during the Komnenoi Byzantine dynasty in 1164, with frescoes from the church of St. Panteleimon in Nerezi, near Skopje. The book is only the third book on heraldry ever published in Macedonia. Matkovski's Coat of Arms of Macedonia (1970) covers only the land arms of Macedonia in the Illyrian armorials. Petrovski's Heraldry and Insignia (2009) is a black-and-white textbook on heraldry. Filipova's book offers a different perspective, adding to the scarce knowledge of heraldry in Macedonia at the time of publication.

The book has six chapters, with no introduction or conclusion, making it a predominantly a compilation of previously published materials.

Chapter One, "Beginnings of Heraldry", gives a very brief introduction to heraldry. It has three sections: the first discusses symbols of kings, the second deals with the mystification and demystification of the eagle and the third outlines what the author describes as a heraldic

што авторката го нарекува хералдички систем на симболи.

Второто поглавје, „Белешки за употребата на хералдиката во Византија и византиските инсигнии“, го обработува симболот тетраграматон „В“, како и други симболи на икони и фрески. Разгледува различни типови византиски круни и супедиони. Поглавјето накратко споменува симболи на грбот на Босна, Србија, Хрватска, Русија и Бугарија.

Третото поглавје, „Уметничкото културно наследство на средновековна Македонија и хералдички инсигнии“, е вовед на три страни во следните три поглавја. Филипова ја претставува Македонија како една од најбогатите земји со ранохристијанска и византиска уметност во поширок контекст на влијанија.

Четвртото поглавје, „Св. Пантелејмон во Нерези, комненовската хералдика и династичките портрети во фрескосликарството“, се фокусира на шесте свети воини прикажани со штитови на фреската од 1164 година. Прави споредби со други цркви, се разгледуваат нивните житија и култови, како и симболите споменати во нив.

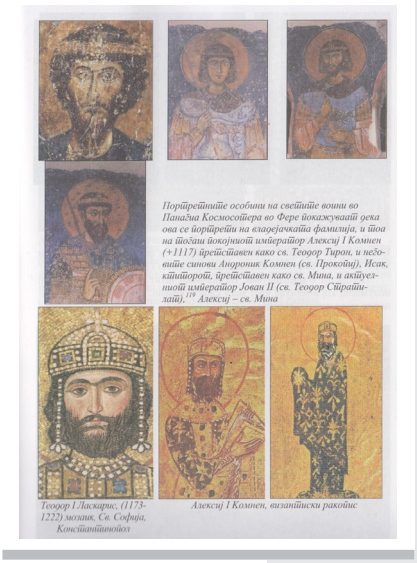
Теодор I Ласкарис, (1173-1222) мозаик, Св. Софија, Константинопол

Алексиј I Комнен, византиски ракопис

Петтото поглавје, „Ликовни хералдички извори во Македонија во посткомненовскиот период“, е најобемно. Го обработува двоглавиот орел на фрески и археолошки артефакти (монограми, скулптури, печати). Дава краток преглед на грбот на Македонија во европските и илирските грбовници, како и на припишаниот грб на Александар Велики. Го опишува двоглавиот орел во црковен мебел и одежди, како и хералдички штитови на фрески и примери во применетата уметност.

Шестото поглавје, „Хералдички белешки за македонските знамиња и мијачкото знаме“, почнува со краток вовед за појавата и развојот на знамињата, без вексилолошка анализа. Се разгледуваат македонските револуционерни знамиња од XIX век, како знамето од Разловечкото востание (1876) и неколку илинденски знамиња (1903). На крајот се дискутира за мијачките знамиња и нивните симболи, со можни врски со

system of symbols.

Chapter Two, “Notes on the Usage of Heraldry in Byzantium and Byzantine Insignia”, examines the Byzantine “B” tetragrammaton symbol and other symbols on icons and frescoes. It includes a section on different types of Byzantine crowns and suppedions. This chapter also briefly mentions symbols used in Bosnian, Serbian, Croatian, Russian, and Bulgarian coat of arms.

Chapter Three, “Artistic Cultural Heritage of Medieval Macedonia and Heraldic Insignia”, is a three-page introduction to the next three chapters. Filipova presents Macedonia as one of the richest countries in early Christian and Byzantine art, within a wider sphere of influences.

Chapter Four, “St. Panteleimon in Nerezi, Komnenoi Heraldry and Dynastic Portraits on Frescoes”, focuses on the images of six warrior saints depicted with shields in the fresco from 1164. Comparisons are made with similar compositions in other churches, along with details of the saints’ hagiographies and their cults are celebrated. The chapter also examines symbols mentioned in their hagiographies.

Chapter Five, “Art Heraldic Sources in Macedonia in the Post-Komnenoi Period”, is the largest. It covers the double-headed eagle on frescoes and other archaeological artifacts, including monograms, sculptures, and seals. The author then turns to the coat of arms of Macedonia, giving a brief overview of the armorials where the arms appear, both European and Illyrian, without much detail. The coat of arms attributed to Alexander the Great is described in the same manner. Filipova continues with descriptions of the double-headed eagle as part of church furniture and vestments depicted on frescoes and icons. At the end of this long chapter, she provides information about heraldic-style shields on frescoes and examples of heraldic themes in applied arts.

Chapter Six, “Heraldic Notes on Macedonian Flags and the Miak Flag”, begins with a very short introduction to the appearance and development of flags, without vexillological elaboration. It continues with Macedonian revolutionary flags from the 19th century, such as the Razlovci Uprising flag from 1876 and several Ilinden Uprising flags from

грбот на Ѓорѓи Кастриот Скендербег.

Книгата нема заклучок, туку завршува со список на користена литература.

Ова дело претставува истражување на мотивите и симболите, најчесто на фрески во Македонија, кои се појавуваат и во хералдиката. Иако не е книга за хералдика во класична смисла, таа го проширува опсегот на симболичката и културната заднина во Македонија и можните врски со хералдички мотиви. Со оглед на малата бројност на хералдички книги во Македонија, секој сериозен истражувач на хералдиката на Македонија и Балканот може да има корист од оваа книга.

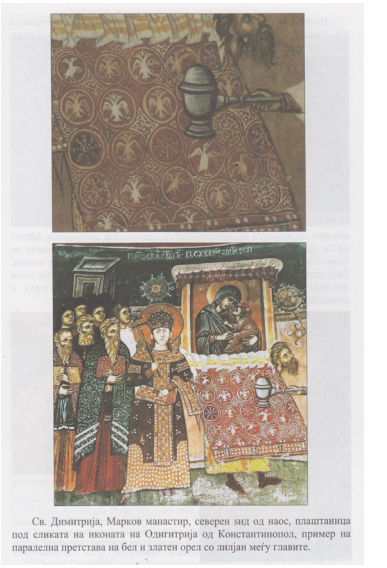

Св. Димитрија, Марков манастир, северен ѕид од наос, плаштаница под сликата на иконата на Одигитрија од Константинопол, пример на паралелна претстава на бел и златен орел со лилјан меѓу главите.

Авторката, како експерт за историја на уметност, ја разгледува хералдиката само од визуелна страна, лоцирајќи симболи на фрески. Таа ги изоставува основните принципи на хералдиката како наследен систем на симболи заснован на правила. Недостига хералдички блазон во описите. Македонскиот блазон е добро развиен од Македонското хералдичко здружение, каде што Филипова била потпретседател (2003–2007), можеби поради прекинатите врски во 2009 година. Забележливо е речиси целосното отсуство на цитати од трудови на членови на здружението кои оформиле некои од идеите презентирани во книгата. Недостигот на извори за сликите во книгата претставува голема слабост.

Во заклучок, ова е една од ретките книги за хералдика во Македонија. За пошироката јавност таа нуди нова позиција – дека Македонија не е далечно место за хералдиката, туку центар на нејзините зачетоци. Доказите се траги на фрески во македонски цркви од 1164 година. За експертите, книгата претставува корисен индекс на можни хералдички мотиви низ Македонија.

Иконостас

На иконостасот на црквата од манастирот на Св. Наум, близу Охрид, под Големиот Крст (1711) меѓу двата змеја откриј обратно поставен грб, кој се состои од црвен флорален орнамент, можеби лавор, претставен на штит со златна заднина. Двата големи змеја овде како да имаат улога на штитодржачи.

Можеби овој грб е оној од печатот на манастирот разгледан погоре, кој подоцна бил покриен со арапски текст?

Царски двери

Древните царски двери од 15 век наваму во најголем број случаи го содржат многупати реплицираниот двоглав орел впишан во медаљон. Овде ќе ги споменам дверите кои се чуваат во Музеј на Македонија, од црквите Св. Никола, Варош, Прилеп, крај на 15, почеток на 16 век, од Св. Никола, Кратово, Св. Богородица, село Ранковце, Кумановско од 17 век. При тоа, двоглавиот орел е впишан во круг и секогаш се наоѓа во долната половина на дверите под претставата на Благовестите, најгоре, а може да се повтори по целата долна површина на дверите.

94

1903. In the final section, Filipova discusses the flags of the Macedonian Miyak tribe, elaborating on possible interpretations of the symbols used, and connecting them with the coat of arms of George Kastriot Skanderbeg.

The book lacks a conclusion, instead, Filipova ends with a list of references.

This work represents research on motifs and symbols found mainly in Macedonian frescoes that also appear in heraldry. Although it is not a book on heraldry per se—or at least heraldry understood in its classical form—it broadens the scope of symbolic and cultural background in Macedonia and possible connections with heraldic motifs. Given the very limited number of heraldic books in Macedonia, every serious researcher of Macedonian and Balkan heraldry could benefit from it, which is the book's main contribution to the field.

The author's expertise lies in art history, and unfortunately she approaches heraldry only from a visual perspective, locating symbols in frescoes. She omits the main principle of heraldry as a hereditary system of symbols based on rules and principles. The descriptions of images and examples lack heraldic blazon. The Macedonian blazon is well developed by the Macedonian Heraldry Society, where Filipova served as vice-president (2003–2007), but ties were severed in 2009. Strikingly, there are almost no citations of other articles by members of the society, some of which shaped ideas presented in the book. There are also no sources provided for the images, which is a major weakness.

In conclusion, this is one of the handful of books on heraldry in Macedonia. To the general public, it offers a new perspective—that Macedonia is not a distant place for heraldry but rather a center of its inception. The evidence lies in traces found on frescoes in Macedonian churches beginning in 1164. For experts, it provides a useful index of possible heraldic motifs throughout Macedonia.

ЈОВАН ЈОНОВСКИ, СОНЦЕТО И ЛАВОТ КАКО СИМБОЛИ ВО ХЕРАЛДИКАТА И ВЕКСИЛОЛОГИЈАТА НА МАКЕДОНИЈА, МАКЕДОНСКО ГРБОСЛОВНО ДРУШТВО, СКОПЈЕ 2019, 186 СТР.; ISBN 978-608-66337-0-7. 1200 ДЕН.

Иван Нацевски

JOVAN JONOVSKI, SONCETO I LAVOT KAKO SIMBOLI VO HERALDIKATA I VEKSILOLOGIJATA NA MAKEDONIJA [THE SUN AND THE LION AS SYMBOLS IN HERALDRY AND IN VEXILLOLOGY OF MACEDONIA]. SKOPJE: MAKEDONSKO GRBOSLOVNO DRUSHTVO; 2019, 186 P.; ISBN 978-608-66337-0-7. 1200 DEN.

Ivan Nacevski

https://orcid.org/0000-0002-7169-6039
https://doi.org/10.47763/mher2025.6607

Во 2019 година, во издание на Македонското грбословно друштво од печат монографијата на д-р Јован Јоновски со наслов Сонцето и лавот како симболи во хералдиката и вексилологијата на Македонија. Оваа книга претставува докторска теза на авторот одбранета во јули 2018 година на Институт за национална историја при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Книгата ги истражува лавот и сонцето како симболи во материјалната и духовната култура во Македонија од најдлабока древност до денес, како и нивната употреба на знамиња и грбови поврзани со Македонија. Во неа се опфатени два главни периоди, а имено, периодот пред формирањето на македонската држава до 1944 година и периодот од тогаш па до 2017 година. Обработената тема е мултидисциплинарна што го тера авторот да ги земе предвид етнолошките, историските, социјалните, социолошките, правните и политичките аспекти. За да се постигне ова, Јоновски ја води темата на истражување во делото низ вовед и пет поглавја, а на крајот дава заклучок за состојбата.

Во воведниот дел од книгата, Јоновски накусо го дефинира основниот предмет на неговиот

In 2019, published by the Macedonian Heraldic Society, the monograph of Dr. Jovan Jonovski appeared under the title *The Sun and the Lion as Symbols in the Heraldry and Vexillology of Macedonia*. This book represents the author's doctoral dissertation, defended in July 2018 at the Institute of National History at the Ss. Cyril and Methodius University in Skopje. The book explores the lion and the sun as symbols in the material and spiritual culture of Macedonia from the deepest antiquity to the present day, as well as their use on flags and coats of arms connected with Macedonia. It covers two main periods: the time before the formation of the Macedonian state up to 1944, and the period from then until 2017. The subject is multidisciplinary, which compels the author to take into account ethnological, historical, social, sociological, legal, and political aspects. To achieve this, Jonovski structures the research through an introduction and five chapters, concluding with a synthesis of the findings.

In the introductory part of the book, Jonovski

научен интерес, како и целите и задачите на истражувањето. Претставен е опсежен осврт на досегашните истражувања на хералдичка и вексилолошка тема во светски и домашни рамки. Тука авторот ги поставува своите основни хипотези и дава преглед на начинот на истражување, кое вклучува анализа на изворите, описи и типизација на симболите и нивна категоризација.

Во првото поглавје, со наслов „Симболите и општеството: теориска рамка“ Јоновски дава теоретската рамка за симболите и општеството, која опфаќа теоретски дел за семиотиката, грбот и знамето и нивната функција во општеството, како и процесот на избор на амблеми и примена на нивните грбови и знамиња. Исто така се воведени и принципите на хералдиката, вексилологијата. На овој начин авторот ги осветлуваат процесите на појава и развој на симболите – сонце и лав во хералдиката и вексилологијата поврзани со територијата на Македонија, како и трансформацијата на нивните значења низ времето.

Во второто поглавје, „Сонцето и лавот како симболи во хералдиката и вексилологијата поврзана со Македонија до 1944“, д-р Јоновски ја прикажува појавата и значењата на сонцето и лавот во грбовите и знамињата поврзани со Македонија, преку поднасловите: „Припишаниот грб на Александар Македонски во средновековна Европа“; „Земските грбови на Македонија“ и „Знамињата во текот на националното ослободување во 19 век“. На овој начин авторот ги покрива сонцето и лавот како симболи во духовната и материјалната култура, како и во хералдиката и вексилологијата. Фокусот на лавот во припишаните грбови и знамиња на Александар Велики во средновековна Европа и таканаречениот земски грб на Македонија во илирската хералдика авторот го насочува и кон подоцнежната апликацијата на сонцето и лавот на знамињата за време на македонското национално движење од 19 век.

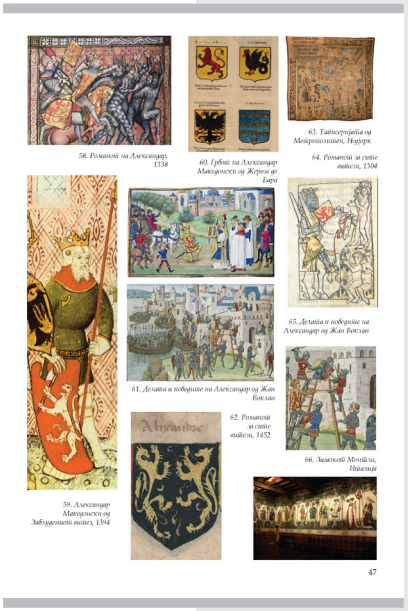

briefly defines the basic subject of his scholarly interest, as well as the aims and tasks of the research. A comprehensive overview of previous heraldic and vexillological studies in both global and domestic contexts is presented. Here the author sets out his main hypotheses and provides an outline of the research methodology, which includes source analysis, description and typology of symbols, and their categorization.

The first chapter, entitled “Symbols and Society: Theoretical Framework”, provides the theoretical basis for symbols and society, encompassing semiotics, the coat of arms and the flag, and their function in society, as well as the process of choosing emblems and applying coats of arms and flags. The principles of heraldry and vexillology are also introduced. In this way, the author illuminates the processes of emergence and development of the symbols—the sun and the lion—in heraldry and vexillology related to the territory of Macedonia, as well as the transformation of their meanings over time.

The second chapter, “The Sun and the Lion as Symbols in the Heraldry and Vexillology Connected with Macedonia until 1944”, presents the appearance and meanings of the sun and the lion in coats of arms and flags associated with Macedonia, through subsections such as “The Attributed Arms of Alexander the Great in Medieval Europe”, “The Territorial Arms of Macedonia”, and “Flags during the National Liberation in the 19th Century”. In this way, the author covers the sun and the lion as symbols in spiritual and material culture, as well as in heraldry and vexillology. The focus on the lion in the attributed arms and flags of Alexander the Great in medieval Europe and the so-called land arms of Macedonia in Illyrian heraldry is

Во следното поглавје „Сонцето и лавот во современата хералдика и вексилологија во Македонија по 1944“, односно по формирањето на македонската држава, во рамките на Југославија во 1944 година, се разгледани социополитичкиот и културниот контекст на појавата на сонцето во државните симболи на СР Македонија, химната и грбот. Преку вклучените поднаслови, авторот прави осврт на симболичките претстави на сонцето/лавот на македонскиот грб и знаме, на нивната присутност, односно отсуство во југословенски контекст. Разгледана е и популаризацијата на лавот како симбол на Македонија и на сонцето и лавот како симболи што ги користи и македонската дијаспора.

Период по осамостојувањето на Македонија во 1991 година, е разгледан во четвртото поглавје со наслов Симболичните претстави на сонцето и лавот на македонскиот грб и знаме по 1991 година. Тука се проучени социополитичкиот контекст на изборот на симболите, и симболизацијата на политичките партии. Опфатен е парламентарниот процес за изборот на симболи на Република Македонија, вклучувајќи ги и предлозите за грб и знамето на државата. Тука се вклучени и симболите на сонцето и лавот на националното знаме и грбот во поединечни наративи, перцепции и емоции. Во ова поглавје Јоновски дава и соодветна анализа на застапеноста на конкретните симболи направена и за периодот по 1991 година, во независна Македонија, вклучувајќи и некои предлози кои учествувале на конкурсите за избор на знаме кај кои се јавуваат конкретните симболи. Ова поглавје, меѓу другото, се занимава и со анализа на политичките и индивидуалните наративи присутни во јавната сфера за конкретните симболи, како амблеми на знаме, односно грб.

Во рамките на последното петто поглавје Сонцето/лавот во општинските грбови и знамиња во Република Македонија во кни-

extended to the later application of the sun and lion on flags during the Macedonian national movement of the 19th century.

The next chapter, “The Sun and the Lion in Contemporary Heraldry and Vexillology in Macedonia after 1944”, i.e., after the formation of the Macedonian state within Yugoslavia in 1944, examines the socio-political and cultural context of the appearance of the sun in the state symbols of SR Macedonia, the anthem, and the coat of arms. Through its subsections, the author reviews the symbolic representations of the sun/lion on the Macedonian coat of arms and flag, their presence or absence in the Yugoslav context, and the popularization of the lion as a symbol of Macedonia, as well as the use of the sun and lion by the Macedonian diaspora.

The period after Macedonia’s independence in 1991 is examined in the fourth chapter, “Symbolic Representations of the Sun and the Lion on the Macedonian Coat of Arms and Flag after 1991”. Here the socio-political context of the choice of symbols and the symbolism of political parties is studied. The parliamentary process for selecting the symbols of the Republic of Macedonia is covered, including proposals for the coat of arms and flag of the state. The chapter also addresses the sun and lion as symbols in national flags and coats of arms within individual narratives, perceptions, and emotions. Jonovski provides an analysis of the representation of these symbols in independent Macedonia after 1991, including some proposals submitted in competitions for the national flag that featured these symbols. This chapter also deals with political and individual narratives present in the public sphere regarding these symbols as emblems of the flag and coat of arms.

In the fifth and final chapter, “The Sun/Lion in Municipal Coats of Arms and Flags in the Republic

гата се става акцент на поврзаноста на територијалната хералдика со административната поделба во Македонија. Како дел од современата македонска територијална хералдика и вексилологија разгледана е употребата на сонцето на грбовите и знамињата на општините во Република Македонија при што авторот дава своја анализа за состојбата.

160. Прашчнишје предлози од Мирослав Грчев за знаме и грб
161. Предлози од Мирослав Грчев за знаме и грб на Пратеничкиот
162. Оригиналните цртежи на Грчев за презентација на знамето во правоаголна и кружна форма
163. Оригиналните цртежи на Грчев
164. Анализа на аголите
165. Другиот предлог за знаме испратен од Либерална Партија
166. Избраното знаме на Република Македонија
167. Конструкција на знамето, реконструкција според оригиналот во Службен Весник
99

Во заклучокот на монографијата, синтетизирајќи ги резултатите, авторот д-р Јован Јоновски успева да донесе релевантни заклучоци, кои претставуваат придонес не само во областа на македонската вексилологија и хералдика туку, уште повеќе, придонес во културната историја на Македонија.

При создавањето на ова дело авторот се служи со богата и разна литература. Авторот ги користи архивите на град Скопје и на Државниот архив како и фондот Александар Матковски при архивот на МАНУ. Користени се и сеќавања, односно интервјуа со различни учесници во процесите за избор на грб и знаме. Во библиографијата се заведени над триста единици и триесетина правни акти. Како одраз на современоста во која живееме авторот за своите истражувања користи и видеозаписи и официјални интернет-страници од значење за неговото истражување. На тој начин оваа книга придонесува за збогатување на теоријата и практиката на македонската хералдика и вексилологија и поставување теоретска рамка за проучување на симболите како елементи на колективниот идентитет, што ќе станат државни симболи преку развојот на македонската државност.

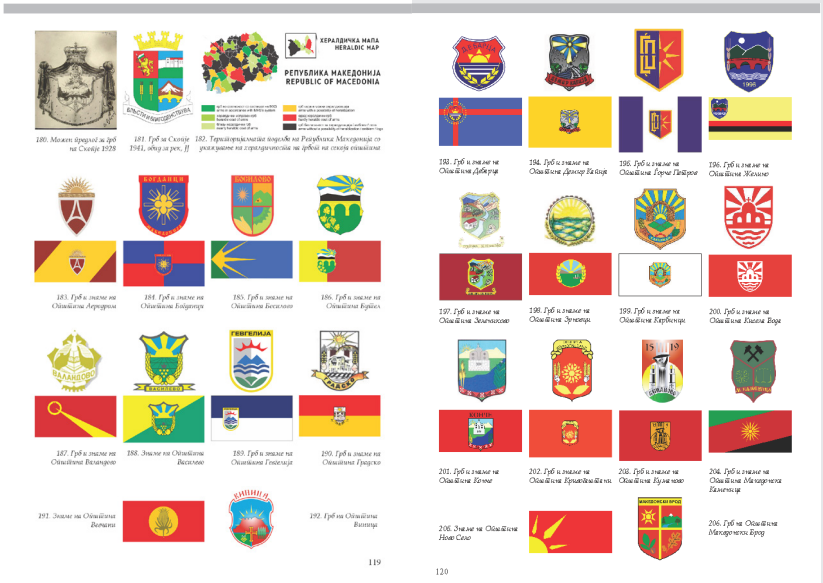
ХЕРАЛДИЧКА МАПА
HERALDIC MAP
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
REPUBLIC OF MACEDONIA
180. Можен предлог за грб на Скопје 1928
181. Грб и знаме на Скопје 1941, одлука рек. бр.
182. Територијалната поделба на Република Македонија со усогласените на геральдички начин грбови на општ. единици
183. Грб и знаме на Општина Аеродром
184. Грб и знаме на Општина Бутел
185. Грб и знаме на Општина Бесилово
186. Грб и знаме на Општина Врбас
187. Грб и знаме на Општина Валандово
188. Знаме на Општина Василево
189. Грб и знаме на Општина Гевгелија
190. Грб и знаме на Општина Градско
191. Знаме на Општина Велигости
192. Грб на Општина Виница
119
193. Грб и знаме на Општина Дебрца
194. Грб и знаме на Општина Демир Капија
195. Грб и знаме на Општина Горна Џумаја
196. Грб и знаме на Општина Желино
197. Грб и знаме на Општина Зелениково
198. Грб и знаме на Општина Зрновци
199. Грб и знаме на Општина Кичево
200. Грб и знаме на Општина Кпиова Вода
201. Грб и знаме на Општина Кочани
202. Грб и знаме на Општина Кривогаштани
203. Грб и знаме на Општина Куманово
204. Грб и знаме на Општина Македонска Каменица
206. Знаме на Општина Нов Сад
206. Грб на Општина Македонски Брод
120

of Macedonia", the book emphasizes the connection between territorial heraldry and the administrative division of Macedonia. As part of contemporary Macedonian territorial heraldry and vexillology, the use of the sun in municipal coats of arms and flags is examined, with the author providing his own analysis of the situation.

In the conclusion of the monograph, synthesizing the results, Dr. Jovan Jonovski succeeds in drawing relevant conclusions that contribute not only to Macedonian vexillology and heraldry but also, more broadly, to the cultural history of Macedonia.

In creating this work, the author makes use of rich and diverse literature. He consults the archives of the city of Skopje and the state archive, as well as the Aleksandar Matkovski collection at the archive of Macedonian Academy of Sciences and Arts. Memories and interviews with various participants in the processes of choosing the coat of arms and flag are also used. The bibliography lists over three hundred entries and about thirty legal acts. Reflecting the modern era in which we live, the author also employs video recordings and official internet sources relevant to his research. In this way, the book enriches the theory and practice of Macedonian heraldry and vexillology and establishes a theoretical framework for studying symbols as elements of collective identity, which become state symbols through the development of Macedonian statehood.

АКТИВНОСТИ НА МГД

2025 година беше исполнета со голем број активности на МГД. Во месец јануари хералдот Јован Јоновски присуствуваше на поткаст на Канал 77 во Штип за грбот и знамето на Република Македонија, каде што зборуваше за процесите при нивно усвојување (сл. 1). Веќе во февруари премиерот Мицковски најави отворање на прашањето за грбот на Република Македонија. Тоа предизвика огромен интерес во јавноста, па главниот хералд Јоновски и вардарскиот хералд Иван Нацевски учествуваа во многубројни емисии и поткасти (сл. 2).

Зголемената популарност на друштвото доведе и до хакерски напад на веб-страницата на МГД што доведе до многу проблеми, особено со системот за отворени публикации на кој е и хостиран гласникот „Македонски хералд“. Како последица системот беше пренесен на journals.mk OJS систем на фондацијата Спироски, со што беа подобрени карактеристиките на гласникот со конечно добивање на интерфејсот на македонски јазик и низа други подобрувања, како автоматско добивање на ДОИ број и проширување на метаподатоците за списанието со што се зголеми присуството на интернет, кај пребарувачите и индексирање во Google, ResearchGate, ORCID и слично. Досегашниот начин на објавување со два броја годишно е променет, сега секоја статија се објавува веднаш, а потоа се собираат во том на крајот на годината и на 15 декември се објавува како том со број на годината. Така, оваа година гласникот излегува како том 25.

На 15 мај беше одбележан Денот на македонското знаме, иницијатива на Обединетата македонска дијаспора, кој за жал полека згаснува, оваа година веројатно МГД беше единствено што го одбележи. На 28 мај се одбележа и 20. јубилеј од првиот број на „Македонски хералд“ и првото предавање во Музеј на Македонија.

На 5 и 6 јуни хералдот Јоновски учествуваше на 4. меѓународен колоквиум по генеалогија, хералдика и вексилологија во Вилнус, Литванија, на тема „Шефови на држави: потекло, грбови и знамиња“- каде учество зедоа 32 предавачи од 17 земји. Насловот на неговото предавање беше „Грбот и знамето на претседателот на Република Македонија“, каде што првпат беше претставено самото знаме на претседателот, кое за жал не е во употреба (сл. 3).

ACTIVITIES OF MHS

In January, Herald Jovan Jonovski participated in a podcast on Kanal 77 in Štip about the coat of arms and the flag of the Republic of Macedonia, where he spoke about the processes of their adoption (fig. 1).

Already in February, Prime Minister Mickovski announced the opening of the question of the coat of arms of the Republic of Macedonia. This caused huge public interest, so Chief Herald Jonovski and Vardar Herald Ivan Nacevski took part in numerous shows and podcasts (fig. 2).

The increased popularity of the Society also led to a hacker attack on the MHS website, which caused many problems, especially with the open journal system that hosts the journal Macedonian Herald. As a consequence, the system was transferred to the domain journals.mk, an OJS system of the Spiroski Foundation, improving the journal's features by finally providing a Macedonian-language interface and a series of other enhancements, such as automatic DOI assignment and expanded metadata. This increased the journal's online presence, visibility in search engines, and indexing in Google, ResearchGate, ORCID, and similar platforms.

The previous practice of publishing two issues per year was changed: now each article is published immediately and then collected into a volume at the end of the year. On December 15 the annual volume is released with the year's number. Thus, this year the journal appears as Volume 25.

On May 15, the Day of the Macedonian Flag was marked, an initiative of the United Macedonian Diaspora which unfortunately is slowly fading; this year MHS was probably the only organization to commemorate it. On May 28, the 20th anniversary of the first issue of Macedonian Herald and the first lecture at the Museum of Macedonia was celebrated.

On June 5–6, Herald Jonovski participated in the 4th International Colloquium on Genealogy, Heraldry, and Vexillology in Vilnius, Lithuania, on the theme "Heads of State: Ancestry, Coats of Arms, and Flags", where 32 lecturers from 17 countries took part. The title of his lecture was "The Coat of Arms and Flag of the President of the Republic of Macedonia" where for the first time the President's flag was presented, though unfortunately it is not in

До крајот на јуни Јоновски беше на студиски престој во Португалија и Шпанија каде што се запозна со ибериската хералдичка практика (сл. 4).

На 11 јули, конечно, изложбата Македонија во светот на хералдиката дојде во Скопје и беше поставена во Музејот на македонската борба. За таа прилика беше издаден и каталог за изложбата (сл. 5). На 31 јули беше отворена изложбата во Охрид во Музејско-културниот центар „Лапидариум“. Овој пат промотор беше и академик Љупчо Коцарев (сл. 6).

Од 27 до 30 август во Јаш, Романија, се одржа XXIII Меѓународен колоквиум по хералдика на кој учествуваа Јоновски со „Помеѓу Цариград и Виена: регионални специфики во грбот доделен на семејство со потекло од Македонија“ и Нацевски со „Грбот на семејството Мрњавчевиќ во илирската хералдика“. Повеќе детали во статијата за овој конгрес на страниците 60-67 од овој том.

Во октомври се одбележа 10 години од излегувањето на книгата Симболите на Македонија од Јоновски, најобемната книга за семиотика, хералдика, вексилологија, химнологија и фалеристика во Македонија каде што на 376 страници со преку 600 илустрации се претставени симболите на Македонија и нивниот развој. Во неа се разработени речиси сите аспекти од развојот и примената на симболите во Македонија. Книгата се занимава со хералдиката мултидисциплинарно, опфаќајќи историски, културолошки, социјални и правни аспекти. Во книгата е преставена и живата хералдика: Македонскиот територијално – хералдички систем и лична хералдика, како и хералдичка терминологија и синтакса.

По повод 13 ноември, денот на ослободувањето на Скопје, изложбата беше отворена и во Општина Ѓорче Петров. Овој пат изложбата почна со трибина Македонските грбови општинскиот визуелен идентитет, која ја отвори повторно избраниот градоначалник на општината д-р Александар Стојкоски. На трибината, покрај Јоновски и Нацевски, учествуваа и историчарот д-р Игор Јуруков и Никола Миовски од Центарот за култура „Ацо Караманов“ од Радовиш, кој е и спонзор на изложбата, и се осврна на искуството на Општина Радовиш при донесувањето на општинскиот грб (сл. 7). За оваа изложба беше направен дополнителен 36ти постер со грбовите на општините Центар и Карпош усогласени со Македонскиот територијален хералдички систем (сл. 8).

use (fig. 3). By the end of June, Jonovski was on a study visit to Portugal and Spain, where he became acquainted with Iberian heraldic practice (fig. 4).

On July 11, the exhibition “Macedonia in the World of Heraldry” finally arrived in Skopje and was set up in the Museum of the Macedonian Struggle. For this occasion, a catalogue of the exhibition was published (fig. 5). On July 31, the exhibition opened in Ohrid at the Museum-Cultural Center Lapidarium. This time the promoter was academician Ljupčo Kocarev (fig. 6).

From August 27–30, the XXIII International Colloquium on Heraldry was held in Iași, Romania. Jonovski presented “Between Constantinople and Vienna: Regional Specifics in a Coat of Arms Granted to a Family of Macedonian Origin”, and Nacevski presented “The Coat of Arms of the Mrnjavčević Family in Illyrian Heraldry”. More details can be found in the article about this congress on pages 60–67 of this volume.

In October, the 10th anniversary of the publication of Jonovski’s book Symbols of Macedonia was marked. This is the most comprehensive book on semiotics, heraldry, vexillology, hymnology, and phaleristics in Macedonia, with 376 pages and over 600 illustrations presenting the symbols of Macedonia and their development. The book elaborates almost all aspects of the development and application of symbols in Macedonia. It treats heraldry in a multidisciplinary way, covering historical, cultural, social, and legal aspects. It also presents living heraldry: the Macedonian territorial-heraldic system and personal heraldry, as well as heraldic terminology and syntax.

On November 13, the Day of the Liberation of Skopje, the exhibition was opened in the Municipality of Ǵorče Petrov. This time the exhibition began with a panel discussion “Macedonian Coats of Arms – Municipal Visual Identity”, opened by the re-elected mayor of the municipality, Dr. Aleksandar Stojkoski. Alongside Jonovski and Nacevski, historian Dr. Igor Jurukov and Nikola Miovski from the Aco Karamanov Cultural Center in Radoviš (sponsor of the exhibition) also participated, reflecting on the experience of the Municipality of Radoviš in adopting its municipal coat of arms (fig. 7). For this exhibition, an additional 36th poster was made with the coats of arms of the municipalities of Centar and Karpoš, harmonized with the Macedonian territorial-heraldic system (fig. 8).

3

1

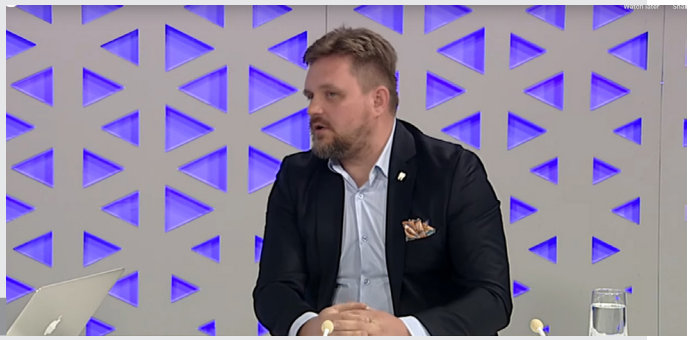

2

4

ИЗЛОЖБА
EXHIBITION
МАКЕДОНИЈА ВО СВЕТОТ НА ХЕРАЛДИКАТА
MACEDONIA IN THE WORLD OF HERALDRY
heraldika.org.mk

5

6

Македонско грбословно друштво • Центар за култура „Ацо Караманов"- Радовиш
Хералдизација на општински амблеми
Хералдизиран грб на Центар
Актуелниот амблем на Општина Центар со минимални интервенции лесно може да прерасне во хералдички грб
Блазон
Штит: сребрено, од пламена основа феникс, сето црвено
Круна: златна бедемска круна со три кули
Венец: липови гранки преплетени во дното со црвена лента
Симболика
Фениксот го симболизира возобновувањето на Скопје и неговото централно јадро по многуте катастрофи низ неговата историја
Хералдизиран грб на Карпош
Актуелниот амблем на Општина Карпош со минимални интервенции лесно може да прерасне во хералдички грб
Блазон
Штит: сино, на златен појас меѓу дванаесеткрака ѕвезда и две браповидни ленти од истото, девет сребрени квадрати правмен синк. 2, 3, 4
Круна: златна бедемска круна со три кули
Венец: липови гранки преплетени во дното со црвена лента
Симболика
Ѕвездата го претставува манастирот Св. Пантелејмон во Нерези, браповидните ленти - водите на Вардар, а квадратите претставуваат мурална конструкција како симбол на урбаното јадро на општината
36

8

7

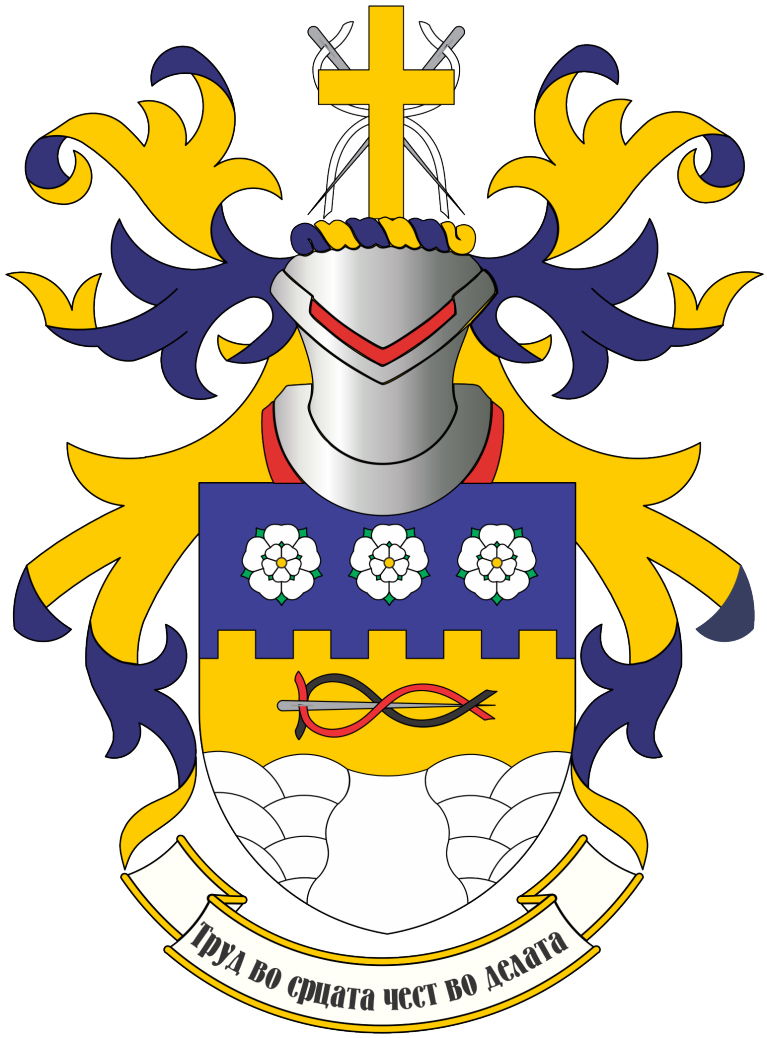

ГРБ НА БОРИС МАРКОСКИ

Историчар на уметноста од Крушево

Штит: Сино, на сребрен брег златен бедем врз него сребрена игла со два преплетени конца црн и црвен, во чело три сребрени рози
Челенка: Врз вкрстени игли со конец, сето сребрено, златен латински крст
Мантија: Сино поставено златно
Девиза: Труд во срцата, чест во делата
Блазон: Иван Нацевски
Емблазон: Иван Нацевски
Заведен: број 1/2025 на 26.04.2025 година ■

ARMS OF BORIS MARKOSKI

Art historian from Krushevo

Shield: AAzure, on a mount Argent a wall Or charged with a needle fesswise Argent with threads Sable and Gules interlaced.
Crest: Two needles with threads all Argent in saltire, overall a Latin cross Or
Mantle: Azure doubled Or
Motto: Труд во срцата, чест во делата
Motto in English: Labor in hearts, honor in deeds
Blazon: Ivan Nacevski
Emblazon: Ivan Nacevski
Registered: number 1/2025 on 26.04.2025 ■

ГРБ НА ПРЕДРАГ ТАСЕВСКИ

Інженер за кибернетичка безбедност од Куманово

Штит: Црно, откината сребрена волчја глава, во чело златен појас амбразура-контра-амбразура
Челенка: Врз две сребрени откинати и спо-ени контра волчји глави, златен клуч
Мантија: Црно поставено сребрено
Девиза: Currens in omnibus
Девиза на Македонски: Брзајќи во сè
Блазон: Иван Нацевски
Емблазон: Иван Нацевски
Заведен: број 2/2025 на 1.5.2025 година ■

ARMS OF PREDRAG TASEVSKI

Cybersecurity Engineer from Kumanovo

Blazon: Sable, a wolf head couped Argent, on a chief Or edged in chief nine endorses couped and pommettee 5 issuant from the chief and 4 from the base Sable
Crest: Two wolf's heads couped adjoint Argent, overall a key palewise Or
Mantle: Sable doubled Argent
Motto: Currens in omnibus
Motto in English: Speeding in all
Blazon: Ivan Nacevski
Emblazon: Ivan Nacevski
Registered: number 2/2025 on 1.5.2025 ■

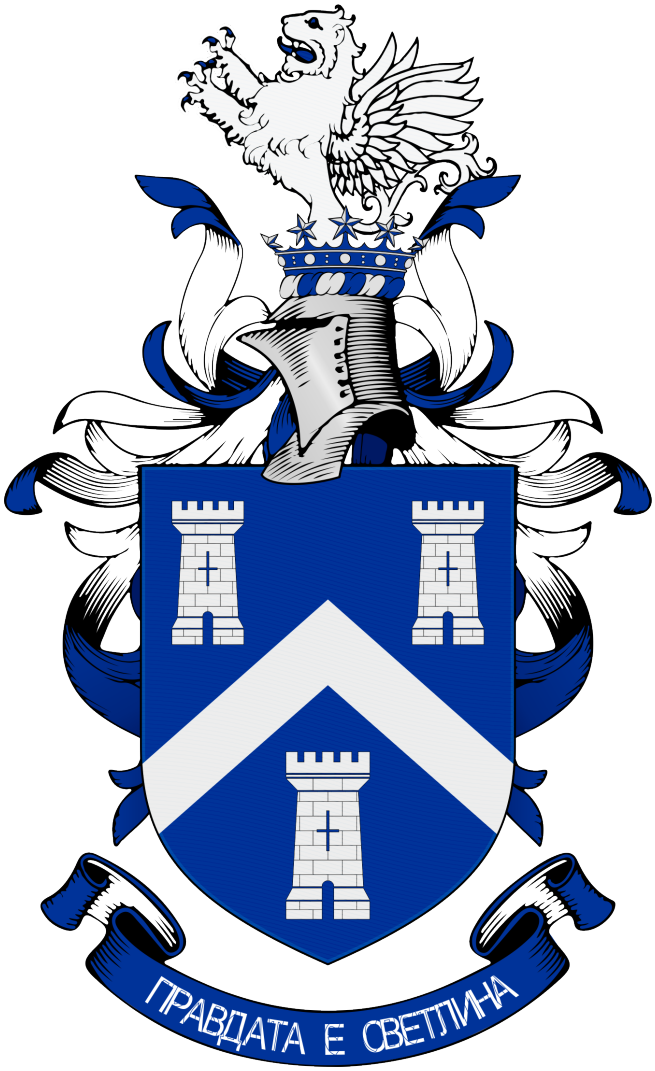

ГРБ НА ДРАГОЉУБ ВЕЉАНОСКИ
Ѕидар од Тетово

Штит: Сино, сребрено стропило меѓу три сребрени кули
Челенка: Од астрална круна, половина сребрен крилест лав, вооружен сино
Мантија: Сино, поставено сребрено
Девиза: Правдата е светлина

Блазон: Димитриј Михајловски
Емблазон: Димитриј Михајловски
Заведен: број 3/2025 на 30.10.2025 година ■

ARMS OF DRAGOLJUB VELJANOSKI
Bricklayer from Tetovo

Blazon: Azure, Chevron Argent between three towers Argent
Crest: Issuant from astral coronet demi winged lion Argent, armed Azure
Mantle: Azure doubled Argent
Motto: Правдата е светлина
Motto in English: Justice is light
Blazon: Dimitrij Mihajlovski
Emblazon: Dimitrij Mihajlovski
Registered: number 3/2025 on 30.10.2025 ■

ГРБ НА ВЛАТКО МАНЕВСКИ
Телохранител од Велес

Штит: Расечен на златно и сино, два волка во од во пресрет вооружени сребрено еден под друг, ореол, сè обратно обоено
Челенка: Од златна античка круна, на син македонски крст обрабен златно, пресечена златна волчја нога вооружена сребрено
Мантија: Сино, поставено сребрено
Девиза: Правдата е светлина
Блазон: Димитриј Михајловски
Емблазон: Димитриј Михајловски
Заведен: број 4/2025 на 8.12.2025 година ■

ARMS OF VLATKO MANEVSKI
Bodyguard from Veles

Blazon: Per pale Or and Azure, two wolfs counter passant, an Orle, all countercharged.
Crest: Issuant from astral coronet Or on Macedonian cross Azure fimbriated Or a Wolf's paw couped Or
Mantle: Azure doubled Or
Motto: Силен и храбар
Motto in English: Strong and Bold
Blazon: Dimitrij Mihajlovski
Emblazon: Dimitrij Mihajlovski
Registered: number 4/2025 on 8.12.2025 ■

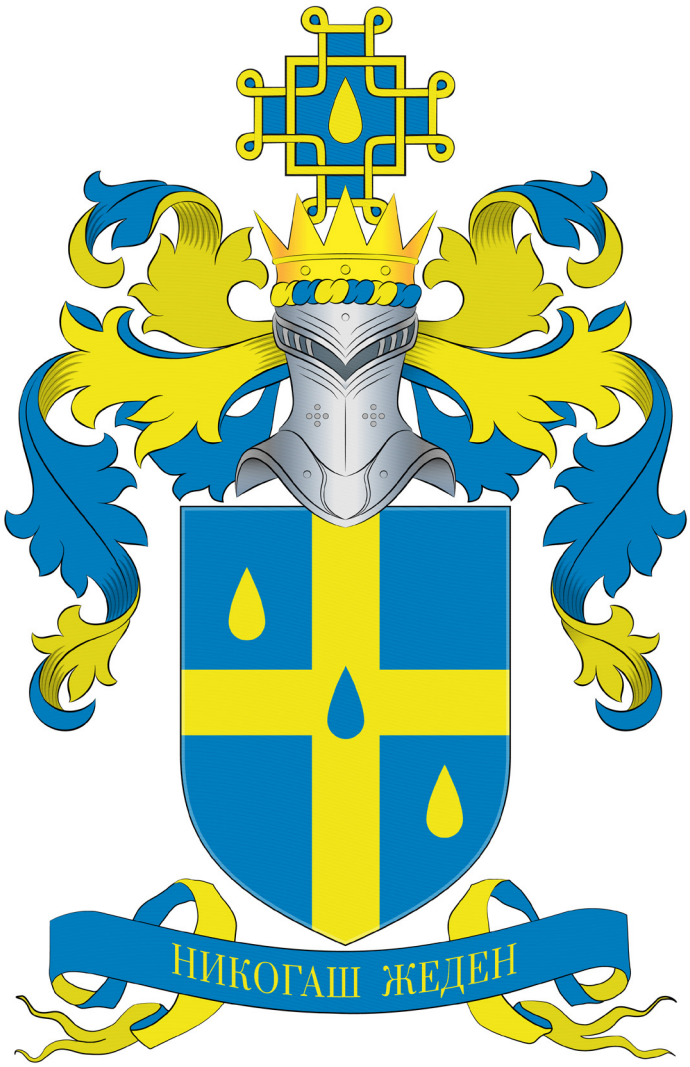

ГРБ НА ПЕТРЕ МАНЕВСКИ
Лимар од Сојаклари, Велешко

Штит: Сино, златен крст, три капки во превез обратно обоени
Челенка: ЗОд златна античка круна, на син македонски крст обрабен златно, златна капка
Мантија: Сино, поставено златно
Девиза: Никогаш жеден
Блазон: Димитриј Михајловски
Емблазон: Димитриј Михајловски
Заведен: број 5/2025 на 8.12.2025 година ■

ARMS OF PETRE MANESVKI
Tinsmith from Sojaklari, Veles

Blazon: Azure, a cross Or, three gouttes countercharged.
Crest: Issuant from astral coronet Or on Macedonian cross Azure fimbriated Or goutte d'Or
Mantle: Azure doubled Or
Motto: Никогаш жеден
Motto in English: Never thirsty
Blazon: Dimitrij Mihajlovski
Emblazon: Dimitrij Mihajlovski
Registered: number 5/2025 on 8.12.2025 ■

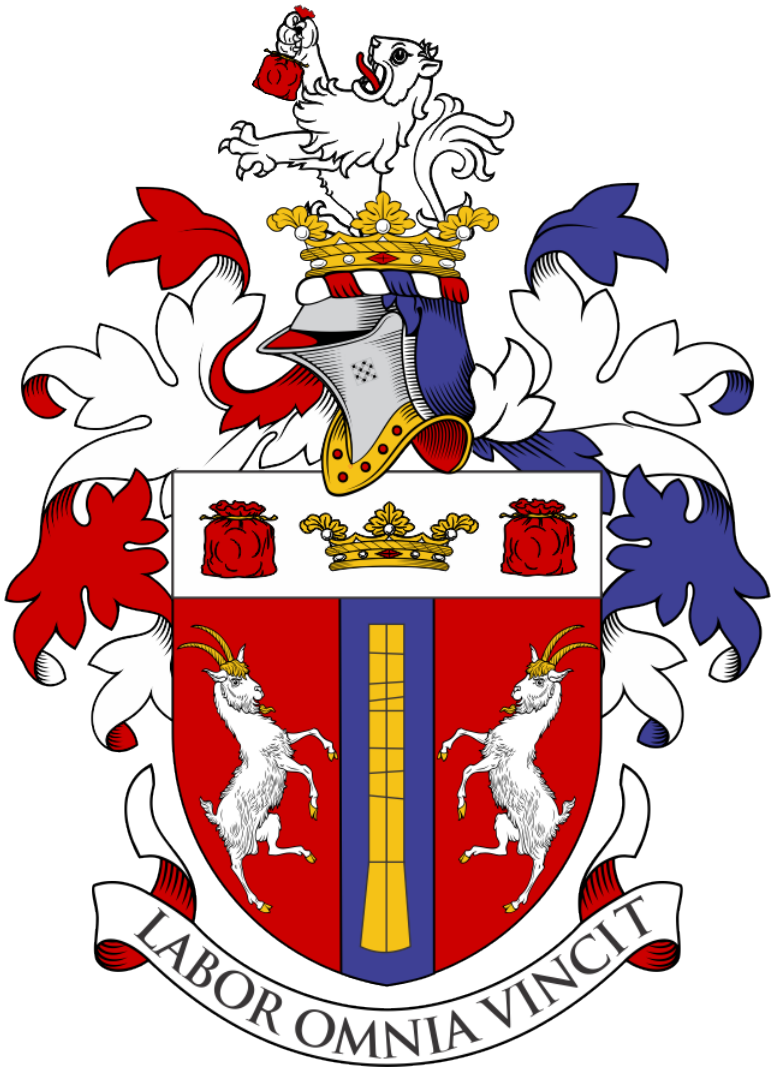

ГРБ НА ЉУПЧО ЗЛАТЕВ

Економист и новинар од Кавадарци

Штит: Црвено, на син столб меѓу две сребрени кози со зланти рогови, златен рабуш. На сребрено чело златна јагодова круна меѓу две црвени ќеси со златници.
Челенка: Од златна челенкова круна половина сребрен лав кој во десната рака држи црвено ќесе со златници
Мантија: Десно црвено лево сино поставено сребрено
Девиза: Labor omnia vincit
Девиза на Македонски: Трудот победува сè
Блазон и емблазон: Јован Јоновски
Заведен: број 6/2025 на 9.12.2025 година ■

ARMS OF LJUPCHO ZLATEV

Economist and journalist from Kavadarci

Blazon: Gules, on a pale Azure between two goats rampant Argent horned Or a tally stick Or; on a chief Argent a ducal crown Or between two coin purses Gules
Crest: Issuing from a crest coronet Or a demi-lion Argent, holding in the dexter paw a coin purse Gules.
Mantle: Gules to dexter Azure to sinsiter doubled Argent
Motto: Labor omnia vincit
Motto in English: Work conquers all
Blazon & Emblazon: Jovan Jonvoski
Registered: number 6/2025 on 9.12.2025 ■

ХЕРАЛДИЧКИ РЕГИСТАР • HERALDIC REGISTER

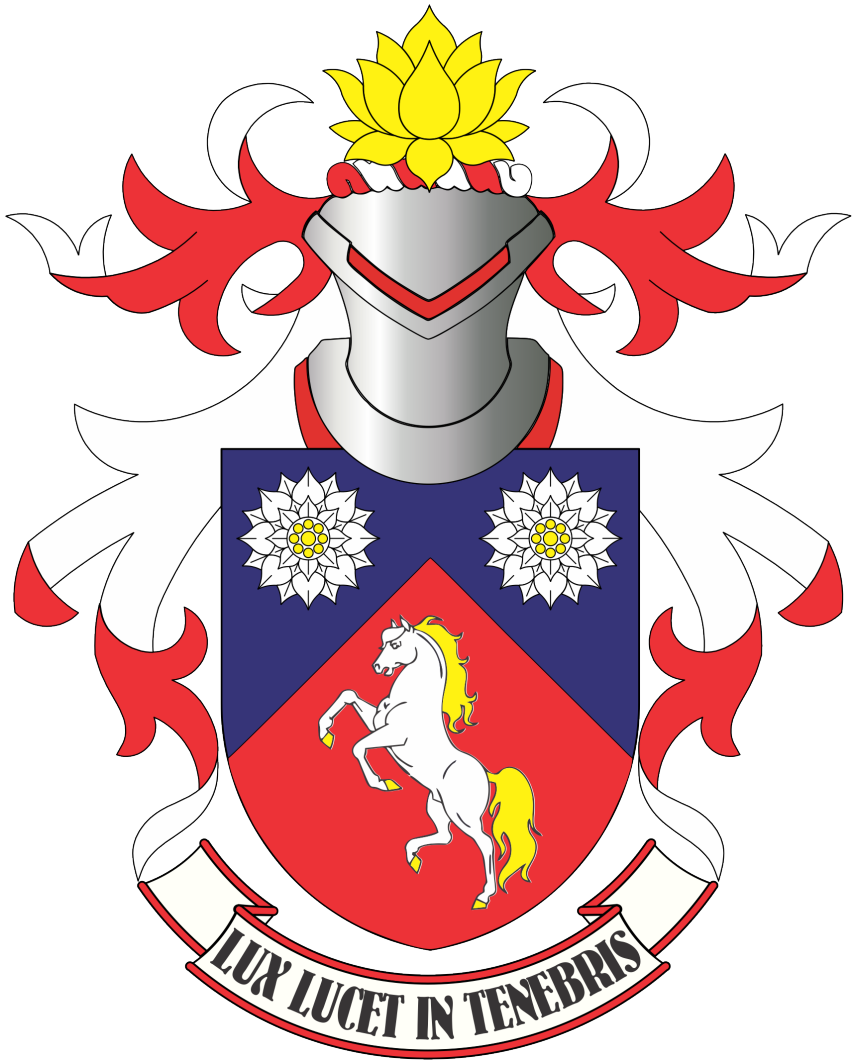

ГРБ НА САШКА НАЦЕВСКА

Менаџер на човечки ресурси од Куманово

Штит: По стропило, сино и црвено, горе два лотосови цвета сребрени со златни семиња, долу сребрен коњ вооружан златно
Челенка: Златен лотосов цвет во профил-
Мантија: Црвено поставено сребрено
Девиза: Lux lucet in tenebris
Девиза на Македонски: Светлината во темнина свети
Блазон: Иван Нацевски
Емблазон: Иван Нацевски
Заведен: број 7/2025 на 14.12.2025 година ■

ARMS OF SASHKA NACEVSKA

Human Resources Manager from Kumanovo

Blazon: Per Chevron Gules and Azure, in chief two lotus flowers Argent seeded Or and in base horse Argent maned Or
Crest: Lotus flower Or
Mantle: Gules doubled Argent
Motto: Lux lucet in tenebris
Motto in English: Light shines in the darkness
Blazon: Ivan Nacevski
Emblazon: Ivan Nacevski
Registered: number 7/2025 on 14.12.2025 ■

ISSN 1857-5544